

utopie i dystopie

INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONFERENCE

Utopias and dystopias

in the face of contemporary
social fears and hopes

June 1-2 2023

Utopie i dystopie

wobec współczesnych lęków
oraz nadziei społecznych

1-2 czerwca 2023

Book of Abstracts

Ed. by

Marcin Wałdoch, Wojciech Trempała, Marcin Jastrzębski, Arkadiusz Meller

Book of Abstracts

International Scientific Conference

**Utopias and dystopias in the face of
contemporary social fears and hopes**

June 1-2 2023

**Utopie i dystopie wobec współczesnych
lęków oraz nadziei społecznych**

1-2 czerwca 2023

Book of Abstracts

Ed. by

Marcin Wałdoch

Wojciech Trempała

Marcin Jastrzębski

Arkadiusz Meller

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego

Bydgoszcz 2023

Redaktorzy naukowemu tomu

Marcin Jastrzębski, Arkadiusz Meller, Wojciech Trempała, Marcin Wałdoch

Edited by

Marcin Jastrzębski, Arkadiusz Meller, Wojciech Trempała, Marcin Wałdoch
Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego

Utopias and dystopias in the face of contemporary social fears and hopes

Utopie i dystopie wobec współczesnych lęków oraz nadziei społecznych

Scientific Committee of the conference

Associate professor Artur Laska, Kazimierz Wielki University

(Chairman of the Scientific Committee)

Professor Tomasz Kuczur, Kazimierz Wielki University

Associate professor Jarosław Macała, University of Zielona Góra

Associate professor Lorenzo Medici, University of Perugia

Associate professor Jakub Potulski, University of Gdańsk

Associate professor Wojciech Ziętara, Maria-Curie Skłodowska University

Associate professor Przemysław Żukiewicz, University of Wrocław

Associate professor Janusz Golinowski, Kazimierz Wielki University

Associate professor Łukasz Jureńczyk, Kazimierz Wielki University

Associate professor Michał Kosman, Kazimierz Wielki University

Associate professor Paweł Malendowicz, Kazimierz Wielki University

Associate professor Andrzej Papuzinski, Kazimierz Wielki University

Projekt okładki

Artstudio

Opracowanie typograficzne

Aldus Oficyna Wydawnicza Jacek Czekala

© Copyright by Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego

Bydgoszcz 2023

Konferencja finansowana ze środków Ministerstwa Edukacji i Nauki na podstawie umowy nr DNK/SP/547514/2022 w ramach Programu Ministra Edukacji i Nauki „Doskonała nauka”.

Dofinansowanie 119 273 zł, całkowita wartość 138 273 zł.

The conference is financed by the Ministry of Education and Science under contract No. DNK/SP/547514/2022 as part of the „Excellent Science” Program of the Minister of Education and Science. Co-financing PLN 119,273, total value PLN 138,273.

ISBN 978-83-8018-577-7

ISBN 978-83-8018-578-4 (e-book)

Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego

(Członek Polskiej Izby Książki)

Redakcja: 85-074 Bydgoszcz, ul. Karola Szymanowskiego 3

tel. 52 32 66 479, e-mail: wydaw@ukw.edu.pl

<http://www.wydawnictwo.ukw.edu.pl>

Rozpowszechnianie: tel. 52 32 36 730, e-mail: piotr.krawczak@ukw.edu.pl

Druk: Drukarnia Cyfrowa UKW

tel. 52 32 36 702, e-mail: poligrafia@ukw.edu.pl

Spis treści

ROZDZIAŁ I • CHAPTER 1

Lęk, wyzwania i nadzieje społeczne jako źródła myślenia utopijnego i dystopijnego
Anxiety, challenges and social hopes as sources of utopian and dystopian
thinking – keynote speakers panel

Gregory Claeys , professor emeritus at the University of London, United Kingdom Utopianism for a Dying Planet: Life After Consumerism	17
Alejandro Romero Reche , professor at the University of Granada, Spain Utopian and Dystopian Elements in Conspiracy Theories	22
Artur Blaim , professor at the University of Gdańsk, Poland Utopia, Dystopia, Anti-utopia et consortes	24
Harald Borgebund , professor at the Østfold University College, Norway What is the Role of Utopians and Dystopians in Political Thinking?	26
Teppo Eskelinen , Doctor of Philosophy, Senior Lecturer at University of Eastern Finland, Finland Utopias, criticism and contemporary analysis: A methodological approach	28
Gregory Ferguson-Cradler , professor at the Inland Norway University of Applied Sciences Visions of reconstructing global capitalism past and present: the New International Economic Order and present-day climate politics	33
Paula Ganga , professor at the Duke Kunshan, visiting fellow at Stanford University Populist Utopian Thinking between Short-term Development Policy and Long-term Environmental Crisis	38
Małgorzata Abassy , professor at the Jagellonian University, Cracow, Poland (De/Re)construction of systems in the world of humans and humanoid machines: narratives about empathetic machines and negotiating power	40
Piotr Matczak , professor at the Adam Mickiewicz University in Poznań, Poland Utopian and Dystopian Perspectives on Climate Policies	43
Lorenzo Medici , professor at the University of Perugia, Italy Eco-dystopias: Climate change, international policy and cinematic nightmares	45
Sussane Schmidt , professor at the University of Bremen, Germany The ambivalence of the EU's rule of law crisis in perspective	46

Valentina Sommella , professor at the University of Perugia, Italy China's Policies in the Face of Climate Change and 'Environmental Diplomacy': Utopia or Dystopia?	49
---	----

ROZDZIAŁ II • CHAPTER II

Między apokaliptycznym alarmizmem a techno-optimistycznym denializmem. Utopie i dystopie w obliczu zmian klimatu i kryzysu środowiska

Between apocalyptic alarmism and techno-optimistic denialism. Utopias and dystopias in the face of climate change and environmental crisis

Dr Anna Sakson Boulet , Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań Brazylijska polityka klimatyczna Jaira Bolsonaro Brazilian climate policy of Jaira Bolsonaro	53
Dr Wojciech Trempała , Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz Konstytucja dla Ziemi Josefa Šmajsja jako utopijno-normatywny model świadomości ekologicznej Josef Šmajš' Constitution for the Earth: A Utopian-Normative Model for Ecological Awareness	55
Dr Barbara Panciszko , Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz Wkład sektora żywnościowego w ochronę klimatu i środowiska w sitopiańskim modelu ekonomii The contribution of the food sector to climate and environmental protection in the Sitopian economic model	57
Dr Monika Humeniuk , Uniwersytet Wrocławski, Wrocław Utopie wspólnej nadziei – hybridyzacje języka nauki i religii w dyskursie kryzysu klimatycznego Utopias of common hope – hybridization of the language of science and religion in the discourse of the climate crisis	59
Dr hab. Maria Ewa Szatlach , prof. UKW, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz Wyzwania stawiane przez kapitalizm inwigilacji dla naszej prywatnej wolności i społecznej solidarności The challenges established by surveillance capitalism to our private freedom and social solidarity	61
Mgr Krzysztof Czyżak , Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań Dystopijna przyszłość w fabułach o podróżach w czasie. Popkulturowe narracje wobec współczesnych kryzysów Dystopian future in time travel stories. Pop culture narratives about contemporary crises	63

- Mgr Szymon Kamiński**, Uniwersytet Gdański, Gdańsk
 Kategoria „flanera ekologicznego” w polskim reportażu poświęconym dystopijnej wizji katastrofy klimatycznej na przykładzie pisarstwa Filipa Springera
 The category of ecological flaner in a Polish reportage devoted to a dystopian vision of a climate catastrophe on the example of Filip Springer's writing 65
- Dr Agnieszka Klimska**, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa
 Wdrażanie utopistycznego projektu zrównoważonego rozwoju w kontekście zjawiska społecznej akrazji
 Implementation of the utopian project of sustainable development in the context of the phenomenon of social akrazia 67
- Dr Marcin Wałdoch**, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz
 ‘Blue Pacific’ concept as an answer to climate change in critical geopolitics perspective 69

ROZDZIAŁ III • CHAPTER III

Nadzieje i lęki społeczne jako źródło utopijnych ruchów społecznych
 Social hopes and fears as a source of utopian and dystopian social movements

- Dr Arkadiusz Meller**, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz
 Myśl polityczna polskiego synarchizmu w okresie międzywojennym jako przykład utopizmu
 The political thought of polish synarchism in the interwar period as an example of utopianism 73
- Dr Ireneusz Koepke**, Państwowa Akademia Nauk Stosowanych, Włocławek
 Arctogaia – miejsce mityczne rosyjskiego neoeuroazjatyizmu
 Arctogaia – the mythical place of Russian neo-Eurasianism 75
- Dr Kamil Aksiuto**, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin
 Liberalna utopia Richarda Rorty’ego i zwierciadło religii
 Richard Rorty’s Liberal Utopia and the Mirror of Religion 77
- Dr Michał Wallner**, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin
 „Krajobraz jaśniejący przytulnymi zagrodami”. Obraz wiejskiej utopii w myśli politycznej Éamona de Valery
 A ‘Countryside Bright with Cosy Homesteads’: The image of a rural utopia in the political thought of Éamon de Valera 79
- Dr Patryk Tomaszewski**, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń
 Wielki Reset – początek lepszego życia czy zmierzch cywilizacji jaką znamy?
 Interpretacje poglądów Klausa Schwaba
 The Great Reset – the beginning of a better life or the twilight of civilization as we know it? Interpretations of Klaus Schwab’s views 81

Dr Marcin Wałdoch , Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz Utopie i dystopie jako narzędzie prognostyczne w naukach społecznych Utopias and dystopias as a prognostic tool in social sciences	83
Mgr Rafał Bieryło , Uniwersytet Warszawski, Warszawa Białoruscy nacjonałiści z organizacji „Ruch” – apolityczny nacjonalizm – utopijna nadzieja? Belarusian nationalists from the organization “Ruch” – apolitical nationalism – a utopian hope?	85
Dr Piotr Walewicz , Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz Jason W. Moore’s Oikeios as a starting point for theorizing the future	87

ROZDZIAŁ IV • CHAPTER IV

Wojna jako pokusa i inspiracja dla myślenia utopijnego i dystopijnego
War as a temptation and inspiration for utopian and dystopian thinking

Dr hab. Łukasz Jureńczyk , prof. UKW, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz Dmitri Glukhovskiy’s warning of Russia’s nuclear holocaust in the dystopian Metro novel series in the perspective of the war in Ukraine	91
Dr Magdalena Bierzyńska-Sudoł , Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz Rola i znaczenie organizacji pozarządowych w Polsce w niesieniu pomocy i wsparcia uchodźcom z Ukrainy po agresji Federacji Rosyjskiej 24 lutego 2022 roku The role and importance of non-governmental organizations in Poland in helping and supporting refugees from Ukraine after the aggression of the Russian Federation February 24, 2022	92
Mgr Paulina Chmielecka , Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz Z nadzieją przez granicę, czyli adaptacja imigrantów z Ukrainy do życia społecznego w Polsce na przykładzie województwa kujawsko-pomorskiego With hope across the border, or the adaptation of immigrants from Ukraine to social life in Poland on the example of the Kuyavian-Pomeranian Voivodeship . . .	94
Dr Krzysztof Garczewski , Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz German utopian and dystopian narratives in the shadow of history – selected aspects	96

ROZDZIAŁ V • CHAPTER V

Technologia jako urzeczywistnienie nadziei i lęków społecznych

Technology as the Realization of Social Hopes and Fears

Dr hab. Renata Tomaszewska, prof. UKW, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz

Transhumanizm i „cyborgizacja” człowieka – między utopią a dystopią

Transhumanism and the ‘cyborgization’ of human – between utopia and dystopia . . . 99

Dr Agnieszka Pazderska, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz

Media społecznościowe jako utopia wolności w przestrzeni wirtualnej

Social media as a utopia of freedom in virtual space 101

Dr hab. Bartosz Smolik, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław

Elementy utopijne we współczesnych projektach dotyczących eksploracji i eksploatacji Układu Słonecznego

Utopian elements in contemporary projects for exploration and exploitation of the Solar System 103

Dr Marcin Leźnicki, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń

Klonowanie reprodukcyjne (człowieka) – jako utopia, dystopia, czy anti-utopia? Refleksja bioetyczna

Reproductive (human) cloning – as utopia, dystopia or anti-utopia? Bioethical reflection 105

Mgr Magdalena Bunda, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz

Nowoczesne technologie jako utopie i dystopie

Utopias and dystopias in modern technology 107

Mgr Szymon Wigienka, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń

Utopia „społeczeństwa informacyjnego” a dyskursywne spory o dezinformację: perspektywa krytyczna

The utopia of the “information society” and the discursive disputes over disinformation: a critical perspective 109

Mgr Maciej Mazur, Uniwersytet Śląski, Katowice

Kryptoewolucyjne dystopie i deskrypcje Wiktora Żwikiewicza

Crypto-evolutionary dystopias and descriptions in the works of Wiktor Żwikiewicz . . . 111

Dr Marcin Jastrzębski, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz

Systemy wiarygodności społecznej i smart cities a prawa człowieka

Social credibility systems and smart cities and human rights 113

- Dr inż. Dariusz Mikołajewski**, prof. UKW, **Dr Alina Kaszkur**, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz
 AI i jej wpływ na społeczeństwa demokratyczne
 AI and its impact on democratic societies 115
- Dr hab. Mateusz Nieć**, prof. AIK, Akademia Ignatianum, Kraków
 Wizja cywilizacji w *Opowieści podręcznej* Margaret Atwood
 Vision of civilization in Margaret Atwood's *The Handmaid's Tale* 117

ROZDZIAŁ VI • CHAPTER VI

System polityczny jako urzeczywistnienie utopijnej i dystopijnej myśli politycznej
 The political system as an embodiment of utopian and dystopian political thought

- Dr hab. Artur Laska**, prof. UKW, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz
 Protopia jako narracja i praktyka innowacyjności publicznej
 Protopia as a narrative and practice of public innovation 121
- Dr hab. Izabela Kapsa**, prof. UKW, **dr Kamila Sierżputowska**, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz
 Państwo cyfrowe jako wizja utopijna – przykład Estonii
 The digital state as a utopian vision – the case of Estonia 123
- Dr Arkadiusz Lewandowski**, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz
 Populiści vs demoliberałowie: pomiędzy dystopijnym a utopijnym myśleniem o kryzysie demokracji
 Populists vs demoliberals: between dystopian and utopian thinking about the crisis of democracy 125
- Dr Maja Małgorzata Dobiasz-Krysiak**, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń
 Animacja kultury – kryzys utopijnej demokratyzacji?
 Animation of culture – a crisis of utopian democratization? 126
- Mgr Piotr Topór**, Uniwersytet Jagielloński, Kraków
 Utopia czy realizm? Koncepcja *tianxia* w chińskim dyskursie o stosunkach międzynarodowych
 Utopia or realism? The concept of *tianxia* in the Chinese discourse on international relations 129
- Mgr Bogusz Charkiewicz**, Politechnika Koszalińska, Koszalin
 44 letnie rządy Socjaldemokratów Szwedzkich a realizacja (utopijnej?) idei Folkhemmet
 44-year rule of the Swedish Social Democratic Workers' Party and the implementation of the (utopian?) idea of Folkhemmet 131

Dr Justyna Olędzka , Uniwersytet w Białymstoku, Białystok Od utopii do dystopii. Białoruś w latach 1994–2022 From utopia to dystopia. Belarus in 1994–2022	133
Dr hab. Dariusz Kondrakiewicz , Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin Utopijne wizje ładu międzynarodowego po zimnej wojnie Utopian visions of the international order after the Cold War	135
Mgr Jakub Sromecki , Uniwersytet Łódzki, Łódź System parlamentarny oparty na demokracji bezpośredniej – pożądana utopia czy realny konstrukt ustrojowy A parliamentary system based on direct democracy – a desirable utopia or a real systemic construct	136
Dr Marcin Polakowski , Akademia Mazowiecka, Płock Populizm jako koncepcja reprezentacji politycznej Populism as a concept of political representation	138
Dr hab. Rafał Włodarczyk , prof. UW, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław Utopia i imaginarium populizmu Utopia and the populist imaginary	140
Dr Marcin Pomarański , Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin Utopijna doktryna polityczna Herberta George’a Wellsa The Utopian Political Doctrine of Herbert George Wells	143
Dr Marta Jaskulska , Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz Urban regeneration – in search of a utopia or an ideal city?	144
Dr Łukasz Perlikowski , Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń Is Political Stability a Utopian Ideal? Towards Multifaceted Approach to Stability	145

ROZDZIAŁ VII • CHAPTER VII

Utopie i dystopie a wartość umiaru w polityce i życiu społecznym
Utopias and dystopias and the value of moderation in politics and social life

Dr hab. Wojciech Zięta ra, prof. UMCS, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin <i>Nowy wspaniały świat</i> Aldousa Huxleya odczytywany na nowo <i>Brave New World</i> by Aldous Huxley re-read in modern times	149
Dr hab. Paweł Malendowicz , prof. UKW, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz Estetyka w myśleniu utopijnym Aesthetics in utopian thinking	151

Mgr Sandra Banas , Uniwersytet w Zagrzebiu, Chorwacja Wątki dystopijne w twórczości Jacka Dukaja Dystopian elements in the selected novels by Jacek Dukaj	153
Mgr Barbara Hac-Rosiak , Uniwersytet Łódzki, Łódź Autodeprawacja – dystopia jako gatunek literacki Autodepravation – dystopia as a literary genre	155
Prof. Grzegorz Radomski , Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń Utopia nowego otwarcia? Kryzys jako impuls do zmiany ładu społecznego The utopia of a new opening? Crisis as an impulse to change the social order . . .	157
Mgr Iana Levinskaia , Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN, Kraków Ideologiczny dyskurs współczesnej Rosji przez pryzmat antyutopii Ideological discourse of contemporary Russia through the prism of anti-utopia . .	159
Dr Rafał Jakub Pastwa , Katolicki Uniwersytet Lubelski, Lublin Świat bez przestępstw – kres mediów? Między utopią a dystopią A world without crime – the end of the media? Between utopia and dystopia . . .	161
Dr hab. Joanna Zajkowska , prof. UKSW, Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa Kobiece dystopie – współczesna polska proza young adult. Rekonesans Feminine dystopias – contemporary Polish young adult prose. Reconnaissance . .	163
Lic. Julia Iwanicka , Uniwersytet Wrocławski, Wrocław Punkty zapalne rzeczywistości w dystopiach feministycznych – <i>Voxie</i> Christiny Dalcher i <i>Wściekłych</i> Ewy Podsiadły-Natorskiej Flashpoints of reality in feminist dystopias – <i>Voxie</i> by Christina Dalcher and Ewa Podsiadły-Natorska's <i>The Furious</i>	165
Mgr Kacper Andruszczak , Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin Utopie Alexandra McQueena: symptomy mody Alexander McQueen's Utopias: symptoms of fashion	167
Dr hab. Joanna Szcutkowska , prof. UKW, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz Kino science fiction w PRL Science fiction cinema in the People's Republic of Poland	169
Mgr Kinga Wyskiel , Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin Płeć utopii, płeć w utopii. O obrazie kobiecości i męskości w literackich światach utopijnych Gender of utopia, gender in utopia. About the image of femininity and masculinity in literary utopian worlds	171

Mgr Małgorzata Kafel , Uniwersytet Jagielloński, Kraków	
Lęk jako Stimmung nowoczesności – funkcja światotwórcza nastroju w literackich dystopiach (<i>Nowym wspaniałym świecie</i> A. Huxleya oraz <i>Roku 1984</i> G. Orwella)	
Anxiety as Stimmung of modernity: world-building function of mood/ atmosphere in literary dystopias (A. Huxley's <i>Brave New World</i> and G. Orwell's <i>1984</i>)	173
Dr hab. Jakub Lipski , prof. UKW, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz	
The Eighteenth-Century English Novel in the Age of Trump (2016–2020)	175
Dr Karel Střelec, Bc. Markéta Korandová , University of Ostrava, Czechy	
Role and Function of Contemporary European Literature in the Reflection and Propagation of Current Utopian and Dystopian Concepts	176

ROZDZIAŁ I • CHAPTER 1

Lęk, wyzwania i nadzieje społeczne jako źródła myślenia utopijnego i dystopijnego

Anxiety, challenges and social hopes as sources of utopian and dystopian thinking – keynote speakers panel

Gregory Claeys, professor emeritus at the University of London,
United Kingdom

Utopianism for a Dying Planet: Life After Consumerism

An Outline of the Argument

This book, and the talk based on it, commences from the premise that the state of the earth's environment has passed from the critical to the catastrophic stage. Accordingly, if we do not act dramatically swiftly, we are unlikely to save the human species and much of the natural world from complete destruction. A unparalleled scenario going beyond those portrayed in many of the texts introduced and analysed in my *Dystopia: A Natural History* (2017) looms before us.

The environmental premise rests on a consensus that at our present warming rate of about 1.2-1.3° above a pre-industrial baseline, we are witnessing an acceleration towards 2.5° and more within only a few years. Notional goals of keeping to 1.5-2° are rapidly being superseded as CO₂ and other emissions continue to increase. The result is melting glaciers, polar icecaps, the depletion of the Amazon and other factors which indicate rapid water and food supply loss. Whether we look to the Colorado, the Rhein, the Rhone or the Yangtze rivers, or the Great Salt Lake, dramatic water shortages are now imminent. Far from having the luxury of considering 2050 as a suitable goal for levelling out emissions, we likely have only about seven years to reverse this process.

There is a way of averting this catastrophe, however. A programme of extremely rapid sustainable energy development, mainly wind, solar and tidal power, could produce 100% renewable energy supply by 2030. However, energy supply is not the only issue confronting us. Resource depletion, and carbon and other harmful emissions, are crucially the result of the consumption habits of the wealthiest 10% or so of the globe's inhabitants. Globally the richest 10% generate 50% of global greenhouse gas emissions, and the richest 1%, 80% of that total. Without curtailing this waste we stand no chance of survival.

So my book proposes that the history and concepts associated with the utopian tradition can be extremely helpful in the transition to sustainability. The utopian tradition has long relied on the idea that both individual and social happiness rests on substantial social equality, and that such equality in turn rests upon a contempt for vanity and the obsessive consumption of luxury goods. This we glean both from the theory of works like Thomas More's *Utopia* (1516) or William Morris's *News from Nowhere* (1890), but equally from large numbers of practical utopian communal experiments, mostly from the 16th century onwards, in which the price of social harmony has often been calculated in terms of a willingness to place needs above wants, and to discourage excessive consumption.

In Part One of the book I outline a theory which permits the use of the concept of utopia to designate a real or existing state of affairs, in which prominence is given to equality, sustainability, and providing a sense of well-being which I orient around the idea of belongingness, as providing the essential link which welds the various branches of the utopian tradition.

Part Two then surveys the history of utopianism to identify problems of the wider strategy of promoting sustainability by looking at which variants of the tradition have been most successful in promoting a reduction of wants without entailing personal misery on their populations. Examples are drawn from all three of the "faces" of utopianism, namely utopian theory, voluntary or intentional communities, and utopian literature. The idea of an original equality, as exemplified in the classical Golden Age and Christian notion of the Garden of Eden, is analysed through the Roman tradition of the Saturnalia. The psychology of consumerism, and a brief history of its development from the late 18th century, along with the debate on luxury, most notably in France and Britain, are also considered. The socialist tradition is given particular prominence, but is portrayed as advocating both unlimited consumption as well as ideals displayed in, for instance, the late 19th century Simple Life movement.

Part Three then provides a general programme for introducing sustainability throughout the world. A detailed analysis is presented indicating the major sources of current emissions and the likely costs – perhaps \$200-300 trillion – of introducing sustainability. Reducing consumerism requires at least twelve strategies. Firstly, we need to end planned obsolescence, or the deliberate design of goods to have the shortest viable shelf-life. Our attitude must be, to paraphrase Aldous Huxley, that mending is better than ending. Secondly, we need to curtail certain forms of advertising – it has recently been proposed that the use

of attractive young men and women to sell anything should be abolished. This will not release us from the tyranny of branding, nor will it end the emulation of social ideal types, but it is a step in the right direction. Thirdly, we need to reduce the impact of fashion on consumption, again perhaps by legislating against advertising, impossible though this sounds. Fourthly, we need to shift towards a concept of public luxury, shared by all in museums, festivals, including free public transport and the like, and away from private luxury, and at the same time shift our values towards “consuming” experience shared with others (or alone, as in some computer games) and away from consuming unsustainable commodities. This will require remodelling cities to give a feeling of neighbourhood and “belongingness”, a sense of place with which we can identify, and which is in my view also a central goal of utopianism historically. Fifthly, restraining population growth will suppress demand for commodities. Sixthly, we must reduce our sense of self-identity as a reliance on having a choice of consumer goods. Social solidarity can only grow where an attachment to objects diminishes. Seventhly, we must begin to displace techno-centred personal encounters, like sitting at a café with our friends, all of us staring at our phones, with human encounters in which technology is sidelined if not banned. Eighthly, we can reduce our working hours, particularly as new machines are introduced, once demand for output is reduced. (But we need to avoid simply displacing greater demand to commodity-centred leisure activities.) Ninthly, we require a vibrant feminism which results in equalising gender opportunities across society. Women, who possess considerably more power than men in disposing of household budgets, need full choice over their reproductive capacities, which will reduce family sizes. Tenthly, expanded state action can publicise and sustain these goals. Decentralisation has its place, but small state ideals are not suitable to the complexity of a world-wide solution which must be forged and implemented in a few generations. Eleventh, we must eliminate the expectation that speed of delivery and the volume of the product are the ultimate goals in consumption. This process, sometimes termed the McDonaldization of society, places a premium on quantity over quality, and haste (“fast food”) and instant gratification over sociability and delayed satisfaction. It also encourages indebtedness (“buy now, pay later”), and the downward spiral of shopping-to-compensate for the depression we feel from being indebted as a result of shopping too much. Slower is often better. Twelfth, and perhaps most obviously, we must drastically restrict carbon consumption to reduce CO₂ and other emissions. This will entail an immediate

move to renewable forms of energy, reforestation, a drastic reduction in the most dangerous forms of consumption, and many other measures.

We should be clear that the crisis we face is completely unprecedented. Its magnitude remains unacknowledged. It calls for measures more complex and more radical than those yet in public discourse. It calls for us to set aside every other issue which divides us. It calls for common dedication and energy of a type never before mustered, beginning with massive civil disobedience to alert the public to the magnitude of the problem. If we act in time the apocalypse can be averted.

Keywords: utopia, dystopia, environmental crisis, ecology, climate change

Gregory Claeys is Professor Emeritus at the University of London. His eleven books, which have been translated into nine languages, include *Machinery, Money and the Millennium: From Moral Economy to Socialism* (Princeton University Press, 1987); *Citizens and Saints: Politics and Anti-Politics in Early British Socialism* (Cambridge University Press, 1989); *Thomas Paine: Social and Political Thought* (Unwin Hyman, 1989), *Searching for Utopia: the History of an Idea* (Thames & Hudson, 2011), *Mill and Paternalism* (Cambridge University Press, 2013); *Dystopia: A Natural History* (Oxford University Press, 2016); *Marx and Marxism* (Penguin Books, 2018), *Utopianism for a Dying Planet: Life After Consumerism* (Princeton University Press, 2022); and *John Stuart Mill: A Very Short Introduction* (Oxford University Press, 2022). He has edited *The Cambridge Companion to Utopian Literature* (Cambridge University Press, 2010; Turkish edn., 2017) and over forty volumes of primary sources, including Thomas Paine's *Rights of Man* (Hackett, 1992). He is editor-in-chief of a new collection of Paine's collected writings in six volumes (2026, forthcoming), and Chair of the Utopian Studies Society (Europe).

Gregory Claeys jest emerytowanym profesorem Uniwersytetu Londyńskiego. Napisał dotąd 11 książek, spośród których 9 zostało wydanych w językach obcych: *Machinery, Money and the Millennium: From Moral Economy to Socialism* (Princeton University Press, 1987); *Citizens and Saints: Politics and Anti-Politics in Early British Socialism* (Cambridge University Press, 1989); *Thomas Paine: Social and Political Thought* (Unwin Hyman, 1989), *Searching for Utopia: the History of an Idea* (Thames & Hudson, 2011), *Mill and Paternalism* (Cambridge University Press, 2013); *Dystopia: A Natural History* (Oxford University Press,

2016); *Marx and Marxism* (Penguin Books, 2018), *Utopianism for a Dying Planet: Life After Consumerism* (Princeton University Press, 2022); i *John Stuart Mill: A Very Short Introduction* (Oxford University Press, 2022). Jest redaktorem *The Cambridge Companion to Utopian Literature* (Cambridge University Press, 2010; Turkish edn., 2017) i autorem opracowania ponad 40 tekstów źródłowych, włączając w to Thomas Paine's *Rights of Man* (Hackett, 1992). Jest także redaktorem naczelnym kolekcji wydawniczej dedykowanej pracom Paine'a wydanej w sześciu tomach (2026, nadchodzące), oraz przewodniczącym Stowarzyszenia Studiów nad Utopiami (w Europie).

E-mail: g.claeys@rhul.ac.uk

Alejandro Romero Reche, professor at the University of Granada, Spain

Utopian and Dystopian Elements in Conspiracy Theories

As a specific approach to social reality, the conspiracy theory of society, as conceptualized by Popper, assumes a direct connection between will and reality, since it explains the world as the result of a plot enacted by powerful hidden agents, rather than as the outcome of complex processes and the interplay of impersonal social forces. Having uncovered the true nature of social reality, by exposing the conspirators who control it, the conspiracy theory also provides a relatively simple blueprint for the establishment of a fairer social order, which can imply the restoration of an alleged golden age destroyed by the conspirators, or the creation of a new world. Drawing from Mannheim's writings on the utopian mentality, we can analyze how popular conspiracy theories engage with an idealized past, a dystopian, Orwellian present unknown to the "sheeple", and the utopian future that they deem at our reach should the people prevail, often through their populist champions, over the evil elites that now rule the world.

Keywords: utopia, ideology, conspiracy theories, utopian studies

Alejandro Romero-Reche teaches sociological theory, philosophy of the social sciences, and electoral sociology at the University of Granada (Spain). He has published several articles and book chapters on the sociologies of knowledge, humor, and popular culture. He recently authored an illustrated book on Spanish right-wing conspiracy theories, "Contubernios nacionales" (Akal, 2021) and a guide for sociological research on conspiracy theories, "Sociología de las teorías de la conspiración" (Síntesis, 2023).

Alejandro Romero-Reche jest profesorem na Uniwersytecie w Grenadzie w Hiszpanii. Wykłada teorie socjologii, filozofię nauk społecznych oraz socjologię wyborów. Zajmuje się także znaczeniem humoru, satyry i popkultury w polityce, a przede wszystkim zagadnieniami teorii spiskowych. Jego dwie

najnowsze książki, to: „Contubernios nacionales” (Akal, 2021) oraz „Sociología de las teorías de la conspiración” (Síntesis, 2023).

E-mail: romeroreche@ugr.es

Artur Blaim, professor at the University of Gdańsk, Poland

Utopia, Dystopia, Anti-utopia et consortes

From the very beginning utopian studies have been flooded by thousands of definitions and counter-definitions formulated and employed by scholars and activists for radically different purposes ranging from promoting various open or hidden political agendas to the alleged practicing of “pure science”. In my presentation I will make an attempt at clarifying some of the uses of different concepts in utopian studies and the underlying theoretical and ideological assumptions and motivations behind them.

Keywords: utopia, dystopia, anti-utopia, ideology, utopian studies

Artur Blaim is Professor of English Literature at the University of Gdańsk and member of Academia Europea. He is the author of *The English Robinsonade of the 18th Century* (1990), *Aesthetic Objects and Blueprints. English Utopias of the Enlightenment* (1997), *Gazing in Useless Wonder. English Utopian Fiction 1516-1800* (2013), *Utopian Visions and Revisions* (2016). He has co-edited several volumes on literary/cultural theory: *Texts of Literature, Texts of Culture, Texts in/of Texts, Structure and Uncertainty* and utopian/dystopian fiction and cinema: *Imperfect Worlds and Dystopian Narratives in Contemporary Cinema* (2011), *Spectres of Utopia. Theory, Practice, Conventions* (2012), *Mediated Utopias* (2015). Main research interests: utopia/dystopia in literature, film and other media, William Shakespeare, cultural semiotics, desert island narratives.

Artur Blaim jest profesorem literatury angielskiej na Uniwersytecie Gdańskim. Jest autorem książek: *The English Robinsonade of the 18th Century* (1990), *Aesthetic Objects and Blueprints. English Utopias of the Enlightenment* (1997), *Gazing in Useless Wonder. English Utopian Fiction 1516-1800* (2013), *Utopian Visions and Revisions* (2016). Jest także współredaktorem kilku tomów teorii literatury/kultury: *Texts of Literature, Texts of Culture, Texts in/of Texts, Structure*

and Uncertainty oraz utopii i dystopii w kinie: *Imperfect Worlds and Dystopian Narratives in Contemporary Cinema* (2011), *Spectres of Utopia. Theory, Practice, Conventions* (2012), *Mediated Utopias* (2015). Główne zainteresowania badawcze: utopie/dystopie i w literaturze, film oraz inne media, William Shakespeare, semiotyka kulturowa.

E-mail: artur.blaim@ug.edu.pl

Harald Borgebund, professor at the Østfold University College, Norway

What is the Role of Utopians and Dystopians in Political Thinking?

Utopias have been important in political thinking since antiquity. Even if the idea of a utopia has been important relatively little has been written about the role of utopias and dystopias in political thinking. In this presentation I aim to discuss the role of utopias and dystopias by asking three questions: 1) what is the relationship between utopias and dystopias and practical politics? 2) what is the relationship between utopias and dystopias and non-utopic and non-dystopic political theories? 3) why have utopias and dystopias had so much attraction in the history of political thinking? My answer to 1) is that utopias and dystopias have limited relevance for practical politics. Regarding question 2) utopias and dystopias play an important role in influencing political thinking and utopias and dystopias are important in developing new political ideas. On question 3) I believe the attraction of utopias and dystopias is rooted in the hope for a better world where it is possible to make more than just incremental changes and improvements to society. By answering these three questions, I aim to provide a better understanding of the role of utopias and dystopias in political thinking.

Keywords: utopias, dystopias, political thinking

Harald Borgebund holds a PhD in political philosophy from the University of York. He teaches political communication, democratic theory and political theory at Østfold University College (Norway). His research interests are liberal democratic theory, democratic theory and political communication.

Harald Borgebund – doktor filozofii politycznej, doktorat obronił na Uniwersytecie w Yorku. Wykłada komunikację polityczną, teorię demokracji oraz teorię polityki na Østfold University College w Norwegii. Jego zainteresowania

badawcze obejmują teorię demokracji liberalnej, teorię demokracji i komunikację polityczną.

E-mail: harald.borgebund@hiof.no

Teppo Eskelinen, Doctor of Philosophy, Senior Lecturer at University of Eastern Finland, Finland

Utopias, criticism and contemporary analysis: A methodological approach

My presentation discusses utopian fears and hopes from the perspective of utopias as methodologies. In other words, utopias can be seen as not only images of possible futures, but also as tools for thinking and criticizing. This approach then asks, how are utopias used. This discussion is part of a broader agenda of newly emerged utopian thinking, emphasizing the political use of utopias, rather than seeing utopias as literary matters, and noting the processual and reflexive sense of utopias. Asking these questions involves various steps. First, defining what utopias are; second, how they function in social criticism, and finally, what do utopias or lack of them tell us about contemporary society.

1. What utopias are?

The concept of utopia seems unambiguous on the one hand, and on the other hand quite complex. In addition to meaning “infeasible” in everyday language, utopia refers self-evidently to imagined societies, the most famous one being Thomas More’s island society¹ in the book in which the word “utopia” was coined.

But utopias are not any products of imagination. They have a specific relation with the existing society, being at the same time detached from it, but somehow reflecting it. Utopian studies is clearly not a form of futures studies: instead of continuities and anticipations, utopia looks for a better society, simultaneously expanding the domain of possible. Its function is to express hope. But, at the same time, the form of utopian society is never completely unrelated to the existing society. Given societies produce given kinds of dreams.

¹ More, Thomas. 2008. *Utopia: on the best state of a republic and the new island of Utopia*. Waiheke Island: Floating press. Originally published 1516.

Utopian thinking has been criticized for essentially designing blueprints² to be implemented. According to this criticism, utopias pave the way for totalitarianism, as not everyone will accept the imposition of utopian social visions³. Or perhaps a more relevant criticism is one of perfection⁴: utopian societies are ‘dead societies’, in the sense that they do not entail conflicts, open processes and problems. It is pointless to conceive of a too perfect society, this criticism says.

But the notion of utopias as blueprints seems limited. First, utopia refers to a form of social life, not only a form of government. Noting that utopias have a political sense in addition to a literary sense does not mean that utopias would not be narrative. Utopia is then not only an imagined form of government, but an imagined form of culture, interaction, and meaning-making. Second, utopias are a way of talking about social aspirations. What exists could be replaced with something better, and utopian hopes and social change inform each other. Dreaming about something better is very human and should not be dismissed as representing a “blueprint”. But most importantly, the key question is not, what utopias *are*, but what they *do*.

2. The methodological function of utopias

This means analyzing utopias as tools. To elaborate this point, I will look at three different ways of seeing utopias in this light.

First, following from what was said above, utopias are *critical methodologies*. As utopia is an image of a better society that could be, it is also implicitly a critical (counter-)image of current society. The difference between the good society and current society articulates a criticism of the latter. Crucially, utopias always have this function⁵, regardless of whether there are or are not attempts to realize these utopias, or some of their features.

This is quite compatible with the idea of pluralism. There is no need to think of only one utopia existing: the very notion of democracy can be understood as a negotiation between various conflicting utopias in political space and public

² Popper, Karl. 1963. *Conjectures and refutations. The growth of scientific knowledge*. London: Kegan & Paul.

³ Schapiro, Leonard. 1972. *Totalitarianism*. London: The Pall Mall press. Achterhuis, Hans. 2002. *Violent utopias*. *Peace Review* 14 (2), 157-164.

⁴ Berlin, Isaiah. 1997. *Two concepts of liberty*. In H.Hardy & R.Hausheer (eds.) *The proper study of mankind. An anthology of essays*. London: Chatto & Windus, 191-242.

⁵ Levitas, Ruth. 2010. *The concept of utopia*. Bern: Peter Lang.

discourse. The virtue of utopias is then to give a deeper sense to democracy, allowing deliberation of alternative social futures instead of mere personal values.

Second, utopias are *tools of political imagination*. Imagining another kind of society is highly demanding, and it is far from self-evident that people possess such imaginative skills. Political imagination, the art of seeing what could be, requires practice. Utopian thinking builds imaginative capacities: understanding the socially constructed nature of reality and the resulting fluidity of institutions, learning from micro-models of alternative society, and learning about versatile social organisations. Social institutions and ontologies have the tendency to become naturalized, as if they were similar to physical reality. Utopias then offer a vision beyond this naturalized reality, or at least a realization of the constructed nature of the social world.

Finally, utopias are *direction pointers*. Societies always change, but this change only sometimes involves a sense of direction and progress. This is closer to the notion of blueprints, yet again something different. It is different to have a sense of progressing to a direction, than to implement a plan. Erik Olin Wright famously used the metaphor of the “compass” as opposed to the “roadmap”⁶ in describing, what utopias are. In other words, if you have a roadmap, you have a route. But compass only gives a general direction, and there might be various kinds of expected or unexpected obstacles and detours on the way.

Having a sense of direction can be vital in social life. For instance, the post-world war Keynesian period in Western Europe involved a relatively shared sense of what constitutes progress and a social vision driving this progress, while of course in a pluralist society, in which people had conflicting values and various kinds of personal aspirations.

3. Contemporary analysis

If utopias have all these functions, it follows that a society devoid of utopias also lacks something crucial. Without utopian thinking, we lose a tool of criticism, are more inclined to see the existing social form as given, and have difficulties articulating a sense of progress. And as the skill of political imagination is not innate in humans, it can be asked, what is the state of these skills in contemporary society.

⁶ Wright, Erik Olin. 2010. *Envisioning real utopias*. London: Verso.

Utopias are more difficult to articulate in some cultural contexts and sometimes it can be difficult to see utopian visions at all. All in all, the state of utopias and utopian imagination tells a lot about the current state of society, and are therefore important questions for contemporary analysis. Particularly so, as utopian and dystopian sentiments tend to be self-realizing: a society believing in a bleak future is likely to also experience it.

There seem to be two major obstacles on the way of utopian thinking in contemporary society. First, the general mode seems largely dystopian. The western world in particular is plagued with pessimism, related to environmental issues but more generally to a sense of lost progress. This is noteworthy in popular and literary culture turning into a dystopian mode. Also concrete events, such as war, naturally have an effect on existing mentalities. As a symptom of the dystopian mode, the temporal orientation of imagination seems to be turning backwards. This is what Zygmunt Bauman called “Retrotopia”⁷: instead of imagining possible futures, it is more common to call for returns to imagined historical states: national unity, an idealized welfare state, or the like.

Second, hope in contemporary society tends to be directed towards individual life-projects. We hear a lot of stories about individuals regaining control over their working lives with the means of entrepreneurship, or “downshifting” and leaving the “rat-race”. There are various kinds of narratives on how to improve life with individual action. But hopes are seldom directed into changing society. I have elsewhere referred to the space for utopias in postmodern individualism as “the privatization of hope”⁸. Also related to this phenomenon, we can note the cultural industry and commercial enterprises effectively having captured talk on dreaming and envisioning.

So the methodological function of utopias means not only how utopias can be used in criticism, imagination and the like, but also analysing the mental landscape of contemporary society. The point of my presentation is to ask, how well does contemporary society allow and facilitate utopian thinking? And further: what does the state of utopias tell about society itself? Does it have a forward-looking mentality? If not, why? How do institutions display flexibility, possibility to be changed if the people so wish? How do we experience a possibility to change society? These are perhaps too big questions to answer

⁷ Bauman, Zygmunt: *Retrotopia*. London: Wiley.

⁸ Eskelinen, Teppo, Lakkala, Keijo & Pyykkönen, Miikka. 2020. *The privatization and recollectivization of hope*. In T.Eskelinen (ed.) *The revival of political imagination. Utopias as methodology*. London: Zed books.

conclusively, but at least methodological and theoretical tools and starting points can be articulated.

Keywords: utopias studies, utopian thinking, methodology

Teppo Eskelinen (PhD Jyväskylä 2009) is a political philosopher and social scientist. His research work focuses on themes such as political imagination, democracy, social movements, economic alternatives, and social change. His most recent edited book is *The Revival of Political Imagination – Utopia as Methodology* (Zed books). He has also published in journals such as *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, *International Journal of Sociology and Social Policy*, *Theoria: A Journal of Social and Political Theory*, and *World Political Science Review*. Currently, he works as Senior Lecturer in Social Sciences at the University of Eastern Finland and holds an associate professorship (title of docent) in political philosophy at the University of Tampere, Finland.

Teppo Eskelinen – jest filozofem politycznym oraz badaczem w ramach nauk społecznych. W badaniach koncentruje się na zagadnieniach: politycznych wizji, demokracji, ruchów społecznych, alternatywnych porządków gospodarczych, przemianach społecznych. Jego najnowsza książka to: *The Revival of Political Imagination – Utopia as Methodology* (Zed books). Obecnie pracuje na Uniwersytecie Wschodniej Finlandii oraz Uniwersytecie w Tampere w Finlandii. Publikuje w uznanych czasopismach, takich jak: „*Critical Review of International Social and Political Philosophy*”, „*International Journal of Sociology and Social Policy*”, „*World Political Science Review*”.

Email: teppo.eskelinen@uef.fi

Gregory Ferguson-Cradler, professor at the Inland Norway University of Applied Sciences

Visions of reconstructing global capitalism past and present: the New International Economic Order and present-day climate politics

At the 27th Conference of Parties (COP27) UN climate conference in November 2022, a UN high-level expert group released findings suggesting developing countries would need to spend \$2.4 trillion a year on climate related spending by 2030. How will investments of this type be possible? As state actions under the pandemic have shown, governments of the Global North have a good amount of fiscal space to finance emergency measures. The developing world is much more limited. This limitation has been subject of increasing attention in climate politics. The UN Framework Convention on Climate Change (UNFCCC) famously included the principle of “common but differentiated responsibility and respective capabilities” and funds through which the world’s wealthy should contribute to paying for climate spending in the developing world have existed since the Rio Earth Summit in 1992. In 2009, the world’s wealthy nations pledged to mobilize \$100 billion annually in climate finance beginning in 2020. Even this goal, far less than total investment necessary mitigation and adaptation remotely consistent with the goals of the Paris Accords, has notoriously not been met. Countries of the Global North have made little secret that their willingness to provide climate funding will be limited.

As a result, much of the discussion at recent COPs has focused on how developing countries can access vast private global capital markets. Currently leading ideas focus on developing public-private initiatives in which states in the Global South assume part of project risk to make them investment-grade for international lenders. Alongside concessional financing from the World Bank and other multilateral development banks and much more limited aid-based programs, the emphasis has been on programs to de-risk climate investments to unleash the power of private capital. The allure is clear: decarbonization can happen

in the developing world without taking public investment on the part of Global North taxpayer populations.

The discussion is reminiscent of an often-forgotten and now seemingly quixotic attempt to restructure the world for the better, the 1974 UN declaration calling for a New International Economic Order that aimed to “make it possible to eliminate the widening gap between the developed and the developing countries and ensure steadily accelerating economic and social development and peace and justice for present and future generations.”¹ Not reducible to a single document or author, NIEO was a complex of visions and rough articulations for how the world economy could be restructured to benefit the developing countries of the world in a more equitable fashion.²

Built on premises that the welfare of poor countries was of both practical and moral significance to the rich countries of the world, the NIEO declaration recommended a series of principles for a new order, including: the right to self-determination, autonomy and non-aggression of all states; the just and equitable relationship between prices of primary commodities and manufactured goods; the increase of aid given to poor countries; an international monetary architecture to assure that real resources flow to developing countries; technology transfer to developing countries; and recognition and acceptance of producers' associations.³ In short, the declaration outlined a plan for restructuring the global economy based on commodity cartels, open and unreciprocated access of poor countries to markets in the rich North, foreign aid, and technological transfer. NIEO emerged in a world in which its demands had to be taken seriously. Only a year previously the 1973 OPEC oil embargo had given the world a new appreciation for the economic power that a producers' cartel could exert in forcefully changing its terms of trade.

Intellectually and politically NIEO had emerged from the developmental critique known as dependency theory or Latin American structuralism; politically NIEO had emerged from the non-aligned movement and a political backdrop characterized by high tensions both between Cold War superpowers, as well as the two dominant communist countries vying for the loyalty of what

¹ Programme of Action on the Establishment of a New International Economic Order, *Resolutions adopted by the General Assembly during its 6th special session, 9 April-2 May 1974*, 1974, p. 3.

² Gilman, Nils. “The new international economic order: A reintroduction.” *Humanity: An International Journal of Human Rights, Humanitarianism, and Development* 6.1, 2015, p. 4 and Cox, Robert W. “Ideologies and the new international economic order: reflections on some recent literature.” *International Organization* 33.2 (1979): 258-9.

³ Programme for the Establishment of a New International Economic Order, 4-5.

at the time was known as the “Third World.” The non-aligned movement became a political project seeking to use the Cold War and superpower rivalry to its advantage. Forming at the 1961 Non-Aligned Conference in Belgrade, the group was to practice an aggressive or “insurgent” neutrality that found itself ideally adapted to the sharp contours of Cold War superpower rivalry, to the point that the détente emerging between superpowers in the late 1960s was viewed with considerable trepidation.⁴ The non-aligned movement gave quickly rise to a body focusing on economic affairs, the UN Conference for Trade and Development (UNCTAD) and subsequently a bloc known as the Group of 77 (G-77) group of countries that self-identified as occupying subservient positions within the larger global economy. The group, a “trade union of the Third World”, was to press for the right of less wealthy countries in the developed core of the global economy.⁵

By the 1980s NIEO was a spent force, felled in no small part by the oil shock that had inspired it and subsequent debt crises and “lost decade” in much of the developing world, falling commodity prices of the 1980s, and the rise of “conservative” ideologies of market liberalism. Divisions within the non-aligned movement itself also made cooperation difficult. Yet, as a historical conjuncture and intellectual project, the thinking behind NIEO remained influential in global policymaking from the law of the sea to climate politics, especially as practiced before the 2015 Paris Accords where the G-77 countries pushed for the north to assume responsibility for its historical emissions and agree to binding emissions cuts while the developing world had a “right to development” that should be aided by technology transfer and foreign aid.⁶ While the Paris Accords have done away with binding emissions cuts and substituted voluntary targets that have shown themselves better able to “catalyze cooperation,”⁷ the campaign for “Loss and Damages” and schemes such as the recent Bridgetown Initiative to unleash new financing streams, much of it at concessionary interest rates, and cap debt repayment in times of crisis harks back to both moral arguments

⁴ Byrne, Jeffrey James. “Beyond continents, colours, and the Cold War: Yugoslavia, Algeria, and the struggle for non-alignment.” *The International History Review* 37/5, 2015, p. 912-932, Byrne, Jeffrey James. *Mecca of revolution: Algeria, decolonization, and the Third World order*. Oxford University Press, 2016.

⁵ Garavini, Giuliano. *After empires: European integration, decolonization, and the challenge from the global South 1957-1986*. Oxford University Press, 2012, p. 36 and Gilman, “The new international economic order”, p. 4-5.

⁶ Gilman, “The New International Economic Order”, p. 10.

⁷ Hale, Thomas. “Catalytic cooperation.” *Global Environmental Politics* 20/4, 2020, p. 73-98.

and substantive proposals of the NIEO. Yet, while its moral authority is difficult to dispute, in practice the increasingly emphasis on public-private initiatives driven by global capital flows as the answer to climate funding in the Global South replicates the economic structures the NIEO railed against where local states take on the risk and accept inevitable losses to guarantee international investors a profit come what may.

Re-structuring the global economy à la NIEO does not seem like a viable initiative. Whereas the global South controls some of the most valuable commodities going forward, one of the chief lessons of the 1960s and 1970s was that producers' cartels are generally extraordinarily hard to institute – oil was unique in its demand inelasticity. An alternate strategy is that of Indonesia, which is locking down export of raw nickel with the aim to ultimately bring battery production to Indonesia, thus borrowing a page from China's development with a dependency theory twist. Larger and comparatively more wealthy countries might also seek concessions in return for market access.

I would like to suggest that a darker form of NIEO-style producers' cartel might also arise. In 2021 non-OECD countries emitted over 65% of world carbon emissions. This group is thus responsible for the lion's share of world production not of a good, but of a "bad". If goods' cartels constrain output to guarantee a certain price for delivery of a certain good, a cartel producing a bad might demand a price for non-delivery. Indeed, such conditionality is not new to climate politics with countries such as India and Egypt increasingly arguing that they cannot afford more significant cuts in the absence of global support.

This instrument – which might have significant family resemblance to blackmail – would not be a tool of the powerful, but of the weak. Yet it seems depressingly plausible in a world where poor countries are racked by debts to international financiers due to failed investment projects that they are on the hook to compensate. Such a cartel would be susceptible to the same weaknesses as any cartel. Not all countries are equal producers of carbon, giving some an incentive to cheat and make an outside deal. Non-OECD countries are also very differently affected by a warming atmosphere and would be in unequal degrees self-interested in pressing their point. But NIEO, though the original formulation has long since disappeared, still points to an idea of how countries of the global South could seek to band together to press their cases against the north. Indeed, structurally their control over a carbon bad might be even stronger than in the 1970s. The original NIEO produced raw materials that the world mostly found it could

do without; tomorrow's global South will likely find itself producing increasingly more of something the world can hardly live with.

Keywords: global capitalism, climate crisis, political ecology, political economy

Gregory Ferguson-Cradler is an economic historian in the International Studies program at Inland Norway University of Applied Sciences. He works in particular on financial history, politics and history of climate change, and political economies of natural resources. He is also interested in big data and computational text analysis in the social sciences and humanities.

Gregory Ferguson-Cradler zajmuje się historią gospodarczą, szczególnie w relacjach międzynarodowych pracuje w Inland Norway University of Applied Sciences. Jego szczególne zainteresowanie badawcze skupia się wokół zagadnień historii gospodarczej, polityki i historii zmian klimatycznych, historii gospodarczej zasobów naturalnych. Dodatkowo skupia się na zagadnieniach big data i obliczeniowej analizie tekstów w naukach społecznych i humanistycznych.

E-mail: gregory.fergusoncradler@inn.no

Paula Ganga, professor at the Duke Kunshan, visiting fellow at Stanford University

Populist Utopian Thinking between Short-term Development Policy and Long-term Environmental Crisis

What are the consequences of electing populist leaders? This question is increasingly more important as populist leaders continue to challenge elections and impact politics across the world. While the impact of populist electoral victories on the democratic process has been widely examined, other arenas are still being explored. I show that in the economic domestic arena, populist governments come to power buoyed by promises of economic nationalism and a statist approach. Internationally, populist leaders have learned to selectively pick those parts of globalization that are most likely to sustain their regime, especially convoluted financial regimes that help hide assets or attract funds for their campaigns. As climate change is impacting countries across the world, I explore how in environmental policy populist leaders respond by doubling down on economic nationalism and prioritizing short-term development goals.

Keywords: populism, environmental crisis, development policy, utopian studies

Professor **Paula Ganga** holds a BA in Political Science from Alexandru Ioan Cuza University, in her hometown of Iasi in Romania, as well as an M.Sc. in Global Governance and Diplomacy from Oxford University where she was a Chevening Fellow. After completing her Ph.D. at Georgetown University, she was a Postdoctoral Research Fellow at Columbia University's Harriman Institute, a Postdoctoral Fellow at the Skalny Center for Polish and Central Eastern European Studies with Rochester University and a George F. Kennan Short-term Scholar at the Woodrow Wilson Center for International Scholars. Dr. Ganga has published work on the economic consequences of illiberalism, foreign aid, Russian nationalizations, corruption and energy politics in Eurasia. She is currently working on a book manuscript dealing with the political determinants

of switches between privatization and nationalization in Eastern Europe and beyond. In 2022, Professor Ganga was awarded the Sakip Sabanci International Research Award for Junior Scholars for her work on the economic consequences of populist governments. Additionally, her recent work has been published in *Energy Policy* and *The Journal of Illiberalism Studies*.

Profesor **Paula Ganga** uzyskała licencjat z politologii na Alesandru Ioan Cuza University w Iasi w Rumunii. Następnie tytuł magistra zdobyła z dyplomacji i globalnego zarządzania na Uniwersytecie Oksfordzkim. Doktorat uzyskała na Uniwersytecie Georgetown w USA. W swojej pracy naukowej zajmuje się badaniami nad Europą Środkowo-Wschodnią. Dr Ganga była stypendystką wielu renomowanych uczelni i instytutów. Publikuje nt. programów pomocowych, konsekwencji braku liberalizmu, nacjonalizmu rosyjskiego, korupcji, polityki energetycznej. Obecnie pracuje nad książką o politycznych determinantach procesów prywatyzacji i nacjonalizacji w Europie Wschodniej. Obecnie zajmuje stanowisko *visiting fellow* na Uniwersytecie Stanforda w USA.

E-mail: pdg23@georgetown.edu

Małgorzata Abassy, professor at the Jagellonian University, Cracow, Poland

(De/Re)construction of systems in the world of humans and humanoid machines: narratives about empathetic machines and negotiating power

One of the threats put forward by the dissenters of technology development is the entry of machines into the space of intimate relationships: male-female and family ones. This problem is presented in two types of narratives, selected as source material for this paper: Ian McEvan's novel "Machines Like Me" and the series "Better Than Us" (Netflix 2023)

The aim of the analysis of the cultural texts is to examine the dynamics of two basic systems of human relations, lovers and family, subject to changes as a result of the existence of a non-human element in them: the humanoid robot.

The presented relations can be read as the next stage of the evolution of hybrid systems: people – machines, taking place as a result of the change in the perception of the robot by man, as was the case with Adam ("Machines like me"), or as a result of the evolution of the learning algorithms in the humanoid robot itself ("Better than us").

The systems and systemic analyses are the starting point for reflection on the essence and sources of power. In the presented narratives, the struggle for power takes place at the level of microworlds of interpersonal relations and the values that govern them. The introduction of a humanoid robot into them triggers a chain of non-linear processes of co-evolution, negotiating roles and functions, increasing the synergy of the system in order to increase its resilience to the challenges of the environment. Systemic analysis of dystopian microworlds, adopted as a research method, is the starting point for building a theoretical model of studying threats generated by the encroachment of technology into the world of intimate interpersonal relations. Threats will be interpreted through the prism of both their development potential and the destructive one, as well.

Keywords: humanoid robots, systemic analyses, power, family bonds, technological threats

Małgorzata Abassy is an Associate Professor at the Jagiellonian University in Kraków, Poland, where she completed a Russian and Oriental philology (Iranian Studies) MA studies programmes. She obtained her PhD degree in the humanities from the Jagiellonian University. She holds the habilitation degree from the SWPS University of Social Sciences and Humanities, Warsaw, the Department of Literature and Culture Studies.

Her research focuses on culture and literature studies, from cultural patterns and mentality perspective in the Post-Soviet and Central Asia area to the Caucasus as the Russian Empire's frontier, with a particular emphasis on the 19th century Russia and contemporary Iran. Her areas of expertise include the history of intellectual and social elites, cultural codes transformation, Russia – the West and Iran – the West interactions, Russia's expansion towards the Caucasus, Russian literature as reflection of social and cultural processes, great Russian writers' legacy, theory of culture and cybernetics models of autonomous cultural systems, systems.

She is currently conducting research on: 1. social and political elites as culture-creating agents; 2. educational systems as an instrument of cultural engineering; 3. cultural codes and methods of their decoding and recoding; 4. Russia's expansion towards the Caucasus, complexity in cultural systems.

She has authored over 70 articles and five books on Russia and Iran, in Polish, Russian and English. She led and contributed to the management of research projects, including the tutoring and supervision of students. She was the project manager in the following projects: "Women's entrepreneurship in the COVID-19 period in cultural perspective. The case of Russia", "Dimensions of friendship: between heritage of the Jagiellonian University's ethos and future of science". She is also a member of the international research platform "Contested Legacies. Central/Eastern and Southern European competing narratives on authoritarian lieux de mémoire". She received several research internships: from Moscow University, Russia (2016) St. Petersburg University, Russia (2019), Heidelberg University, Germany (2018), Vienna University (2022). She is a member of the Association for Slavic, East European and Eurasian Studies (ASEEES, as of 2020) and the Societas Iranologica Europea (S.I.E, as of 2011).

Abassy has contributed to the success of PhD students as the supervisor of PhD theses. She is a recipient of the Medal of Merit for Contribution

to the Polish Science by the President of Poland, and several awards received from the Rector of the Jagiellonian University. As of 2020 she has held a managerial position of the Head of the Institute of Russian and East European Studies at the Faculty of International and Political Studies at the Jagiellonian University.

Małgorzata Abassy, jej zainteresowania badawcze wyrosły na fundamencie studiów filologicznych w zakresie rusycystyki i iranistyki. Zdobyta wówczas wiedza na temat literatury i kultury Rosji i Iranu oraz znajomość języków: rosyjskiego i perskiego, a także starocerkiewnosłowiańskiego, ukraińskiego i arabskiego pozwoliły w późniejszym okresie rozwoju naukowego wykroczyć poza obszar literaturoznawstwa i wykorzystać język jako narzędzie badania kultury. Z ogromną ciekawością oraz pogłębiającą się z roku na rok satysfakcją badam kulturę rosyjską i irańską – również w perspektywie porównawczej, w ujęciach systemowych.

E-mail: malgorzata.abassy@uj.edu.pl

Piotr Matczak, professor at the Adam Mickiewicz University in Poznań, Poland

Utopian and Dystopian Perspectives on Climate Policies

Utopias can be defined as propositions for an ideal configuration of the socio-political system, while dystopias portray a disastrous vision of such a structure. Both utopias and dystopias straddle the boundary between literature and normative projects that seek to establish a certain social order. To some extent, they draw upon existing realities and scientific knowledge but also involve extensive extrapolations of trends discerned by their originators.

This presentation will examine climate policies through the lens of utopian and dystopian perspectives. Specifically, it will elucidate climate policies as both utopian aspirations and dystopian catastrophic visions, with reference to the four typologies delineated by Anshelm and Hultman (2014): industrial fatalism, green Keynesianism, ecosocialism, and climate skepticism. The analysis will encompass key concepts such as climate neutrality, decarbonization, renewable energy sources, climate catastrophe, carbon dioxide emissions, and greenhouse gas emissions. Additionally, it will explore the implications of these notions for potential technical solutions, such as the emissions trading system (ETS), but also for the general social order, including economic optimization (van den Bergh 2004) and degrowth. The analysis will incorporate records from European climate policies and pertinent climate reports.

Keywords: climate policies, utopian studies, environmental crisis, environmental sociology

Piotr Matczak is professor at the Faculty of Sociology, Adam Mickiewicz University. He works on natural and man-made risks, crisis management, environmental policy from the perspective of ecosystem services, and sustainable development of urban and rural communities. He participated in several research programs, Polish and international ones, on those issues. He was Secretary of the Committee

for Risk Studies of the Polish Academy of Sciences and a member of the Board of Sociology of Risk and Uncertainty Research Network of the European Sociological Association. He is editor of the journals: “Society and Natural Resources”, “Water” and “Geographies”. He co-edited a special issue of the Water magazine entitled “Flood Risk Governance for More Resilience”. He published, inter alia, in: “Proceedings of the National Academy of Sciences”, “Environmental Science & Policy”, “Weather, Climate and Society”, “Ecosystem Services”, “Ecology and Society”, “Earth’s Future”, “Global Environmental Change”, “WIREs Water”.

Piotr Matczak – kierownik Zakładu Studiów nad Dynamiką Społeczną na Wydziale Socjologii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Zajmuje się ryzykiem naturalnym i wywołanym przez człowieka, zarządzaniem kryzysowym, polityką środowiskową z perspektywy usług ekosystemowych, zrównoważonym rozwojem społeczności miejskich i wiejskich. Uczestnik wielu programów badawczych, polskich i międzynarodowych, dotyczących tych zagadnień. Redaktor czasopism „Society and Natural Resources”, „Water” oraz „Geographies”. Współredagował numer specjalny czasopisma „Water” pt. Flood Risk Governance for More Resilience. Publikował m.in. w: „PNAS”, „Environmental Science & Policy”, „Weather, Climate and Society”, „Ecosystem Services”, „Ecology and Society”, „Earth’s Future”, „Global Environmental Change”, „WIREs Water”.

E-mail: piotr.matczak@amu.edu.pl

Lorenzo Medici, professor at the University of Perugia, Italy

Eco-dystopias: Climate change, international policy and cinematic nightmares

The concept of climate change often evokes a dystopian future with a significant deterioration of the natural environment and negative repercussions on humanity. In order to prevent this catastrophic outcome, governments have implemented special policies and enforced multilateral actions. The threat of climate change and the efforts of the international community have been mirrored in popular culture, particularly in film productions. Fuelling the dystopian nightmare, fictional movies portray not only the catastrophic results of climate change but also the failures of the initiatives promoted by governments, described as useless, misinformed or counterproductive. E-mail: lorenzo.medici@unipg.it

Keywords: climate change, climate policy, art and ecology

Lorenzo Medici is associate professor of History of International Relations at the University of Perugia. Among his main publications is: *Dalla propaganda alla cooperazione. Le origini della diplomazia culturale italiana nel secondo dopoguerra* [From Propaganda to Cooperation: The Origins of Italian Cultural Diplomacy in the Post WWII], Padova, CEDAM, 2009. His current research focuses on the role of culture in international relations.

Lorenzo Medici, profesor na Uniwersytecie w Perugii we Włoszech. Zajmuje się głównie historią stosunków międzynarodowych i zagadnieniami dyplomacji, szczególnie w odniesieniu do czynników kulturowych.

Sussane Schmidt, professor at the University of Bremen, Germany

The ambivalence of the EU's rule of law crisis in perspective

Poland's relationship to the European Union (EU) suffers from the rule of law crisis and the political interference with the Polish judiciary. In the EU, it is no longer merely a domestic issue, how the rule of law is being guaranteed. There are indirect and direct implications on other member states (MS). As one of the repercussions, the European Commission in 2021 opened (and closed) an infringement procedure against the German government, holding it accountable for the German Constitutional Court's renitence to recognize the supremacy of EU law without precondition. The Commission's attempt to interfere with the independence of the German judiciary shows the predicament very well that the conflict about the rule of law brings.

The paper reflects on the difficulty of the rule of law crisis, taking a broad, and historical perspective. Member states differ in their judicial traditions. Recently, Larsen (2021) distinguished three different 'varieties of constitutionalism': 'post-fascist constitutionalism', 'evolutionary constitutionalism' and 'postcommunist constitutionalism'. The Treaty's principle of 'unity in diversity' requires the EU to respect member states' heterogeneous institutional conditions. Yet, it is not fully clear how and whether these different institutional traditions can be combined with the EU's requirements. On the one hand, the preliminary ruling procedure establishes an integrated court system. With supremacy and direct effect, the procedure which was originally meant to provide assistance to national courts for their interpretation of EU law transformed into a powerful instrument of judicial review, allowing national courts to check on their own government's compliance with EU law. Because not all member states have provisions of judicial review, this implies significant changes through the preliminary reference procedure. The paper discusses the impact of the integrated court system for the different judicial models. In how far do we see pressure of convergence,

and what does the literature say as to the impact of the integrated court system on different MS?

It is not only the integrated court system as a feature of the EU's polity, however, that leads to this pressure. On the other hand, the way the cooperative federalism of the EU works, has significant implications. Given the depth of European integration member states are mutually dependent on the functioning independence of the national judiciaries throughout. In the EU's cooperative federalism, European policies rely for their implementation on member states' administrations. Member states require each other's assurance in sincere implementation and non-defection of mutual legal obligations. In transborder questions and whenever rules are not harmonized, moreover, national rules and administrative implementation are mutually recognized, implying that member states have to trust each other and each other's institutions.

It is not only in the context of the rule of law crisis, that the mutual dependence driven by the depth of integration becomes a problem. The European arrest warrant is an obvious example, where MS have to trust in each other's institutions. It can only work if requests for extraditions can be accepted throughout. The common asylum policy similarly confronts limits, when it is not acceptable to send asylum seekers back to states of entry for fear of rights violations. But also the single market relies on mutual trust in working institutions. For instance, in 2022 the absence of border controls in Bulgaria regarding agricultural imports from Turkey became known.¹ If products are not controlled as to their meeting of regulatory thresholds, there are repercussions throughout the EU, resulting possibly in health problems, undermining the trust in EU policies. The regulation of posted workers similarly relies on sending member states' administrations controlling rules that largely work for the benefit of receiving member states, and are needed in order not to undermine labour protection and social standards.

The topic closely relates to the theme of the conference, utopias and dystopias. The European integration process cannot be understood without the horrors of the second world war and the utopia of peace and a surpassing of the bellicose nation state. After the transformation of the former communist bloc, accession to the EU held the promise of anchoring in the west and overcoming the earlier isolation. At the same time, pressure to homogenize polity features of member states risks having dystopian effects. In discussing and analysing the broader context of the rule of law crisis, the contribution asks whether the construction

of European integration provides for institutional alternatives that possibly allow providing for Unity in Diversity in a better way.

Keywords: rule of law, European Union, democracy

Susanne K. Schmidt is Professor for Policy Analysis at the University of Bremen and, since October 2019, Dean of the Faculty of Social Sciences of the University of Bremen. Her monograph *The European Court of Justice and the Policy Process* was published by Oxford University Press in 2018. In her research she is particularly interested in the impact of European case law on policy making.

Susanne K. Schmidt – jest profesorem na Uniwersytecie w Bremie w Niemczech, gdzie pełni funkcję dziekana Wydziału Nauk Społecznych. Ostatnio wydana książka: *The European Court of Justice and the Policy Process* została opublikowana przez Oxford University Press in 2018. Profesor Schmidt interesuje się przede wszystkim wpływem prawa stanowionego na polityki publiczne.

E-mail: skschmidt@uni-bremen.de

Valentina Sommella, professor at the University of Perugia, Italy

China's Policies in the Face of Climate Change and 'Environmental Diplomacy': Utopia or Dystopia?

China is already a key player in the important context of 'Environmental Diplomacy' (*Huanjing Waijiao* 环境外交). If the People's Republic of China (PRC), which alone was responsible for 29% of the world's greenhouse gas emissions, had not signed and ratified the landmark 2016 Paris Agreement on climate change, no progress in this direction would be possible. 'Ecological Civilisation' (*shengtai wenming* 生态文明), which is promoted by Chinese president Xi Jinping, requires that the country's growth must not be at the expense of the environment, as happened in previous decades. But what is the price of sustainability for China? And is sustainability really the goal that China intends to reach or is it not instead a means by which to strengthen state power and consolidate its political agenda? The aim of this paper is to take a look at China's policies in the face of Climate Change and 'Environmental Diplomacy' in recent years, especially referring to the utopian concept of 'Ecological Civilisation'.

Keywords: China, environmental crisis, climate policy, climate change

Valentina Sommella is Associate Professor of History of International Relations. She teaches Global Governance and International Organizations and Geopolitics of China and East Asia. Before joining the Department of Political Science at the University of Perugia, she taught the History of International Relations at La Sapienza University of Rome and was Visiting Research Fellow at University College Dublin. Her main research interests lie in the foreign policy of liberal Italy; Italian foreign policy in the interwar years; relations between the Allies during and after WWII; and, more recently, the rise of China as a global power in the international system. She has participated in several research projects and has published three monographs and numerous articles in international journals, for example *Un console in trincea. Carlo Galli e la politica estera dell'Italia*

liberale, 1905-1922 (Soveria Mannelli: Rubbettino, 2016), *Dalla non belligeranza alla resa incondizionata. Le relazioni politico-diplomatiche italo-francesi tra Asse e Alleati* (Rome: Aracne, 2008) and *Un'alleanza difficile. Churchill, de Gaulle e Roosevelt negli anni della guerra* (Rome: Aracne, 2005).

Valentina Sommella – jest profesorem na Uniwersytecie w Perugii. Wykłada przedmioty takie jak: zarządzanie globalne, organizacje międzynarodowe, geopolityka Chin i Azji Południowowschodniej. Wcześniej pracowała na uniwersytecie La Sapienza w Rzymie oraz była badaczem wizytującym na University College w Dublinie w Irlandii. Jej główne zainteresowania badawcze koncentrują się wokół zagadnień polityki zagranicznej międzywojennych Włoch, relacjami pomiędzy Aliantami w czasie II wojny światowej, oraz Chinami i ich ścieżką do roli globalnego mocarstwa. Autorka publikacji: *Carlo Galli e la politica estera dell'Italia liberale, 1905-1922* (Soveria Mannelli: Rubbettino, 2016), *Dalla non belligeranza alla resa incondizionata. Le relazioni politico-diplomatiche italo-francesi tra Asse e Alleati* (Rome: Aracne, 2008) and *Un'alleanza difficile. Churchill, de Gaulle e Roosevelt negli anni della guerra* (Rome: Aracne, 2005).

E-mail: valentina.sommella@unipg.it

**Między apokaliptycznym alarmizmem
a techno-optimistycznym denializmem.**

**Utopie i dystopie w obliczu zmian
klimatu i kryzysu środowiska**

**Between apocalyptic alarmism and
techno-optimistic denialism. Utopias
and dystopias in the face of climate
change and environmental crisis**

Dr Anna Sakson Boulet, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań

Brazylijska polityka klimatyczna Jaira Bolsonaro

Brasilian climate policy of Jaira Bolsonaro

The aim of the presentation is to analyse the legal and political actions of the Jair Bolsonaro administration leading to the undermining of Brazil's contribution to the reduction of greenhouse gas emissions, taken despite the international declarations of the Brazilian authorities' commitment to environmental protection. Already during the presidential campaign, J. Bolsonaro recognised that it was in the national interest to withdraw the country from the Paris Agreement to reduce greenhouse gas emissions, which in Brazil come in large part (over 46%) from the conversion of forest land. Under J. Bolsonaro's government, the scale of deforestation has accelerated, with a 52.9% increase over the three years from 2019 to 2021 compared to the three years preceding that period. As a result, despite the pandemic-related economic slowdown, Brazil's greenhouse gas emissions increased by 9.5% in 2020 compared to 2019.

Keywords: Brasil, climate policy, Bolsonaro

Celem wystąpienia jest analiza prawno-politycznych działań administracji Jaira Bolsonaro prowadzących do osłabienia wkładu Brazylii w redukcję emisji gazów cieplarnianych, podejmowanych mimo składanych na forum międzynarodowym deklaracji o zaangażowaniu brazylijskich władz w ochronę środowiska naturalnego. Już podczas kampanii prezydenckiej J. Bolsonaro uznał, że w interesie narodowym jest wycofanie państwa z Porozumienia Paryskiego dotyczącego redukcji emisji gazów cieplarnianych), które w Brazylii pochodzą w znacznej części (ponad 46%) z przekształcania gruntów leśnych. Pod rządami J. Bolsonaro skala wycinki lasów przybrała na sile – na przestrzeni lat 2019-2021 wzrosła o 52.9% w stosunku do trzech lat poprzedzających ten okres. W konsekwencji,

mimo spowolnienia gospodarczego związanego z pandemią, emisje gazów cieplarnianych w Brazylii wzrosły w 2020 r. o 9,5% w stosunku do roku 2019.

Słowa kluczowe: Brazylia, polityka klimatyczna, Bolsonaro

Anna Sakson-Boulet – adiunkt w Zakładzie Studiów Strategicznych na Wydziale Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu. Prowadzi badania w obszarze polityki ekologicznej państw, bezpieczeństwa ekologicznego w wymiarze lokalnym i międzynarodowym oraz bezpieczeństwa żywnościowego. Zastępca Redaktora Naczelnego czasopisma „Studia Strategiczne”. Członkini zespołu monitorującego Poznańskiego Panelu Obywatelskiego poświęconego klimatowi. Wybrane publikacje: *Migracyjny wymiar kryzysu klimatycznego*, w: „Ziemie Zachodnie i Północne: Niemcy, mniejszości i migracje, bezpieczeństwo międzynarodowe”, red. A. Stelmach, A. Barabasz, C. Trosiak, Poznań 2022; *The Right to Clean Environment and Air Pollution in Poland*, „Journal of the Institute for Western Affairs in Poznań”, Special Issue 2021/22, Is Europe on the threshold of another transition?, 2022; *Selected Aspects of Iran’s Hydrological Security*, „Przegląd Strategiczny”, nr 12, 2019; *Głód jako współczesny problem globalny*, Toruń, 2015, Wydawnictwo Adam Marszałek.

E-mail: anna.sakson@amu.edu.pl

Dr Wojciech Trempała, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz

Konstytucja dla Ziemi Josefa Šmajsa jako utopijno-normatywny model świadomości ekologicznej

Josef Šmajš' Constitution for the Earth: A Utopian-Normative Model for Ecological Awareness

Ecological awareness can be defined using either descriptive or normative approaches. Descriptive models allow us to understand the current state of a society's ecological awareness and how it evolves, while normative models indicate the desired direction of change or the ideal state of ecological awareness. The philosophical concept of the Constitution for the Earth, proposed by Czech philosopher Josef Šmajš, exemplifies the latter approach.

This presentation will analyze the content of Šmajš' Constitution for the Earth, focusing on aspects such as valuing nature, positioning humans within the natural environment, and reconfiguring cultural, political, and economic paradigms in the context of environmental crises. The specific proposals put forth by Šmajš will be compared to recommendations from other schools of ecological thought, including deep ecology, social ecology, eco-philosophy, eco-fascism, and the Gaia hypothesis.

The primary objective of this presentation is not to determine whether Šmajš' concept constitutes a utopian project or not. The central task for the author is to identify which of the solutions proposed by the Czech thinker can be feasibly adopted and respected by individuals and society in the present context.

Keywords: Josef Šmajš, ecology, political thought, environmental crisis

Pojęcie świadomości ekologicznej można definiować w kategoriach opisowych lub normatywnych. Model opisowy umożliwia udzielenie odpowiedzi na pytania o to, jaka jest świadomość ekologiczna społeczeństwa i w jaki sposób się zmienia. Modele normatywne wskazują natomiast na to w jakim kierunku powinna zmieniać się, czy też po prostu jaka powinna być świadomość ekologiczna. W ten

drugi z wymienionych modeli definiowania świadomości ekologicznej wpisuje się filozoficzny koncept konstytucji dla Ziemi autorstwa czeskiego filozofa Josefa Šmajsja. Przedmiotem wystąpienia będzie analiza jej treści odnoszących się do takich zagadnień, jak: wartościowanie przyrody, sytuowanie człowieka w środowisku przyrodniczym czy rekonfiguracja paradygmatów kultury, życia politycznego i ekonomicznego w dobie kryzysu środowiskowego. Poszczególne postulaty przedstawione przez Šmajsja zostaną także zestawione z zaleceniami proponowanymi przez inne szkoły myśli ekologicznej, takie jak: ekologia głęboka, ekologia społeczna, eko-filozofia, ekofaszizm czy hipoteza Gai. Głównym celem wypowiedzi nie będzie udzielenie odpowiedzi na pytanie o to czy koncepcja Šmajsja to projekt utopijny, czy też nie. Jako całość należy go na ten moment za taki uznać. Kluczowym zadaniem jakie stawia przed sobą autor jest wskazanie tych rozwiązań postulowanych przez czeskiego myśliciela, które są możliwe do zaakceptowania i respektowania przez jednostki i społeczeństwo „tu i teraz”.

Słowa kluczowe: Josef Šmajs, ekologia, myśl polityczna, kryzys środowiskowy

Wojciech Trempała, doktor socjologii, politolog, badacz świadomości ekologicznej i myśli politycznej w kontekście kryzysu środowiskowego. Prodziekan ds. kształcenia na Wydziale Nauk o Polityce i Administracji Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.

E-mail: tremwoj@ukw.edu.pl

Dr Barbara Panciszko, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz

Wkład sektora żywnościowego w ochronę klimatu i środowiska w sitopiańskim modelu ekonomii

The contribution of the food sector to climate and environmental protection in the Sitopian economic model

Agriculture and food production is one of the main consumers of natural resources. In addition, it is also one of its main “poisoners”, affecting the emissions of pollutants into the soil, air, water, but also greenhouse gases into the atmosphere. The modern food production system, especially in the most developed countries, offers cheap food for the consumer, the price of which does not reflect the external costs it generates. The aim of the speech will be to present the assumptions of the economic model by Carolyn Steel, which takes into account the above factors and calls for “returning food to its rightful place”. Solutions that can help protect the climate or biodiversity will be indicated.

Keywords: climate change, sitopia, food security, political ecology

Rolnictwo i produkcja żywności jest jednym z głównych konsumentów zasobów środowiska naturalnego. Dodatkowo jest też jednym z jego głównych „trucicieli”, wpływając na emisje zanieczyszczeń do gleby, powietrza, wody, ale także gazów cieplarnianych do atmosfery. Współczesny system produkcji żywności, zwłaszcza w państwach najwyżej rozwiniętych oferuje tanią żywność dla konsumenta, którego cena nie odzwierciedla kosztów zewnętrznych, jakie przy tym generuje. Celem wystąpienia będzie prezentacja założeń modelu ekonomii autorstwa Carolyn Steel, który uwzględni powyższe czynniki oraz nawołuje do „przywrócenia jedzeniu należytego miejsca”. Wskazane zostaną rozwiązania, które mogą wspomóc ochronę klimatu, czy bioróżnorodności.

Słowa kluczowe: zmiany klimatu, sitopia, bezpieczeństwo żywnościowe, polityka ekologiczna

Barbara Panciszko – doktor nauk społecznych w dziedzinie nauk o polityce; magister europeistyki i ekonomii; adiunkt na WNoPiA UKW. Specjalista ds. polityki rolnej w krajach wysoko rozwiniętych i wykorzystywania zielonej biotechnologii w rolnictwie. Jej zainteresowania badawcze obejmują: koncepcje smart villages, Wspólną Politykę Rolną UE, zrównoważony rozwój obszarów wiejskich, bezpieczeństwo ekologiczne oraz fundusze europejskie.

E-mail: barpan@ukw.edu.pl

Dr Monika Humeniuk, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław

Utopie wspólnej nadziei – hybrydyzacje języka nauki i religii w dyskursie kryzysu klimatycznego

Utopias of common hope – hybridization of the language of science and religion in the discourse of the climate crisis

The crisis of planetary climatic instability has effectively captured the Western imagination, the agitation over the state of the world is being given unexpectedly widespread attention not only in the sciences, but also inside Western religious systems, in which nature and its problems could not count on special attention until now. Perhaps in the face of the marasm of the Anthropocene and the numerous ecological crises, science and religion, having agreed on an irremovable incompatibility and non-consensuality, could think and act for the utopia of the common good despite all mutual prejudices? It seems that the interpenetration of the two separate imaginaries of “knowledge” and “faith” is a symptom of this type of shift, and may be expressed in the hybridization of the two types of language. The presentation will briefly evoke the case where the discourse of science draws from religious language and vice versa. This will be exemplified by Bruno Latour’s ecotheological argument and the theme of radical ecological biblical hermeneutics.

Keywords: climate crisis, anthropocene, hybridization, discourse of religion, discourse of faith, Bruno Latour, radical ecological biblical hermenetics

Kryzys planetarnej niestabilności klimatycznej skutecznie zawładnął zachodnią wyobraźnią, poruszenie stanem świata udziela się nadspodziewanie szeroko nie tylko na gruncie nauk, ale także wewnątrz zachodnich systemów religijnych, w których natura oraz jej problemy nie mogły liczyć dotąd na szczególną uwagę. Być może wobec marazmu antropocenu i licznych kryzysów ekologicznych

nauka i religia, zgodziwszy się na nieusuwalną nieprzystawalność i niekonsensualność, mimo wszelkich wzajemnych uprzedzeń mogłyby myśleć i działać dla utopii dobra wspólnego? Wydaje się, że wzajemne przenikanie dwóch odrębnych imaginariów „wiedzy” i „wiary” stanowi symptom tego typu przesunięcia i może wyrażać się w hybrydyzowaniu tych dwóch typów języka. W wystąpieniu przywołany zostanie pokrótce przypadek, kiedy to dyskurs nauki czerpie z języka religijnego i odwrotnie. Jako przykład posłuży tu argument ekoteologiczny Bruno Latoura oraz wątek radykalnej ekologicznej hermeneutyki biblijnej.

Słowa kluczowe: kryzys klimatyczny, antropocen, hybrydyzacja, dyskurs religii, dyskurs wiary, Bruno Latour, radykalna ekologiczna hermenetyka biblijna

Monika Humeniuk – doktor nauk humanistycznych w dyscyplinie pedagogika, magister religioznawstwa, adiunkt w Zakładzie Pedagogiki Ogólnej Instytutu Pedagogiki w Uniwersytecie Wrocławskim. Jej aktualne zainteresowania badawcze koncentrują się wokół problemów pedagogiki ogólnej i (post)antropocenu oraz religioznawczej pedagogiki religii. Prowadzi badania na pograniczu pedagogiki i religioznawstwa, zagadnień duchowości postsekularnej i postantropocentrycznej oraz postmodernistycznej myśli teologicznej. Fascynuje ją teoretyczny potencjał badawczy związany ze zjawiskiem herezji. Publikuje m.in. w Przeglądzie Religioznawczym (Ortodoksje i herezje a pedagogika religii uprawiana w duchu krytycznego religioznawstwa, Przegląd Religioznawczy Nr2/284(2022)), w Ars Educandi (Czy pedagogika religii daje się sekularyzować? O ortodoksjach, herezjach i religioznawczych perspektywach rozwoju subdyscypliny, Ars Educandi 18/2021), w Edukacji Międzykulturowej (artykuł recenzyjny: Jason Hickel: Mniej znaczy lepiej. O tym, jak odejście od wzrostu gospodarczego ocali świat, Edukacja Międzykulturowa 2022, nr 2 (17) i Forum Pedagogicznym. Autorka artykułów naukowych ze wskazanego zakresu oraz monografii Wizerunek kobiety w wielokulturowym społeczeństwie Kazachstanu odniesieniem do edukacji międzykulturowej (2014); a także współredaktorka pracy Sukces jako zjawisko edukacyjne tom 1 i 2 (2017), Codzienność jako wyzwanie edukacyjne tom 1 (2017; Everyday Life as an Educational Challenge), Między ekskluzją a inkluzją w edukacji religijnej (2017); Between Exclusion and Inclusions in Religious Education).

E-mail: monika.humeniuk@uwr.edu.pl

Dr hab. Maria Ewa Szatlach, prof. UKW, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego,
Bydgoszcz

Wyzwania stawiane przez kapitalizm inwigilacji dla naszej prywatnej wolności i społecznej solidarności

The challenges established by surveillance capitalism to our private freedom and social solidarity

Surveillance capitalism is defined as a new social order that recognizes human experiences as free resources for production of behavioral data. Some of this data is used to improve products and services, while the rest is behavioral surplus turned into predictive analytics products that predict what people will do now, in the nearest future, and beyond. These prediction products are traded in behavioral prediction markets. On sale-and-purchase transactions, the surveillance capitalists get rich, but consumers are exposed to the loss of private freedom and society to the loss of solidarity. The research aim of the article is to present the main principles of the functioning of surveillance capitalism. The research hypothesis put forward in the work is: Surveillance capitalism threatens our private freedom and weakens social solidarity.

Keywords: surveillance capitalism, behavioral data, behavioral prediction markets, digital revolution

Kapitalizm inwigilacji definiowany jest jako nowy porządek społeczny uznający ludzkie doświadczenia za darmowe zasoby do produkcji danych behawioralnych. Niektóre z tych danych wykorzystywane są do ulepszania produktów i usług, pozostałe stanowią nadwyżkę behawioralną przetworzoną w produkty do analizy predykcyjnej, które przewidują, co ludzie zrobią teraz, w niedalekiej przyszłości i później. Te produkty predykcyjne stają się przedmiotem obrotu na rynkach prognoz behawioralnych, które zostały nazwane rynkami przewidywania przyszłych zachowań (behavioral futures markets). Na transakcjach

kupna-sprzedaży kapitałiści nadzoru wzbogacają się, ale konsumenci są narażeni na utratę prywatnej wolności, a społeczeństwo na utratę solidarności. Celem badawczym pracy jest przedstawienie głównych zasad funkcjonowania kapitalizmu inwigilacji. Hipoteza badawcza postawiona w pracy brzmi: Kapitalizm inwigilacji zagraża naszej prywatnej wolności i osłabia solidarność społeczną.

Słowa kluczowe: kapitalizm inwigilacji, dane behawioralne, rynki przewidywania przyszłych zachowań, rewolucja cyfrowa

Maria Ewa Szatlach – obszary badań naukowych: Unia Europejska, regionalizm, interregionalizm, międzynarodowe stosunki gospodarcze, współczesne stosunki międzynarodowe, globalizacja, srebrna gospodarka. Profesor uczelni, UKW, Wydział Nauk o Polityce i Administracji.

E-mail: szatlach@ukw.edu.pl

Mgr Krzysztof Czyżak, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Poznań

Dystopijna przyszłość w fabułach o podróżach w czasie. Popkulturowe narracje wobec współczesnych kryzysów

Dystopian future in time travel stories. Pop culture narratives about contemporary crises

An apocalyptic or dystopian future is frequent theme of pop culture narratives about time travel. In many novels, movies, and video games contemporary protagonists, who live in the time of peace, are confronted with the future reality, formed by the global cataclysm. In these stories, the inhabitants of the present have an opportunity to see the future crisis (or its consequences) with their own eyes. The struggle of the next generations becomes less hypothetical – it literally invades contemporary reality. These stories thematize the creation of the future world and our responsibility for its shape.

In dystopias created by writers and screenwriters we can also find signs of current fears (e.g. the climate change or the radicalization of societies). My paper will be an attempt to answer the question: how this specific segment of pop culture reacts to coming crises?

Keywords: timetravel, sci-fi, fantasy

Apokaliptyczna bądź dystopijna wizja przyszłości stanowi jeden z częściej pojawiających się motywów w popkulturowych narracjach o podróżach w czasie. Liczne powieści, filmy, a także gry cyfrowe konfrontują bohaterów żyjących w czasach spokoju z rzeczywistością uformowaną przez globalny kataklizm. W ramach tych fabuł mieszkańcy współczesności, dzięki fantastycznym pojazdom, mają okazję ujrzeć kryzys przyszłości (lub jego reperkusje) na własne oczy, a sprawa następnych pokoleń nie staje się już tylko odległym problemem, lecz dosłownie wdziera się do teraźniejszości. Co więcej, opowieści te tematyzują kształtowanie świata jutra – wpływ naszych działań na jego charakter.

W dystopiach przyszłości kreowanych przez autorów literackich i scenarzystów można również znaleźć ślady konkretnych lęków (m.in. przed katastrofą klimatyczną czy radykalizacją społeczeństw). Referat pozwoli przyjrzeć się reakcji segmentu popkultury na nadchodzące kryzysy i będzie stanowił próbę odpowiedzi na pytanie, na ile jest to reakcja konstruktywna.

Słowa kluczowe: podróż w czasie, fantastyka, science fiction, narratologia, tematologia

Krzysztof Czyżak

E-mail: krzczy1@st.amu.edu.pl

Mgr Szymon Kamiński, Uniwersytet Gdański, Gdańsk

Kategoria „flanera ekologicznego” w polskim reportażu poświęconym dystopijnej wizji katastrofy klimatycznej na przykładzie pisarstwa Filipa Springera

The category of ecological flaner in a Polish reportage devoted to a dystopian vision of a climate catastrophe on the example of Filip Springer’s writing

The proposed category – “ecological flaner” – is a figure of a new “being in the world” on the eve of ecocide. This is non-fiction literature’s response to the climate catastrophe. This category evolves from the condition of a passer-by recognized by modernist culture, who marvels at the monumentalism of an urbanized city, to the post-modern condition of a wanderer who is critical of anthropocentrism and explores an extremely transformed space.

The willingness to act ethically in such an environment and to talk about changes in an accessible way to the recipient decides on the side of humanistic, not posthumanist subjectivity. Ecological flaner is aware of non-anthropocentric challenges – he is attentive to the situation of non-human actors. He draws conclusions from being a “great actor/actant” who is responsible for the changes made in the environment and the quality of life of animal and plant inhabitants. In the paper, I will look at the “environmental flaner”, using reports by Filip Springer (for example, “Zmiany klimatu już tu są”, “Wyprawa po nadzieję”), in which this category works best. I will try to show the educational potential of this condition and examine the tasks it faces – changes in social awareness.

Keywords: ecological flaner, reportage, climate catastrophe

Proponowana kategoria – „flaner ekologiczny” – to figura nowego „bycia w świecie” w przededniu ekocydu. To odpowiedź literatury non-fiction na katastrofę klimatyczną. Owa kategoria ewoluuje od rozpoznanej przez modernistyczną

kulturę kondycji przechodnia zachwycającego się monumentalizmem zurbanizowanego miasta do ponowoczesnej, krytycznej wobec antropocentryzmu kondycji wędrowca, który bada przestrzeń skrajnie przekształconą.

Chęć etycznego działania w takim środowisku i przystępnego dla odbiorcy mówienia o zmianach decyduje o sytuowaniu się po stronie humanistycznej, nie zaś posthumanistycznej podmiotowości. Flaner ekologiczny nosi w sobie świadomość nieantropocentrycznych wyzwań – jest uważny na sytuację nie-ludzkich aktorów. Wyciąga wnioski z bycia „wielkim aktorem/aktantem”, na którym spoczywa odpowiedzialność – za dokonane w środowisku zmiany i jakość życia zwierzęcych i roślinnych mieszkańców.

W referacie przyjrzę się „flanerowi ekologicznemu”, posiłkując się reportażami autorstwa Filipa Springera (na przykład „Przyszłość już tu jest”, „Wyprawa po nadzieję”), w których ta kategoria działa najpełniej. Postaram się ukazać edukacyjny potencjał tej kondycji i zbadać stawiane przed nią zadania – zmiany społecznej świadomości.

Słowa kluczowe: flaner ekologiczny, katastrofa ekologiczna, reportaż

Szymon Kamiński – Uniwersytet Gdański. Jego zainteresowania badawcze obejmowały szeroko rozumianą pamięć i jej pracę oraz postpamięć. Aktualnie badawczo zajmuje się zagadnieniami antropocenu, ekokrytyki i animal studies w kontekście podmiotowego widzenia zwierząt, a także nowego dyskursu apokaliptycznego w ramach zbliżającej się katastrofy klimatycznej.

E-mail: kaminski.sz@wp.pl

Dr Agnieszka Klimska, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego,
Warszawa

Wdrażanie utopistycznego projektu zrównoważonego rozwoju w kontekście zjawiska społecznej akrazji

Implementation of the utopian project of sustainable development in the context of the phenomenon of social akrasia

The utopia of sustainable development is usually referred to as an impossible plan for world development and counteracting global problems, a certain fiction or absurdity. It is less often regarded as the type of thinking that reflects a model of the desired reality, with specific guidelines that drive action and implementation of the established order. In the paper, I will try to answer the question of what stands in the way of realizing the vision of sustainable development and seeing it as an implementable project. For this purpose, I will pay attention to the various contexts of understanding the utopia of sustainable development that affect the social perception of this concept and the intensification of the phenomenon of akrasia and procrastination.

Keywords: Sustainable development, utopia, value, akrasia, procrastination

O utopii zrównoważonego rozwoju mówi się zazwyczaj mając na myśli niemożliwy do zrealizowania plan rozwoju świata i przeciwdziałania problemom globalnym, pewną fikcję czy absurd. Rzadziej upatruje się w niej taki typ myślenia, który odzwierciedla model rzeczywistości pożądanej, zawierający konkretne wytyczne napędzające do działania i wdrażania założonego ładu. W referacie spróbuję odpowiedzieć na pytanie, co stoi na przeszkodzie realizacji wizji zrównoważonego rozwoju i postrzegania jej jako projektu możliwego do implementowania. W tym celu zwrócę uwagę na różne konteksty rozumienia utopii

zrównoważonego rozwoju rzutujące na społeczny odbiór tej koncepcji oraz intensyfikację zjawiska akrazji i prokrastynacji.

Słowa kluczowe: Zrównoważony rozwój, utopia, wartości, akrazja, prokrastynacja

Agnieszka Klimska, doktor nauk humanistycznych w zakresie filozofii, adiunkt w Instytucie Filozofii oraz Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Jej główne zainteresowania badawcze dotyczą zrównoważonego rozwoju (jego aspektów edukacyjnych, etycznych, aksjologicznych i implikacji praktycznych), ekofilozofii, etyki globalnej i edukacji w zakresie zmian klimatu. Wykonawca i ekspert projektów dotyczących zrównoważonego rozwoju i edukacji ekologicznej.

E-mail: a.klimska@uksw.edu.pl

Dr Marcin Wałdoch, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz

'Blue Pacific' concept as an answer to climate change in critical geopolitics perspective

As Epeli Hau'ofa said 'Oceania i us. We are the sea. We are the ocean: We should not be defined by the smallness of our islands, but the greatness of our oceans.' It may be true perspective from the region but it is not recognised outside the region. First the term – 'Blue Pacific' was used in 2017 to describe the common interestests of small Pacific countries. The ideas is that 'Blue Pacific' means a greater and wider space, interconnected. With their own identities and interesstes, which are not rooted anywhere else, not in Europe, not in U.S., not in China. The main aim is to stand and face different challenges for the region as an unifaied region. This concept promote sustainable development and protect the environment and protect natural resources. But the biggest problem of this concept is that it tries to ommit the real geopolitical challanges that this region face. There is a lot in this concept about: environmental challanges, pollution, climate change, and literally nothing about the political realities, there is also one remark in the official document of 'Blue Pacific' Strategy 2050 about the 'geopolitical and security' trends which local countries should be ready to anticipate and prepare and respond. Pacific Islanders feel that they are guard of the ocean. 'Blue Pacific' should be seen as a counter-narrative to concepts like Indo-Pacific (Pax Indo-Pacifica) or chinese Belt and Road Inititiave (Pax Sinica). Because 'Blue Pacific' is a spatial concept it is also a geopolitical concept and the only one who is committed not to economical growht but to environment. But other powers, outside powers, have interests – political and economical in the region that exclude the sovereign rights of small and microstates. I assume in this research that in the light of critical geopolitics 'Blue Pacific' is an utopian counternarratives to dystopian for this region concepts like Indo-Pacific or BRI that are designed to rule this region for outside powers interests and which can potentially bring this region to the wider military confrontation.

Keywords: utopia, critical geopolitics, Pacific, small states, climate change

Marcin Wałdoch – doktor nauk społecznych w zakresie nauk o polityce. Adiunkt w Katedrze Polityki Bezpieczeństwa, Wydział Nauk o Polityce i Administracji Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.

E-mail: waldoch@ukw.edu.pl

ROZDZIAŁ III • CHAPTER III

**Nadzieje i lęki społeczne jako źródło
utopijnych ruchów społecznych**

**Social hopes and fears as a source of utopian
and dystopian social movements**

Dr Arkadiusz Meller, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz

Myśl polityczna polskiego synarchizmu w okresie międzywojennym jako przykład utopizmu

The political thought of polish synarchism in the interwar period as an example of utopianism

The purpose of this lecture is to depict the political thought of a marginal, but incredibly interesting ideological think-tank, which in the pre-world war II era was known as “synarchism”. In Poland the term “synarchism” was often disseminated and embraced by Józef Jankowski – the founder and first chairman of the Messianic Institute under the name of Józef Hoene-Wróński. After world war I the idea of creating a specific perennial synthesis of various religious ideas was widely popular among many teosophical, messianic and rosicrucianist groups in Poland. Synarchizm was supposed to reflect those synthetic ideas on a more social ground. The author thoroughly describes the political and economic concepts and ideas of the synarchists, paying close attention also to their relations with other political movements.

Keywords: synarchism, political thought, interwar period, II Republic of Poland

Synarchizm jest kierunkiem polskiej myśli politycznej okresu międzywojennego, który do dziś nie został należycie zbadany. Synarchizm starał się połączyć sprzeczne ze sobą idee w jedną całość. Z jednej strony starano się połączyć koncepcje charakterystyczne dla ideologii konserwatywnej i nacjonalistycznej, a z drugiej z elementami ideologii egalitarystycznej. Synarchizm w zamyśle ich twórców miał przewyżczać dotychczasowe podziały polityczne zapewniając stabilizację polityczną i ustrojową. Celem wystąpienia będzie dokonanie analizy i ustalenie: które z elementów myśli politycznej synarchizmu miały charakter utopistyczny, a które opierały się na przesłankach realistycznych?

Słowa kluczowe: synarchizm, myśl polityczna, okres międzywojenny, II Rzeczpospolita Polska

Arkadiusz Meller, doktor nauk społecznych w zakresie nauk o polityce, pracownik Wydziału Nauk o Polityce i Administracji UKW.

E-mail: arkadiusz.meller@ukw.edu.pl

Dr Ireneusz Koepke, Państwowa Akademia Nauk Stosowanych, Wrocław

Arctogaia – miejsce mityczne rosyjskiego neoeuroazjatyizmu

Arctogaia – the mythical place of Russian neo-Eurasianism

Neo-Eurasianism with its references to the geographical space of Russia occupies an important place on the ideological map of contemporary Russia. However, in addition to real, designated places, mythical places are created that play a significant role in building collective and individual identity. One of such places is Arctogaia, which, according to one of its greatest promoters, Aleksander Dugin, is not only a mythical space located somewhere in the north, but also a symbolic and real Internet portal where the ideas of neo-Eurasianism are propagated. Ideas which, as we can see after the attack on Ukraine, have their translation into reality.

Keywords: neoeuroasiatism, Aleskandr Dugin, Actogaia, mitical spaces and places, collective identity

Na ideowej mapie współczesnej Rosji istotne miejsce zajmuje nurt neoeuroazjatyizmu z jego odwołaniami do geograficznej przestrzeni Rosji. Jednak obok realnych, wyznaczonych konkretnymi punktami miejsc, są tworzone miejsca mityczne, które odgrywają znaczącą rolę w budowaniu zbiorowej i indywidualnej tożsamości. Jednym z takich miejsc jest Arctogaia, która w zamierzeniu jednego z jej największych propagatorów, czyli Aleksandra Dugina, jest nie tylko mityczną przestrzenią umiejscowioną gdzieś na północy, ale i zarazem symbolicznym i realnym internetowym portalem, gdzie propagowane są idee neoeuroazjatyizmu. Idee, które jak widzimy po ataku na Ukrainę, mają swoje przełożenie na rzeczywistość.

Słowa kluczowe: neoneuroazjatyzm, Aleksander Dugin, Arctogaia, mityczne przestrzenie i miejsca (Thule, Hiperborea), tożsamość zbiorowa

Ireneusz Koepke – doktor, Państwowa Uczelnia Nauk Stosowanych we Włocławku.

E-mail: ireneuszkoepke@wp.pl

Dr Kamil Aksiuto, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin

Liberalna utopia Richarda Rorty'ego i zwierciadło religii **Richard Rorty's Liberal Utopia and the Mirror of Religion**

Richard Rorty belongs to a relatively small circle of liberal political philosophers who openly embraced the need to keep the utopian impulse alive. In his works he repeatedly painted the vision of liberal utopia – classless, egalitarian society of the future where cruelty is absent from the relations between people. At the same time Rorty was widely considered to be one of the leading secular American intellectuals – a card-carrying atheist and a proponent of anticlericalism who looked forward to the emergence of postmetaphysical and postreligious culture. Although this image is not false, it also does not reflect the complexity and ambivalence apparent in the relationship between Rorty's liberal utopia and religion. Utopian imagination always borrowed from religious ideals and hopes, therefore the kinship between the two has often been noticed. I claim that Rorty's liberal utopia is also “indebted” to religion in general, and to Christianity in particular. Furthermore, this debt, also evident in the use of concepts explicitly drawn from religious tradition, becomes more pronounced in Rorty's later writings.

Keywords: Richard Rorty, religion, prophecy, hope

Richard Rorty należał do stosunkowo wąskiego grona współczesnych filozofów liberalnych otwarcie głoszących potrzebę podtrzymywania impulsu utopijnego. W swoich własnych dziełach wielokrotnie kreślił on wizję utopii liberalnej – bezklasowego, egalitarnego społeczeństwa przyszłości, w którym relacje międzyludzkie wolne są od okrucieństwa. Jednocześnie Rorty uchodził za czołowego świeckiego intelektualistę amerykańskiego, zdeklarowanego ateistę i antyklerykała, z niecierpliwością wyczekującego nadejścia kultury postmetafizycznej i postreligijnej. Choć ten obraz amerykańskiego filozofa nie jest fałszywy, nie

oddaje on złożoności i ambiwalencji relacji, jakie zachodzą między jego liberalną utopią a religią. Wyobraźnię utopijną zawsze karmiła się niektórymi elementami religijnych ideałów i nadziei, stąd też wielokrotnie konstатовane pokrewieństwo między nimi. Twierdzę, że liberalna utopia Rorty'ego także jest „zadłużona” wobec religii, w szczególności wobec chrześcijaństwa. Co więcej, dług ten, także w postaci wykorzystania pojęć jawnie zaczerpniętych z tradycji religijnej, staje się coraz wyraźniejszy w pismach Rorty'ego opublikowanych w późnym okresie jego życia.

Słowa kluczowe: liberalizm; nadzieja; prorocstwo; religia; Richard Rorty

Kamil Aksiuto jest adiunktem na Wydziale Politologii i Dziennikarstwa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. Ukończył studia doktoranckie w Szkole Nauk Społecznych przy Instytucie Filozofii i Socjologii PAN. Rozprawę doktorską obronił w Instytucie Studiów Politycznych PAN. W swoich badaniach zajmuje się filozofią polityki i jej związkami ze sferą publiczną.

E-mail: kamil.aksiuto@mail.umcs.pl

Dr Michał Wallner, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin

„Krajobraz jaśniejący przytulnymi zagrodami”. Obraz wiejskiej utopii w myśli politycznej Éamona de Valery

A ‘Countryside Bright with Cosy Homesteads’: The image of a rural utopia in the political thought of Éamon de Valera

Éamon de Valera was undoubtedly one of the leading Irish politicians of the 20th century. A commandant during the anti-British Easter Rising (1916), the president of Sinn Féin, the founder, and the leader of the Fianna Fáil party, long-term prime minister and then president of Ireland, the main architect of the Irish constitution of 1937, leader of the nation, who exerted an overwhelming influence on Irish politics for several decades. At the same time, he was a controversial figure, evoking extreme emotions, admired, and treated with respect by many, sharply criticized by others. In his public speeches, he presented a vision of a united and independent Ireland. He also wanted his homeland to be Irish-speaking, Catholic, and rural. The latter feature was particularly strongly emphasized in the famous radio address to the Irish nation, which he gave on St. Patrick's Day (March 17) 1943. In this “dream speech” – as this radio address is often referred to – de Valera presented an idyllic vision of a rural haven, a peasant and agricultural land where Irish families, devout and having a strong work ethic, lead a peaceful, modest, and happy life.

Keywords: Éamon de Valera, political thought, utopias, rural utopia

Éamon de Valera był bez wątpienia jednym z czołowych polityków irlandzkich w XX wieku. Uczestnik antybrytyjskiego powstania wielkanocnego w 1916 roku, założyciel i lider partii politycznej Żołnierze Przeznaczenia (Fianna Fáil), wieloletni premier, a następnie prezydent Irlandii, główny architekt konstytucji irlandzkiej z 1937 roku, przywódca narodu, który przez kilka dekad wywierał

przemozny wpływ na irlandzką politykę. Był jednocześnie postacią kontrowersyjną, budzącą skrajne emocje, przez wielu podziwiany i traktowany z szacunkiem, przez innych ostro krytykowany. Jego ideałem była Irlandia niepodległa, zjednoczona, celtycka (irlandzkojęzyczna), katolicka i wiejska. Tę ostatnią cechę szczególnie mocno zaakcentował w słynnym przemówieniu radiowym do narodu irlandzkiego, które wygłosił 17 marca 1943 roku (w dniu św. Patryka, patrona Irlandii). W owym „dream speech” – jak często się określa tamto orędzie – de Valera roztoczył sielankową, idylliczną wizję „wiejskiego raj”, Irlandii chłopskiej i rolniczej, miejsca, w którym irlandzkie rodziny, pobożne i wyznające etos pracy, wiodą spokojne, skromne i szczęśliwe życie.

Słowa kluczowe: Éamon de Valera, myśl polityczna, wiejska utopia, orędzie radiowe „O języku i narodzie irlandzkim”

Michał Wallner – doktor nauk społecznych w zakresie nauk o polityce, adiunkt w Katedrze Systemów Politycznych i Praw Człowieka, UMCS w Lublinie. Redaktor periodyku „Prawo i Polityka”.

E-mail: michal_wallner@o2.pl

Dr Patryk Tomaszewski, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń

Wielki Reset – początek lepszego życia czy zmierzch cywilizacji jaką znamy? Interpretacje poglądów Klausa Schwaba

The Great Reset – the beginning of a better life or the twilight of civilization as we know it? Interpretations of Klaus Schwab’s views

The proposal of the “great reset”, i.e. departure from certain forms of capitalism, the introduction of social changes proposed by Klaus Schwab. The debate on social change in the world has undoubtedly accelerated due to the Covid-19. Currently, there are supporters of this concept, as well as its fierce enemies. There have been various interpretations of the “great reset”, and some will say, to paraphrase Fukuyama, that what Klaus Schwab proposes will be the “end of human” as we know it. The paper will present the assumptions of the “great reset” and the potential effects that may result from it in the world in the area of: economy, politics, interpersonal relations, ecology, and above all the development of technology.

Keywords: great reset, Covid-19, revolution 4.0

Propozycja „wielkiego resetu”, czyli odejścia od pewnych form kapitalizmu, wprowadzenie zmian społecznych, które zaproponował Klaus Schwab. Debata o zmianach społecznych na świecie przyśpieszyła bez wątpienia z powodu pandemii Covid-19. Obecnie są zwolennicy tej koncepcji, jak i jej zacięci wrogowie. Pojawiły się różne interpretacje „wielkiego resetu”, a niektórzy uznają, parafrazując Fukuyamę, że to co proponuje Klaus Schwab będzie „końcem człowieka” jakiego znamy. W referacie zaprezentowane zostaną założenia „wielkiego resetu” i potencjalne skutki, jakie mogą w jego wyniku zajść na świecie w obszarze:

ekonomii, polityki, relacji międzyludzkich, ekologii, a przede wszystkim rozwoju technologii.

Słowa kluczowe: wielki reset, Covid-19, rewolucja 4.0

Patryk Tomaszewski, doktor nauk o polityce, Katedra Myśli Politycznej, Instytut Nauk o Polityce, UMK w Toruniu. Zainteresowania: bezpieczeństwo międzynarodowe, zwalczanie terroryzmu, bezpieczeństwo społeczności lokalnych, orbona konieczna, organizacje akademickie od historii do współczesności.

E-mail: patryk.toma@gmail.com

Dr Marcin Wałdoch, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz

Utopie i dystopie jako narzędzie prognostyczne w naukach społecznych

Utopias and dystopias as a prognostic tool in social sciences

Among the two approaches to forecasting in political science, i.e. the exploratory and the normative approach, the author wishes to indicate the value of normative forecasting. This approach to forecasting is practical, as it is focused on solving political problems, but also on indicating how it should be. It can even be said that political thinkers, political activists, social movements, futurologists, sci-fi writers, co-create the future. It turns out, therefore, that studying what may happen in the future, building probabilistic scenarios is an activity that offers us “slivers of the future”. It is worth reaching for, even the most expressive examples. Let it be the role of great ideologies like Marxism or utilitarianism and their influence on the world since their creation. Alternatively, you can also reach for socialism, utopian above all. Much knowledge about what the world could look like can be derived from the thoughts of utopian communities. For example, such as the kibbutzim movement in Israel. The situation is no different with the Polish independence movement in the 19th and 20th centuries. Also in colonialism or in Chinese communities under Mao’s rule, one can find what should probably be called “crumbs of the future”. Probably more utopian projects have failed than succeeded, but that should not discourage us from studying them. It is also worth looking at futurologists and sci-fi writers, because they offer us a lot of knowledge about the probable future. The speech and the article will be devoted to showing the importance of normative forecasts. The future seems to germinate primarily on the basis of new ideas in its time.

Keywords: utopias, dystopias, forecasting, prognosis, futurology, political thought, social movements

Spośród dwóch podejść do prognozowania w naukach o polityce, czyli z podejścia eksploracyjnego i normatywnego, autor pragnie wskazać na wartość, którą posiada prognozowanie normatywne. To podejście do prognozowania wykazuje się praktycznością, bowiem ukierunkowane jest na rozwiązywanie problemów politycznych, ale też i na wskazaniu tego jak ma być. Można wręcz stwierdzić, że myśliciele polityczni, działacze polityczni, ruchu społeczne, futurologi, pisarze sci-fi, współtworzą przyszłość. Okazuje się zatem, że studiowanie tego co może wydarzyć się w przyszłości, budowanie scenariuszy probalistycznych jest zajęciem, które oferuje nam „okruchy przyszłości”. Warto sięgnąć po, choćby najbardziej wyraziste przykłady. Niech to będzie rola wielkich ideologii jak marskizm, albo utylitaryzm i ich wpływ na świat od czasu ich powstania. Ewentualnie można też sięgnąć do socjalizmu, utopijnego przede wszystkim. Wiele wiedzy o tym, jak świat mógłby wyglądać można czerpać z myśli wspólnot utopistycznych. Choćby takich jak ruch kibuców w Izraelu. Nie inaczej ma się sprawa z polskim ruchem niepodległościowym w okresie XIX i XX w. Także w kolonializmie lub w chińskich wspólnotach pod rządami Mao, można odnaleźć to, co należy chyba nazywać „okruchami przyszłości”. Zapewne więcej utopijnych projektów skończyło się fiaskiem, aniżeli sukcesem, ale nie powinno to nas zniechęcać do ich studiowania. Warto też przyglądać się futurologom i pisarzom sci-fi, gdyż oferują nam wiele wiedzy o przyszłości prawdopodobnej. Ukazaniem wagi prognoz o charakterze normatywnym, poświęcone będzie wystąpienie oraz artykuł. Przyszłość zdaje się kiełkować przede wszystkim na gruncie nowych idei w swoim czasie.

Słowa kluczowe: utopias, dystopias, forecasting, prognosis, futurology, political thought, social movements

Marcin Wałdoch – doktor nauk społecznych w zakresie nauk o polityce. Adiunkt w Katedrze Polityki Bezpieczeństwa, Wydział Nauk o Polityce i Administracji Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz.

E-mail: waldoch@ukw.edu.pl

Mgr Rafał Bieryło, Uniwersytet Warszawski, Warszawa

Białoruscy nacjoniści z organizacji „Ruch” – apolityczny nacjonalizm – utopijna nadzieja?

Belarusian nationalists from the organization ‘Ruch’ – apolitical nationalism – a utopian hope?

The conference presentation is intended to discuss the latest information about the 2022 organisation of Belarusian nationalists ‘Ruch’, founded in Poland and operating outside of Belarus. The presentation will discuss the ideological assumptions of ‘Ruch’, with references to important figures of the pantheon of heroes of the Belarusian national narrative in its contemporary scope and understanding of Belarusian nationalism. This will include ideologues and activists, such as Father Vincent Godlevsky, who are referred to in interviews and on their websites by members of the organisation. The most important declared areas of activity of Belarusian nationalists abroad will be presented, as well as organisations cooperating with the ‘Ruch’ and their potential mutual influence. The problem of the semantic scope of the term “nationalism” in Belarusian and Russian will also be touched upon. An attempt will also be made to juxtapose the Belarusian nationalism of the ‘Ruch’ with contemporary Polish and Ukrainian nationalisms by means of systematics by authors such as Bogumił Grott, Jacek Bartyzel and Jarosław Tomasiewicz. Finally, a reflection will be undertaken as to the utopian nature of the project of a national Belarus in the version proposed by ‘Ruch’.

Keywords: Belarus, nationalism, Movement of Belarusian Nationalists, patriotism, activism

Prezentacja konferencyjna ma za zadanie omówienie najświeższych informacji o założonej w Polsce w 2022 Organizacji białoruskich nacjonalistów „Ruch”, działającej poza granicami Białorusi. W ramach wystąpienia zostaną omówione

ideologiczne założenia „Ruchu”, wraz z odwołaniami do ważnych postaci panteonu bohaterów białoruskiej narracji narodowej w dzisiejszym jej zakresie i rozumieniu nacjonalizmu białoruskiego. W tym także do ideologów i działaczy, takich jak ksiądz Wincenty Godlewski, na których powołują się w wywiadach i na swoich stronach internetowych członkowie organizacji. Zaprezentowane będą najważniejsze deklarowane obszary działania białoruskich nacjonalistów za granicami kraju oraz organizacje współpracujące z „Ruchem” i ich potencjalny wzajemny wpływ. Dotknięty zostanie także problem zakresu znaczeniowego pojęcia „nacjonalizm” w językach białoruskim i rosyjskim. Podjęta zostanie również próba zestawienia nacjonalizmu białoruskiego w wydaniu „Ruchu” ze współczesnymi nacjonalizmami Polskim i Ukraińskim za pomocą systematyk takich autorów jak Bogumił Grott, Jacek Bartyzel czy Jarosław Tomaszewicz. Na koniec podjęta zostanie refleksja co do utopijności projektu narodowej Białorusi w wersji proponowanej przez „Ruch”.

Słowa kluczowe: Białoruś, Nacjonalizm, Ruch Białoruskich Nacjonalistów, Patriotyzm, Aktywizm

Mgr Rafał Bieryło – absolwent antropologii Kulturowej w ramach Międzydziedzinowych Studiów Humanistycznych gdzie studiował również archeologię i filozofię. Obecnie doktoryzuje się w Międzydziedzinowej Szkole Doktorskiej Uniwersytetu Warszawskiego w dziedzinie nauk o polityce z interdyscyplinarnym tematem obejmującym zagadnienia komunikacji politycznej tożsamości narodowej na Ukrainie. Zainteresowania naukowe obejmują komunikację polityczną, politykę, historię i tożsamość narodową Ukrainy i Białorusi, Dziedzictwo Wielkiego Księstwa Litewskiego, filozofię polityki i tożsamości, antropologię i filozofię religii, archeologię wczesnego średniowiecza, teorie nacjonalizmu. Prywatnie muzyk saksofonista i producent muzyczny.

E-mail: r.bierylo@uw.edu.pl

Dr Piotr Walewicz, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz

Jason W. Moore's *Oikeios* as a starting point for theorizing the future

The paper deals with one of the concepts and categories introduced by Jason W. Moore into the scientific discourse. While most of the attention is given to his world-ecology, Capitalocene or Cheap Things, *oikeios* is left mostly undiscussed. However, the category itself is central to Moore's analytical framework and provides not less, but possibly even more intellectual inspiration than the others.

Oikeios is used by Moore to encompass the whole of the creative, historical and dialectical relation between and within human and non-human natures. It shows how civilizations have been developing through nature, rather than on top of it, which is an important insight for an ecologically informed political science.

Oikeios is envisioned as a tool to overcome the limiting divisions between natural and social sciences. In a political science that aims to be nonreductive and holistic it can thus provide a fundamental analytical category, enabling us to not only understand the past, but also theorize the future. The imagined futures may be either utopian or dystopian, but all will flow logically from the interconnectivity of the whole web of life.

Keywords: *Oikeios*; political ecology; political theory; methodological holism

Piotr Walewicz – adiunkt na Wydziale Nauk o Polityce i Administracji, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego. Zainteresowania koncentrują się wokół zagadnień stosunków międzynarodowych oraz teorii polityki.

E-mail: piotr.walewicz@ukw.edu.pl

ROZDZIAŁ IV • CHAPTER IV

**Wojna jako pokusa i inspiracja dla
myślenia utopijnego i dystopijnego**

**War as a temptation and inspiration
for utopian and dystopian thinking**

Dr hab. Łukasz Jureńczyk, prof. UKW, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz

Dmitri Glukhovsky's warning of Russia's nuclear holocaust in the dystopian Metro novel series in the perspective of the war in Ukraine

Dmitri Glukhovsky became famous for his series of dystopian Metro novels – Metro 2033 (2002/2005), Metro 2034 (2009) and Metro 2035 (2015). This series describes the lives of the last survivors in Russia after the nuclear war against the West, who took refuge in the Moscow subway. The protagonist of the novel is a 24-year-old man named Artyom, who was born on the surface before the end of the world and wants to experience at least a semblance of his former life. Dmitri Glukhovsky has repeatedly spoken out publicly against the war in Ukraine, especially after the full-scale aggression of 24 February 2022. For this reason, the Ministry of Internal Affairs of the Russian Federation issued an arrest warrant against him. In the circumstances of war, Vladimir Putin uses the rhetoric of nuclear war to intimidate Ukraine and the West. The Russian army is also taking risky actions, including at the nuclear power plant in Zaporizhia. Breaking the nuclear taboo may lead to the destruction of the world, including Russia, which may make the dystopian world of the Metro series real.

Keywords: dystopian visions of the world, post-apocalyptic world, Dmitri Glukhovsky, Metro novel, war in Ukraine.

Łukasz Jureńczyk – dr hab. nauk o polityce, profesor uczelni, kierownik Katedry Polityki Bezpieczeństwa na Wydziale Nauk o Polityce i Administracji. Zainteresowania badawcze koncentrują się wokół bezpieczeństwa międzynarodowego. Prof. Jureńczyk jest laureatem licznych nagród oraz stypendiów organizacyjnych i naukowych.

E-mail: lukaszjurenczyk@ukw.edu.pl

Dr Magdalena Bierzyńska-Sudoł, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego,
Bydgoszcz

Rola i znaczenie organizacji pozarządowych w Polsce w niesieniu pomocy i wsparcia uchodźcom z Ukrainy po agresji Federacji Rosyjskiej 24 lutego 2022 roku

The role and importance of non-governmental organizations in Poland in helping and supporting refugees from Ukraine after the aggression of the Russian Federation February 24, 2022

In the face of the humanitarian crisis caused by the mass flow into Poland of almost ten million refugees from across the eastern border, affected by the Russian Federation's military operations against Ukraine. Non-governmental organizations, volunteers and social solidarity of Poles played a key role. Due to the enormous dynamics of events and the dramatically increasing number of war refugees who needed help, especially in the first days of the war, non-governmental organizations and informal groups immediately took joint action by providing comprehensive assistance to refugees from Ukraine. First of all, they provided humanitarian, psychological, legal and translation assistance, then they organized Polish language courses and extensive integration activities. Great commitment and hard work during the year-long war played an extremely important role in accepting millions of refugees from Ukraine. Polish people opened their homes and hearts to them, providing a substitute for home and a sense of security. Social solidarity made it easier for war exiles to find a roof over their heads and endure separation from their immediate family.

Keywords: refugees, Ukraine, NGO, social solidarity

W obliczu kryzysu humanitarnego, spowodowanego masowym napływem do Polski prawie dziesięciu milionów uchodźców z zachodniej granicy,

dotkniętych działaniami wojennymi Federacji Rosyjskiej przeciwko Ukrainie, kluczową rolę odegrały organizacje pozarządowe, wolontariusze oraz społeczna solidarność Polaków. Z uwagi na ogromną dynamikę wydarzeń i dramatycznie rosnącą liczbę uchodźców wojennych, którzy potrzebowali pomocy, zwłaszcza w pierwszych dniach wojny, organizacje pozarządowe i grupy nieformalne podjęły natychmiast wspólne działania udzielając wszechstronnej pomocy uchodźcom z Ukrainy. W pierwszej kolejności zapewniały pomoc humanitarną, psychologiczną, prawną, tłumaczeniową, następnie organizowały kursy języka polskiego oraz szerokie działania integracyjne. Ogromne zaangażowanie i wytężona praca podczas trwającej już rok wojny odegrały niezwykle istotną rolę w przyjęciu milionów uchodźców z Ukrainy. Polki i Polacy otworzyli przed nimi domy i serca zapewniając namiastkę domu i poczucie bezpieczeństwa. Solidarność społeczna sprawiła, że dzięki bezprzykładowej pomocy, łatwiej było tułaczom wojennym znaleźć dach nad głową i znieść rozłąkę z najbliższą rodziną.

Słowa kluczowe: uchodźcy, Ukraina, organizacje pozarządowe, wolontariat, solidarność społeczna.

Magdalena Bierzyńska-Sudoł – doktor nauk o polityce na Wydziale Nauk o Polityce i Administracji, adiunkt w Katedrze Polityki Rozwoju Zrównoważonego, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy.

E-mail: magda.inp@ukw.edu.pl

Mgr Paulina Chmielecka, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz

Z nadzieją przez granicę, czyli adaptacja imigrantów z Ukrainy do życia społecznego w Polsce na przykładzie województwa kujawsko-pomorskiego

With hope across the border, or the adaptation of immigrants from Ukraine to social life in Poland on the example of the Kuyavian-Pomeranian Voivodeship

Migrations are a common element of human social life. The decision to change of permanent place of residence include both external and internal factors. Thus, external factors mean all activities of international and national organizations for social policy. Internal factors consist of the activities of regional institutions and the attitudes and needs of immigrants from Ukraine. The aim of the article is to identify and assess the opportunities and risks of adaptation of immigrants from Ukraine in Kuyavian-Pomeranian region. Therefore the purpose is to draw attention to the functioning of the region's institutions in terms of their needs regarding social policy (e.g. employment, health care, education, etc.). This point of view is extremely important for the process of implementing changes in the social policy of the Kuyavian-Pomeranian Voivodeship. There is no doubt that in terms of the functioning of social policy, we can prepare ourselves to accept and care for them. It should be emphasized that the research results presented in the article constitute a part of the problem that may become the starting point for further considerations in the future.

Keywords: social adaptation, immigrant, migration, chances, risks

Migracje stanowią powszechny element życia społecznego człowieka. Podkreślenia wymaga, że jest to wzajemne przenikanie się dwóch rodzajów czynników – zewnętrznych i wewnętrznych. Z jednej strony na funkcjonowanie imigranta

w życiu społecznym mają organizacje wspierające ich przybycie i pobyt, a z drugiej samo nastawienie cudzoziemców oraz ich potrzeby. Treść referatu skupia uwagę na pierwszej z wymienionych grup. W jej skład wchodzi przedstawiciele polityki społecznej, w tym instytucje rządowe i pozarządowe, grupy wspierające inicjatywy obywatelskie oraz sami obywatele kraju. Celem wystąpienia jest przedstawienie szans i ryzyk adaptacji imigrantów z Ukrainy na podstawie prowadzonych działań w regionie kujawsko-pomorskim. Z przeprowadzonej charakterystyki i oceny wynika szereg wniosków, które mogą stać się podstawą do dalszych badań w tym zakresie. Trudno przewidzieć czy Ukraińcy staną się nieodłącznym elementem polskiej sfery publicznej, natomiast nie ulega wątpliwości, że w zakresie funkcjonowania polityki społecznej możemy przygotować się do przyjęcia i opieki nad nimi.

Słowa kluczowe: adaptacja społeczna, imigrant, migracja, szansa, ryzyko

Paulina Anna Chmielecka jest doktorantką na Wydziale Nauk o Polityce i Administracji Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Jej zainteresowania badawcze obejmują politykę społeczną, politykę migracyjną, public relations i komunikację polityczną.

E-mail: pchmielecka94@gmail.com

Dr Krzysztof Garczewski, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz

German utopian and dystopian narratives in the shadow of history – selected aspects

The main aim of the author is an analysis of utopian and dystopian narratives and visions as well as determine the role of historical experience of the German state and society in selected debates that appear in the broadly understood public discourse. The numerous internal and external crises that Germany has faced in recent years prompt an in-depth scientific reflection on the meaning of utopian and dystopian visions that appear in the public space of this country. Specific narratives that are created in public space often affect social moods.

Methods used by the author are specific for social sciences and humanities, including the historical method, the comparative method and narrative methods. Classical methods of research of socio-political, historical and media discourse will also be used, that will enable conducting the analysis of speeches of selected representatives of public life in Germany. An analysis of German-language sources related to the subject of the paper will also be carried out. Research tools and techniques characteristic for analyses of narratives and discourse will be used.

Keywords: utopian narratives, dystopian narratives, public discourse, German politics, German history.

Dr Krzysztof Garczewski: Doktor nauk humanistycznych, posiada dorobek z zakresu historii, nauk o polityce, stosunków międzynarodowych oraz nauk o bezpieczeństwie.

E-mail: garczewski@ukw.edu.pl

ROZDZIAŁ V • CHAPTER V

Technologia jako urzeczywistnienie nadziei i lęków społecznych

Technology as the Realization of Social Hopes and Fears

Dr hab. Renata Tomaszewska, prof. UKW, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz

Transhumanizm i „cyborgizacja” człowieka – między utopią a dystopią

Transhumanism and the ‘cyborgization’ of human – between utopia and dystopia

Transhumanism is based on the assumption that thanks to the development of technology it is possible to improve people; eliminating aging; extending life; transcending your body; going off-planet and extraterrestrial exploration. Transhumanists believe in attaining perfection and immortality; to build a new and better world. Importantly, transhumanism is not just a theoretical discourse that has gained both critical observers and supporters in science. Its manifestations can already be observed in all areas of life. This movement evokes intellectual curiosity, but also arouses extreme emotions – from faith in great ideas that can contribute to the discovery of a deeper truth about man and the world, to threats to traditional cultural values. Therefore, transhumanism should be analyzed from the perspective of many research approaches. In the planned speech, the pedagogue’s position will be presented.

Keywords: transhumanism, human, cyborgization, future, education, transcendence

Transhumanizm opiera się na założeniu, że dzięki rozwojowi technologii możliwe jest ulepszanie człowieka; wyeliminowanie starzenia się; wydłużanie życia; przekroczenie swojego ciała; wyjście poza planetę i pozaziemskie eksploracje. Transhumaniści wierzą w osiągnięcie doskonałości i nieśmiertelności; w budowę nowego, lepszego świata. Co istotne, transhumanizm nie jest jedynie dyskursem teoretycznym, który w nauce zyskał zarówno krytycznych obserwatorów, jak i zwolenników. Jego przejawy można już obserwować we wszystkich dziedzinach

życia. Ruch ten wywołuje zaciekawienie intelektualne, ale też wzbudza skrajne emocje – od wiary w wielkie idee, które mogą przyczynić się do odkrycia głębszej prawdy o człowieku i świecie, po zagrożenia dla tradycyjnych wartości kulturowych. Dlatego transhumanizm powinien być analizowany z perspektywy wielu podejść badawczych. W planowanym wystąpieniu zostanie zaprezentowane stanowisko pedagoga.

Słowa kluczowe: transhumanizm, człowiek, cyborgizacja, przyszłość, edukacja, transcendencja

Renata Tomaszewska – doktora habilitowana, profesor uczelni na Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Katedra Pedagogiki Pracy i Andragogiki.

E-mail: renatat1@ukw.edu.pl

Dr Agnieszka Pazderska, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz

Media społecznościowe jako utopia wolności w przestrzeni wirtualnej

Social media as a utopia of freedom in virtual space

The purpose of this presentation will be to analyze the impact of the internet on the evolution of the principle of freedom. The principle of freedom is a fundamental condition for the existence of democracy. Supporters of technological development argued that social media would make the world more open. The internet was supposed to be the electronic equivalent of the Greek agora, where everyone had the right to speak. These assumptions quickly turned out to be utopian visions. Freedom of speech on the web is not absolute today, as there is a problem with the limits of freedom of expression. In addition, the personalized content algorithm, which prompts internet users with information that previously engaged them to act, simultaneously omits content that did not attract their interaction. This means that something that was supposed to improve the way information is acquired also limits access to it. People who immerse themselves on the web, e.g., on social networking sites, gain confirmation of their own worldview, which increasingly translates into the radicalization of their views. This radicalization is also reflected on the internet, as hate speech and haterade significantly limit the freedom of those affected by these phenomena.

Keywords: social media, freedom, internet, utopias

Celem wystąpienia będzie analiza wpływu internetu na ewolucję zasady wolności. Zasada wolności jest fundamentalnym warunkiem istnienia demokracji. Zwolennicy rozwoju technologicznego twierdzili, że dzięki mediom społecznościowym świat stanie się bardziej otwarty. Internet miał być elektronicznym odpowiednikiem greckiej agory, w której każdy posiadał prawo do wypowiedzi.

Założenia te bardzo szybko okazały się jedynie utopijnymi wizjami. Swoboda wypowiedzi w sieci nie ma współcześnie charakteru absolutnego, gdyż pojawił się problem z granicami wolności słowa. Ponadto algorytm personalizacji treści, podsuwający użytkownikom internetu informacje, które wcześniej angażowały ich do działania, jednocześnie pomija te treści, które nie przyciągnęły ich interakcji. Oznacza to, że coś, co miało ulepszyć sposób pozyskiwania informacji, jednocześnie ogranicza do nich dostęp. Osoby zanurzające się w sieci, np. na portalach społecznościowych zyskują potwierdzenie dla własnej wizji świata, co coraz częściej przekłada się na radykalizację ich poglądów. Radykalizacja ta ma również odzwierciedlenie w internecie, gdyż mowa nienawiści oraz hejt w znacznym stopniu ograniczają wolność osób dotkniętych tymi zjawiskami.

Słowa kluczowe: media społecznościowe, wolność, internet, utopie

Agnieszka Pazderska – adiunkt badawczo-dydaktyczny w Katedrze Myśli Politycznej i Ruchów Społecznych na Wydziale Nauk o Polityce i Administracji Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Autorka kilkunastu publikacji naukowych dotyczących w szczególności slaktywizmu, aktywności politycznej w internecie oraz wartości i aspiracji życiowych młodych dorosłych. Główne zainteresowania badawcze: metodologia badań naukowych w zakresie badań ilościowych, aktywność młodych dorosłych w internecie, wykorzystywanie mediów społecznościowych w polityce.

E-mail: agnieszka.pazderska@ukw.edu.pl

Dr hab. Bartosz Smolik, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław

Elementy utopijne we współczesnych projektach dotyczących eksploracji i eksploatacji Układu Słonecznego

Utopian elements in contemporary projects for exploration and exploitation of the Solar System

The paper aims to analyse projects as well as individual statements of organizations and individuals from the community of the space sector, as well as those similar to it in Europe, the United States and other countries that outline a socio-political and economic vision for the future of space exploration and exploitation. These statements have varied origins, which requires investigation. The analysis will aim to answer the question regarding the causes and results of this interest. To what extent are their authors compelled to highlight their ideas about the socio-political system as a supplement to their own business projects, and to what extent do they do it from purely ideological or even idealistic motives. Before that, the author will make a distinction between utopian and science-fiction literature, as well as determine the relation of the former to the advertising of commercial ventures created, for example, by so-called Rocket Billionaires, NASA or other space agencies.

Keywords: exploration of the Solar System, NASA, Rocket Billionaires

Referat ma na celu analizę projektów jak i poszczególnych wypowiedzi organizacji i osób z kręgu sektora kosmicznego, a także zbliżonych do niego w Europie, Stanach Zjednoczonych oraz innych krajach, które zarysowują społeczno-polityczną i ekonomiczną wizję przyszłości eksploracji oraz eksploatacji kosmosu. Wypowiedzi te mają zróżnicowaną genezę, która wymaga zbadania. Analiza będzie miała na celu odpowiedź na pytanie dotyczące przyczyn i rezultatów tego zainteresowania. Na ile ich autorzy są zmuszeni do naświetlenia swoich

wyobrażeń na temat ustroju społeczno-politycznego jako uzupełnienia własnych projektów biznesowych, a na ile robią to z pobudek czysto ideowych czy wręcz idealistycznych. Wcześniej autor dokona rozróżnienia utopii od literatury *science-fiction*, a także określi stosunek tej pierwszej do reklamy przedsięwzięć komercyjnych kreowanych na przykład przez tzw. raketowych miliarderów czy NASA lub inne agencje kosmiczne.

Słowa kluczowe: eksploracja Układu Słonecznego, raketowi miliarderzy, NASA

Bartosz Smolik – politolog, doktor habilitowany zatrudniony w Zakładzie Społeczeństwa Obywatelskiego Instytutu Politologii Uniwersytetu Wrocławskiego. Jego zainteresowania naukowe koncentrują się na politykach kosmicznych, polskiej myśli politycznej i przywództwie politycznym. Odnośnie tych pierwszych zajmuje się zagadnieniami europejskiej polityki kosmicznej, bezpieczeństwa, przyszłej załogowej eksploracji Marsa i Księżyca. Jest współorganizatorem cykli konferencji dotyczących europejskiej polityki kosmicznej, a także eksploracji Marsa, organizowanych w Instytucie Politologii U.Wr. przez Mars Society Polska, Polskie Towarzystwo Studiów Europejskich, a także Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych. Ostatnia z nich z cyklu HORYZONT MARS miała miejsce w październiku 2022 r. W ubiegłym roku pod jego redakcją i prof. Pawła Turczyńskiego ukazała się również monografia wieloautorska zatytułowana *Polityka kosmiczna Unii Europejskiej. Zagadnienia prawne, polityczne i ekonomiczne*.

E-mail: bartosz.smolik@uwr.edu.pl

Dr Marcin Leźnicki, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń

Klonowanie reprodukcyjne (człowieka) – jako utopia, dystopia, czy anti-utopia? Refleksja bioetyczna

Reproductive (human) cloning – as utopia, dystopia or anti-utopia? Bioethical reflection

Rewolucja biotechnologiczna, mająca miejsce zwłaszcza w dziedzinie genetyki oraz biologii molekularnej przyczyniła się do postawienia pytań o kształt, granice a także kierunki dalszego rozwoju technologicznego. Wśród nich, na plan pierwszy wysuwa się pytanie o zakres i możliwości ulepszania człowieka oraz biomedycznego korygowania cech niepożądanych za pomocą technologii bioinżynieryjnych. Wspomniane technologie zaczęto przy tym postrzegać coraz częściej jako z jednej strony szansę na urzeczywistnienie nadziei na poprawę kondycji psycho-fizycznej człowieka, z drugiej zaś jako źródło lęków społecznych ogniskujących się wokół problemu degeneracji ludzkiej natury. W oparciu o dyskusję naukową poświęconą technologicznemu ulepszaniu organizmów żywych, finalnie zaś tworzeniu ich z użyciem technologii klonowania reprodukcyjnego (np. projekty odtworzenia wymarłych gatunków), naukowcy, w tym bioetycy i biopolitycy zaczęli podkreślać dwie kwestie. Z jednej strony zauważyli, że biokapitalizm wspierający rozwój biotechnologiczny otworzył nowe obszary dla politycznej hegemonii i ekonomicznej agresji, jako wszechstronnej dominacji kapitału nad ludzką naturą i społeczeństwem. Z drugiej zaś zwrócili uwagę, że manipulowanie danymi z zakresu biotechnologii, w szczególności inżynierii genetycznej doprowadziło do ukazania ludziom co najmniej dwu nieprzystających do siebie perspektyw, tzn. utopijnej nadziei i anti-utopijnej a przy tym dystopijnej desperacji. Widać to wyraźnie na przykładzie omówionego w artykule klonowania reprodukcyjnego człowieka. Technologia ta budzi również duże nadzieje, co obawy. Te z kolei wynikają nie tylko z nieznaności i zmanipulowania danych z obszaru biotechnologii czy genetyki, ale również z pomieszania dyskursów naukowych z poza-naukowymi. Podejście takie nie sprzyja wyjaśnieniu,

czego możemy spodziewać się po technologii klonowania, ani wykazaniu czego po niej nie tylko nie powinniśmy, ale nie możemy oczekiwać. Prezentowany referat będzie próbą wyjaśnienia czy technologię tą powinniśmy traktować jako utopię, dystopię a może anty-utopię?

Słowa kluczowe: klonowanie reprodukcyjne, utopia, dystopia, bioetyka, biopolityka, inżynieria genetyczna, biotechnologia

Marcin Leźnicki – doktor nauk humanistycznych, adiunkt w Katedrze Historii Filozofii, Filozofii Systemowej i Etyki Instytutu Filozofii UMK w Toruniu. Specjalizuje się w etyce, bioetyce, aksjomedycynie, filozofii medycyny oraz deontologii lekarskiej a także ekofilozofii i etyce na rzecz ochrony środowiska społeczno-przyrodniczego. Autor artykułów i prelekcji z zakresu filozofii społecznej i etyki praktycznej, w tym bioetyki i ekofilozofii. Członek Polskiego Towarzystwa Filozoficznego, Polskiego Towarzystwa Socjologicznego i Polskiego Towarzystwa Bioetycznego. Obecnie wiodącą tematyką badawczą autora jest problem biomedycyzacji życia ludzkiego w perspektywie etyczno-filozoficznej, zagadnienia transhumanizmu i posthumanizmu oraz studia w zakresie ekofilozofii poświęcone zagadnieniom z zakresu ekopolityki, ekoekonomii i ekoedukacji.

E-mail: lehrmar@umk.edu.pl

Mgr Magdalena Bunda, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz

Nowoczesne technologie jako utopie i dystopie

Utopias and dystopias in modern technology

In a digital world we are becoming more and more outsiders. Putting on head phones, goggles, taking pads in your hands we disconnect ourselves from society, from the world around us. The game, application, the movie absorb us completely, a digital 3-D, 4-D technology the cinema at home becomes our world. Logging in to digital platforms we are caught in a digital trap. We get personalized offers, incentives, discounts to participate in certain events. Modern technologies change us, the world and our lives in ways that would have been impossible just a few decades ago. We live fast and intensely in constantly developing technology and information technology.

Keywords: cyber technologies, informatics, utopias, dystopias

W cyfrowym świecie coraz częściej stajemy się autsajderami. Zakładając słuchawki, gogle, biorąc do rąk pady odłączamy się od społeczeństwa, od otaczającego nas świata. Gra, aplikacja, film pochłaniają nas bez reszty, cyfrowe technologie 3-D, 4-D, kino w domu staje się naszym światem, logując się do platform cyfrowych jesteśmy złapani w cyfrową pułapkę. Dostajemy personalizowane oferty, zachęty, zniżki aby uczestniczyć w określonych wydarzeniach. Nowoczesne technologie zmieniają nasz świat i nasze życie w sposób, który jeszcze kilka dziesięcioleci temu byłby niemożliwy. Żyjemy szybko i intensywnie w ciągle rozwijającej się technologii i informatyce. Komputery, informatyka, sztuczna inteligencja, robotyka czy blockchain to tylko niektóre przykłady technologii, które wprowadzają coraz to nowsze możliwości, ale także stanowią wyzwania i zagrożenia. Zatem dyskusja o tym czy technologia stanowi utopię czy dystopię jest w zupełności zasadna. Przykładem takiej utopii może być sztuczna inteligencja, która pomaga w diagnozowaniu chorób, czy autonomiczne samochody

osobowe dzięki którym zmniejszy się liczba wypadków. Jednocześnie technologie stanowią dystopię, gdyż przynoszą ze sobą niechciane skutki. Przykładem może być uzależnienie od internetu czy mediów społecznościowych.

Słowa kluczowe: świat cyfrowy, cyfrowe technologie, technika, informatyka, utopia, dystopia

mgr Magdalena Bunda – absolwentka Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego na kierunku administracja, studia podyplomowe administracja i zarządzanie, obecnie wieloletni pracownik Działu Płac UKW, interesuje się zagadnieniami dotyczącymi administracji, zarządzania, polityki społecznej.

E-mail: magdalena.bunda@gmail.com

Mgr Szymon Wigienka, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń

Utopia „społeczeństwa informacyjnego” a dyskursywne spory o dezinformację: perspektywa krytyczna

The utopia of the “information society” and the discursive disputes over disinformation: a critical perspective

The concept of “disinformation” is commonly used to explain the causes of current social and political tensions. In the paper, I describe the hopes accompanying the development of information technologies in recent decades to show that this narrative about the present epistemic and political crisis induced by disinformation stems from the unfulfilled utopia of the “information society”, a post-political world of meritocratic “knowledge” and “rationality” (Vogt, 2016; Zygmuntowski, 2020). It turned out that in some respects, the new media weakened the traditional gatekeepers and empowered other groups (including malicious and extremist actors or groups marginalized for racial, gender, class, etc. reasons). Drawing on the framework of critical discourse studies (Flowerdew & Richardson, 2017; Wodak & Meyer, 2001), I argue that the “moral panic” around disinformation can be interpreted as a discursive attempt to defend the power of symbolic elites in the media (Farkas & Schou, 2019; Kuo & Marwick, 2021).

Keywords: critical discourse studies, disinformation, discourse, new media, information society, utopia

Dezinformacja stanowi popularny koncept, za pomocą którego liczni obserwatorzy próbują wyjaśniać przyczyny aktualnych napięć społeczno-politycznych. W wystąpieniu opisuję dominujące w ubiegłych dekadach nastroje wobec rozwoju technologii, by pokazać, że istotnym źródłem narracji o kryzysie epistemicznym i politycznym wywołanym przez dezinformację, są niespełnione nadzieje utopii „społeczeństwa informacyjnego” – post-politycznego świata

merytokracyjnej „wiedzy” i „racjonalności” (zob. Vogt, 2016; Zygmuntowski, 2020). Wbrew oczekiwaniom, urzeczywistnienie (do pewnego stopnia) emancypacyjnego potencjału nowych mediów osłabiło pozycję tradycyjnych *gatekeeperów* medialnych, dając nowe pole ekspresji pomijanym dotąd głosom (w tym przedstawicielom szerokiego spektrum poglądów, również radykalnych, a także grup marginalizowanych, np. z powodów rasowych, płciowych, a także klasowych). Wykorzystując ramę *critical discourse studies* (Flowerdew & Richardson, 2017; Wodak & Meyer, 2001), argumentuję, że „moralną panikę” wokół dezinformacji można interpretować jako próbę dyskursywnej ochrony pozycji elit symbolicznych w systemie medialnym (Farkas & Schou, 2019; Kuo & Marwick, 2021).

Słowa kluczowe: critical discourse studies, dezinformacja, dyskurs, nowe media, społeczeństwo informacyjne, utopia

Szymon Wigienka – doktorant w Szkole Doktorskiej Nauk Społecznych UMK w zakresie nauk o mediach i komunikacji społecznej. Jego główne zainteresowania naukowe dotyczą dyskursów współczesnego internetu oraz problematyki *internet governance*. Obecnie pracuje nad rozprawą doktorską, w ramach której bada dyskursy medialne wokół tematu przeciwdziałania dezinformacji.

E-mail: szymon.wigienka@doktorant.umk.pl

Mgr Maciej Mazur, Uniwersytet Śląski, Katowice

Kryptoewolucyjne dystopie i deskrypcje Wiktora Żwikiewicza

Crypto-evolutionary dystopias and descriptions in the works of Wiktor Żwikiewicz

The main motivation of Wiktor Żwikiewicz's avant-garde *weird fiction* is to create dystopian variants of the Earth's fate. These variants illustrate profound transformations of the biosphere i.a. as a result of radiation (*Druga jesień* 1982), terraformation (*Imago* 1985), wars and the depletion of the planet's life force (*Delirium w Tharsys* 1986). An important perceptual shift takes place in Żwikiewicz's biotic stories (Ubertowska 2020): the transformation of the environment is linked to the transformation of the human being immersed in it. Transformations are crypto-evolutionary: under the influence of external factors, e.g.: climate change (actions of hyperobjects, Morton 2018), traits previously unseen in parental units appear in organisms. It compels us to redefine the human being and society as a whole. The purpose of the paper will be, firstly, to discuss Żwikiewicz's work in the context of the challenges of the Anthropocene and, secondly, to identify the importance of description in ecocritical literary studies.

Keywords: crypto-evolutionary dystopias, Wiktor Żwikiewicz

Główną motywacją awangardowej *weird fiction* zapomnianego bydgoskiego pisarza – Wiktora Żwikiewicza jest kreowanie dystopijnych wariantów losu Ziemi lub tzw. drugich Ziemi zobrazowanych poprzez gruntowne przemiany biosfery m.in w wyniku promieniowania (*Druga jesień* 1982), terraformacji (*Imago* 1985), wojen i wyczerpania sił życiowych planety (*Delirium w Tharsys* 1986). W historiach biotycznych (Ubertowska 2020) Żwikiewicza dokonuje się ważne przesunięcie percepcyjne: przeobrażenie środowiska powiązane jest z przemianą zanurzonego w nim człowieka. Transformacje mają charakter kryptoewolucyjny:

pod wpływem czynników zewnętrznych np.: zmiany klimatu (działania hipero-biektów, Morton 2018) u organizmów pojawiają się cechy niespotykane wcześniej u jednostek rodzicielskich. Zmusza to do redefinicji istoty ludzkiej i całego społeczeństwa.

Celem referatu będzie po pierwsze omówienie twórczości Żwikiewicza w kontekście wyzwań antropocenu oraz po drugie – ze względu na jej opisowość – określenie wagi deskrypcji w ekokrytycznych badaniach literatury.

Słowa kluczowe: krytpoewolucyjne dystopie, Wiktor Żwikiewicz

Maciej Mazur – doktorant w Szkole Doktorskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Realizuje projekt poświęcony deskrypcji literackiej w ramach programu Perły Nauki pod kierunkiem prof. dr hab. Adama Dziadka. Zajmuje się twórczością Ewy Kuryluk, narratologią i literaturą postmodernistyczną. Publikował na łamach „Er(r)go”, „Ruchu Literackiego”.

E-mail: maciej_mazur@interia.eu

Dr Marcin Jastrzębski, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz

Systemy wiarygodności społecznej i smart cities a prawa człowieka

Social credibility systems and smart cities and human rights

Social credibility systems and smart cities and human rights. In recent years, social credibility systems, smart cities have become increasingly popular around the world. However, despite the many benefits of these technologies, there are also serious concerns about their impact on human rights, including the right to privacy and freedom of expression. This article explores the potential human rights implications of implementing social credit systems, smart cities and sharing economy platforms. The main assumptions and functioning of the title technologies and key features were discussed. Then, the potential impact of their introduction on the functioning of human rights protection systems, in particular on the right to privacy, was examined.

Keywords: human rights, the right to privacy and social credibility systems, the right to privacy and the idea of smart cities

W ostatnich latach systemy wiarygodności społecznej, smart cities stały się coraz bardziej popularne na całym świecie. Jednakże, pomimo licznych korzyści związanych z tymi technologiami, istnieją również poważne obawy dotyczące ich wpływu na prawa człowieka, w tym na prawo do prywatności czy wolność wypowiedzi. W niniejszym artykule przeanalizowano potencjalne konsekwencje wdrożenia systemów kredytów społecznych, inteligentnych miast i platform ekonomii współdzielenia dla praw człowieka. Omówione zostały główne założenia i sposób funkcjonowania tytułowych technologii oraz kluczowych cech. Następnie zbadany został potencjalny wpływ ich wprowadzenia na funkcjonowanie systemów ochrony prawa człowieka, w szczególności na prawo do prywatności.

Słowa kluczowe: Prawa człowieka, prawo do prywatności a systemy zaufania społecznego

Marcin Jastrzębski, doktor prawa, specjalista w zakresie praw człowieka. Wydział Nauk o Polityce i Administracji Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.

E-mail: jastrzab@ukw.edu.pl

Dr inż. Dariusz Mikołajewski, prof. UKW, **Dr Alina Kaszukur**, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz

AI i jej wpływ na społeczeństwa demokratyczne

AI and its impact on democratic societies

The dynamic development of multimedia technologies and the Internet observed since the 1980s has created a new plane of discourse, namely social media. Today, we are facing another breakthrough: the spread of artificial intelligence tools and the ever-new functionalities they offer may be the beginning of new ways of semi-automatically or automatically influencing social consciousness, views and directions of choices within democratic societies. The talk, based on interdisciplinary collaboration, attempts to define the ways in which AI can influence democratic societies, analyse the balance of power in political discourse, the legitimacy of perceived threats in the mass use of AI to create views, and identify our roles and responses to potential threats.

Keywords: AI, democracy, threats, artificial intelligence

Dynamiczny rozwój technologii multimedialnych i internetu obserwowany od lat 80. XX wieku wytworzył nową płaszczyznę dyskursu, jaką są media społecznościowe. Obecnie stajemy przed kolejnym przełomem: rozpowszechnienie narzędzi sztucznej inteligencji oraz coraz to nowe funkcjonalności oferowane przez nie, może stać się początkiem nowych sposobów półautomatycznego lub automatycznego oddziaływania na świadomość społeczną, poglądy i kierunki dokonywanych wyborów w ramach społeczeństw demokratycznych. Wystąpienie, oparte na współpracy interdyscyplinarnej, stanowi próbę zdefiniowania sposobów oddziaływania AI na społeczeństwa demokratyczne, analizę równowagi sił w dyskursie politycznym, zasadności postrzegania zagrożeń w masowym użyciu AI do kreowania poglądów, a także wskazania naszych ról i reagowania na potencjalne zagrożenia.

Słowa kluczowe: AI, demokracja, zagrożenia, sztuczna inteligencja

Alina Kaszkur – doktor nauk o polityce, Wydział Nauk o Polityce i Administracji Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.

E-mail: alina.kaszkur@ukw.edu.pl

Dariusz Mikołajewski – Absolwent Wydziału Elektroniki Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie (1997), Podyplomowego Studium Telekomunikacji Cyfrowej Akademii Techniczno-Rolniczej w Bydgoszczy (2002), Studium Podyplomowego „Sieci komputerowe i aplikacje internetowe” na Politechnice Poznańskiej (2004), Studiów Podyplomowych „Zarządzanie projektami” w Wyższej Szkole Bankowej w Bydgoszczy (2012), Studiów Podyplomowych „Menedżer projektu badawczo-rozwojowego” w Wyższej Szkole Bankowej w Toruniu (2014), studiów „Master of Business Administration” (MBA) w Wyższej Szkole Finansów i Zarządzania w Warszawie (2017), „Executive Master of Business Administration” (EMBA) w Collegium Humanum w Warszawie / Apsley Business School w Londynie (2021), „Doctor of Business Administration” (DBA) w Collegium Humanum w Warszawie / Apsley Business School w Londynie (2021) oraz ponad 40 kursów specjalistycznych. Rozprawę doktorską „Symulacje funkcji pnia mózgu” obronił pod kierunkiem prof. dr. hab. Włodzisława Duchy w Instytucie Biocybernetyki i Inżynierii Biomedycznej im. M. Nałęczka Polskiej Akademii Nauk w Warszawie (2015).

E-mail: dmikolaj@ukw.edu.pl

Dr hab. Mateusz Nieć, prof. AIK, Akademia Ignatianum, Kraków

Wizja cywilizacji w *Opowieści podręcznej* Margaret Atwood

Vision of civilization in Margaret Atwood's *The Handmaid's Tale*

In the opinion Franciszek Ryszka, who shares the view of Karl Mannheim, utopia is a different kind of ideology. Without questioning the views of eminent scholars, I decided to look at utopia from perspective of Roland Barthes' structuralism, his concept of mythology, which I give my own interpretation. In my speech I analyze Margaret Atwood's well-known book, *The Handmaid's Tale*, which was published in 1985, and the first Polish translation in 1992. Atwood's book was popularized by the movie *The Handmaid's Tale*, making the tv series and the book a part of contemporary pop culture. Atwood's book is classified as a dystopia. In my speech, I analyze the mythological *The Handmaid's Tale*, only in justified cases I refer to stills from the tv series.

Keywords: civilization, Margaret Atwood, *The Handmaid's Tale*

Zdaniem Franciszka Ryszki, który podziela pogląd Karla Mannheima, utopia jest innym rodzajem ideologii. Nie kwestionując spojrzenia wybitnych uczonych, postanowiłem spojrzeć na utopię z perspektywy strukturalizmu Rolanda Barthesa, jego koncepcji mitologii, której nadaję własną interpretację. W wystąpieniu analizuję znaną książkę Margaret Atwood, *Opowieści podręcznej*, która ukazała się w 1985 r., a pierwsze polskie tłumaczenie w 1992 r. Książkę Atwood rozpropagował serial filmowy *Opowieści podręcznej*, czyniąc film i książkę częścią współczesnej popkultury. Książka Atwood zaliczana jest do dystopii. W moim wystąpieniu dokonuję analizy mitologicznej *Opowieści podręcznej*, tylko w uzasadnionych przypadkach przywołuję kadry z serialu telewizyjnego.

Słowa kluczowe: cywilizacja, Margaret Atwood, Opowieść podręcznej

Mateusz Nieć, doktor habilitowany, historyk idei specjalizujący się w ideach komunikacji politycznej, autor 7 monografii, ponad 100 artykułów i kilkudziesięciu mniejszych prac naukowych. Laureat Nagrody Ministra II stopnia za działalność naukową w 2012 r. Obecnie zajmuje się kulturowymi obrazami polityki, a także dziejami populizmu. Przygotowuje pracę o mitologii politycznej współczesności i teorii ideologii.

E-mail: mateusz.niec@ignatianum.edu.pl

ROZDZIAŁ VI • CHAPTER VI

**System polityczny jako urzeczywistnienie
utopijnej i dystopijnej myśli politycznej**

**The political system as an embodiment
of utopian and dystopian political thought**

Dr hab. Artur Laska, prof. UKW, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego,
Bydgoszcz

Protopia jako narracja i praktyka innowacyjności publicznej

Protopia as a narrative and practice of public innovation

The purpose of the speech will be to present the main assumptions of protopia as a narrative and political practice. The speaker will present arguments indicating the potential effectiveness of using this concept in the realities of overlapping crises. It seems that it is an interesting form of implementing public innovations, the diffusion of which will support solving pressing problems that are a manifestation of global challenges in the 21st century. Increasingly, it is also becoming an effective alternative to the radicalisms of utopias and dystopias. The analysis will be based on the previously proposed integral theory of politics, but will also refer to the empirical manifestations of the phenomenon.

Keywords: protopia, innovation, public sphere

Celem wystąpienia będzie zaprezentowanie głównych założeń protopii jako narracji i praktyki politycznej. Prelegent przedstawi argumenty wskazujące na potencjalną efektywność wykorzystania tej koncepcji w realiach nakładających się kryzysów. Wydaje się, że stanowi ona interesującą formę wdrażania innowacji publicznych, od których dyfuzji zależy rozwiązywanie naglących problemów, będących przejawem wyzwań globalnych w XXI wieku. Coraz częściej staje się ona również skuteczną alternatywą na radykalizmy utopii i dystopii. Analiza oparta zostanie na zaproponowanej wcześniej przez prelegenta tzw. integralnej teorii polityki, ale odnosić się będzie także do empirycznych przejawów zjawiska.

Słowa kluczowe: protopia, innowacje, sfera publiczna

Artur Laska, doktor habilitowany nauk o polityce, profesor uczelni na Uniwersytecie Kazimierza Wielkiego. Dziekan Wydziału Nauk o Polityce i Administracji. Zainteresowania badawcze koncentrują się wokół zagadnień teorii polityki.

E-mail: noam@ukw.edu.pl

Dr hab. Izabela Kapsa, prof. UKW, **dr Kamila Sierzputowska**, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz

Państwo cyfrowe jako wizja utopijna – przykład Estonii

The digital state as a utopian vision – the case of Estonia

The digital state is one of those utopian visions of the state that takes into account the use of information and communication technologies to improve the functioning of public administration, the provision of public services and strengthen democracy and civic participation. Estonia has been consistently implementing the idea of a digital state, investing in the development of digital technologies since regaining independence in 1991. Currently, it is one of the most innovative countries in the world, and a comprehensive digital state management system called e-Estonia, covering all types of public policies and e-business, contributes to improving the quality of life of its citizens. The paper aims to present the idea, history and development of e-Estonia as a digital state, as well as the main tools and services provided in this system and the benefits and challenges related to its implementation.

Keywords: cybersecurity, cyberstate, e-government, e-Estonia, Estonia

Państwo cyfrowe to jedna z tych utopijnych wizji państwa, która uwzględnia zastosowanie technologii informacyjno-komunikacyjnych w celu usprawnienia funkcjonowania administracji publicznej, dostarczania usług publicznych oraz wzmacniania demokracji i partycypacji obywatelskiej. Estonia konsekwentnie realizuje ideę państwa cyfrowego, inwestując w rozwój technologii cyfrowych od odzyskania niepodległości w 1991 roku. Obecnie jest to jedno z najbardziej innowacyjnych państw na świecie, a kompleksowy system cyfrowego zarządzania państwem pod nazwą e-Estonia, obejmując wszystkie rodzaje polityk publicznych oraz e-biznes, przyczynia się do poprawy jakości życia swoich obywateli. Referat ma na celu przedstawienie idei, historii i rozwoju e-Estonii – jako

państwa cyfrowego, a także głównych narzędzi i usług świadczonych w tym systemie oraz korzyści i wyzwań związanych z jego wdrożeniem.

Słowa kluczowe: cyberbezpieczeństwo, państwo cyfrowe, e-government, e-Estonia, Estonia

Izabela Kapsa – doktor habilitowana nauk o polityce, prof. uczelni, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego. Zainteresowania badawcze koncentrują się wokół zagadnień e-partycypacji.

E-mail: izabela.kapsa@ukw.edu.pl

Kamila Sierzputowska – doktor nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, zainteresowania koncentrują się wokół zagadnień bezpieczeństwa zbiorowego, spraw międzynarodowych i funkcjonowania NATO.

E-mail: kamila.sierzputowska@ukw.edu.pl

Dr Arkadiusz Lewandowski, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz

Populiści vs demoliberałowie: pomiędzy dystopijnym a utopijnym myśleniem o kryzysie demokracji

Populists vs demoliberals: between dystopian and utopian thinking about the crisis of democracy

The paper will analyze the basic arguments that function in the dispute between the defenders of liberal democracy and its opponents, referred to as populists. The aim of the speech will be to define utopian and dystopian threads in both types of thinking about the contemporary crisis of democracy. The dispute between the parties mentioned concerns areas such as the rule of law, popular sovereignty, minority rights and majority democracy, social inequalities and elitism of democracy

Keywords: populism, democracy crisis, illiberal democracy

W ramach referatu przeanalizowane zostaną podstawowe argumenty jakie funkcjonują w sporze pomiędzy obrońcami demokracji liberalnej a jej przeciwnikami, określanymi jako populiści. Celem wystąpienia będzie określenie wątków utopijnych jak i dystopijnych zarówno w jednym ja drugim typie myślenia o współczesnym kryzysie demokracji.

Słowa kluczowe: populizm, kryzys demokracji, demokracja nieoliberalna

Arkadiusz Lewandowski – doktor nauk w zakresie nauk o polityce, Wydział Nauk o Polityce i Administracji Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego. Zainteresowania badawcze koncentrują się wokół zagadnień populizmu, demokracji oraz kwestii bliskich teorii polityki.

E-mail: a.lew@ukw.edu.pl

Dr Maja Małgorzata Dobiasz-Krysiak, Uniwersytet Mikołaja Kopernika,
Toruń

Animacja kultury – kryzys utopijnej demokratyzacji?

Animation of culture – a crisis of utopian democratization?

Culture animation was developed after 1989 as a practice combining art, social commitment, and theoretical reflection. It was supposed to democratize Polish society after 45 years of socialism. It drew on counterculture movements that were creating non-hierarchical communities. Anthropologists who researched those movements called animation “applied cultural anthropology”. Today, after more than 30 years, the hopes associated with animation may be considered extremely ambitious and utopian. Almost each of its components revealed its weakness, which led animation to a crisis. Although it is practiced by educators, anthropologists and artists, these environments do not intertwine. The crisis may be an opportunity for a new conceptualization of animation. The direction of changes I propose is to shift the emphasis to animating the research process aimed at getting to know oneself and the world in which we live. The aim of animation activities would therefore be to recognize and strengthen the research attitude of a human being: “a permanent tendency to look for problems in the world and to overcome them on their own” (Józef Kozielecki, *O człowieku wielowymiarowym*, PWN, Warszawa 1988, s. 43). I look for the basis for a new conceptualization at the sources of animation. My field of research is the Interdisciplinary Creative and Research Center “Pracownia”, operating in Olsztyn and Warmia as part of the Socio-Cultural Association “Pojezierze” in the years 1977 – 1989. The activity of this group is a bridge between alternative theater and paratheatre, drawing on the ideas of Jerzy Grotowski and animation practiced after 1989. The analysis of Pracownia’s practices moves animation away from the original concepts of applied social science, bringing it closer to creative research. I believe that only as such, it can justify its continued functioning both

at the academy and in social activities. I conduct research as part of the Sonatina 5 grant entitled “On the way to culture animation. Interdisciplinary research study of the Interdisciplinary Creative and Research Center Pracownia”, financed by the National Science Centre. Project registration number: 2021/40/C/HS2/00038.

Keywords: culture animation, crisis, utopias, democracy

Animacja kultury rozwinęła się po 1989 roku jako praktyka łącząca sztukę, zaangażowanie społeczne i namysł teoretyczny. Miała demokratyzować polskie społeczeństwo po 45 latach PRL. Czerpała z ruchów kontrkulturowych tworzących niehierarchiczne społeczności. Stały one w polu zainteresowań antropologów, którzy nazwali animację „stosowaną antropologią kulturową”. Dziś po ponad 30. latach, nadzieje jakie się z nią wiązały, można uznać za nad wyraz ambitne, utopijne. Niemal każdy z jej elementów składowych objawił swoją słabość, co doprowadziło animację do kryzysu. Choć praktykowana jest przez pedagogów, antropologów czy artystów, środowiska te nie przenikają się. Kryzys może być szansą na nową konceptualizację animacji. Postulowanym przeze mnie kierunkiem zmian, jest przesunięcie akcentów na animowanie procesu badawczego mającego na celu poznanie samego siebie i świata, w którym żyjemy. Celem działań animacyjnych byłoby zatem rozpoznanie i wzmocnienie postawy badawczej człowieka, „trwałej tendencji do poszukiwania problemów w świecie i do samodzielnego ich przezwyciężania”.

Podstaw dla nowej konceptualizacji szukam u źródeł animacji. Moim polem badawczym jest Interdyscyplinarna Placówka Twórczo-Badawcza „Pracownia”, działająca w Olsztynie i na terenach Warmii w ramach Stowarzyszenia Społeczno-Kulturalnego „Pojezierze” w latach 1977 – 1989. Działalność tej grupy stanowi pomost między teatrem alternatywnym i parateatrem, czerpiącym z idei J. Grotowskiego, a animacją praktykowaną po 1989 roku. Analiza praktyk „Pracowni” oddala animację od pierwotnych koncepcji stosowanej nauki społecznej, zbliżając ją ku twórczemu badaniu. Uważam, że jedynie jako taka, może uzasadnić swoje dalsze funkcjonowanie zarówno na akademii jak i w działaniach społecznych. Badania prowadzę w ramach grantu Sonatina 5 pt. *Na drodze do animacji kultury. Interdyscyplinarne studium badawcze Interdyscyplinarnej Placówki Twórczo-Badawczej „Pracownia”*, finansowanego przez Narodowe Centrum Nauki. Numeru rejestracyjny projektu: 2021/40/C/HS2/00038.

Słowa kluczowe: animacja kultury, badania w działaniu, badanie przez sztukę, kryzys, utopia

Maja Małgorzata Dobiasz-Krysiak – doktor, antropolożka kultury i edukatorka kulturowa. Adiunktka na Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w Toruniu. Absolwentka Instytutu Kultury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego ze specjalizacją Animacja Kultury. Interesuje się kontrkulturą i kulturami alternatywnymi, a także kryzysami kulturowymi i społecznymi reakcjami na nie. Autorka artykułów o polskich koloniach artystycznych, szkołach alternatywnych, grupach twórczo-badawczych, ruchach społecznych i realizowanych utopiach. Publikowała min. w „Kulturze współczesnej”, „Elementach. Czasopiśmie naukowo-artystycznym”, „Dzikim życiu”. Autorka dwóch monografii „Antropozoficzna cywilizacja uzdrawiająca. Mit, utopia, rzeczywistość” Gdańsk, 2014 oraz „Szkoła transformacji. O szkole waldorfskiej w czasach przełomu demokratycznego” Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków, 2021. Ekspertka ds. merytorycznych w Mazowieckim Programie Edukacji Kulturalnej.

E-mail: maja.dobiasz-krysiak@umk.pl

Mgr Piotr Topór, Uniwersytet Jagielloński, Kraków

Utopia czy realizm? Koncepcja *tianxia* w chińskim dyskursie o stosunkach międzynarodowych

Utopia or realism? The concept of *tianxia* in the Chinese discourse on international relations

Czy możliwy jest świat oparty na współpracy i pozbawiony konfliktów? Inwazja Rosji na Ukrainę czy rosnąca rywalizacja chińsko-amerykańska przypomniały o odwiecznym konfliktowym charakterze polityki. Do tej pory, nauka o stosunkach międzynarodowych zdominowana była przez „zachodniocentryczne” perspektywy teoretyczne: wzrost potęgi Chin spowodował jednak rozwój „niezachodnich” teorii w tym kraju. Jednym z przykładów jest zastosowanie koncepcji *tianxia*, dosłownie oznaczającej „wszystkiego pod niebem”, na gruncie analizy współczesnych stosunków międzynarodowych, gdzie przede wszystkim prof. Zhao Tingyang, odwołując się do chińskiej filozofii i kultury, wskazuje na możliwość stworzenia „idealistycznego” systemu międzynarodowego opartego na pokoju i współpracy.

Wskazać można trzy cele proponowanego wystąpienia:

- Chiny stają się w skali globalnej głównym konkurentem USA, co wskazuje na konieczność analizy dyskursu politycznego i naukowego w tym kraju;
- idealistyczne koncepcje polityczne, odwołujące się do niezachodnich tradycji kulturowych, są istotnym uzupełnieniem dotychczasowych rozważań;
- wzrost niepewności politycznej na świecie rodzi pytania o to czy możliwe jest przewyciężenie konfliktowego charakteru stosunków międzynarodowych, co nasuwa na myśl idealistyczne postulaty w kierunku realizacji tego celu.

Słowa kluczowe: Teorie stosunków międzynarodowych, *tianxia*, Chińska Republika Ludowa, idealizm, konfucjanizm

Piotr Topór – magister, doktorant, Uniwersytet Jagielloński, Szkoła Doktorska
Nauk Społecznych UJ.

E-mail: topor.piotr@gmail.com

Mgr Bogusz Charkiewicz, Politechnika Koszalińska, Koszalin

44 letnie rządy Socjaldemokratów Szwedzkich a realizacja (utopijnej?) idei Folkhemmet

44-year rule of the Swedish Social Democratic Workers' Party and the implementation of the (utopian?) idea of Folkhemmet

The aim of the speech is to show how and under what conditions the (utopian?) vision of the idea of Folkhemmet was shaped – a good Swedish people's home. The idea formulated in 1928 by the Prime Minister Per Albin Hansson. The speech will show what Folkhemmet assumptions were, what was wanted to achieve through it and how utopian it was. Folkhemmet was the idea of a “good home where there are no privileged and omitted...” However, the practice of 44-year rule of Swedish Social Democratic Workers' Party (1932-1976) shows that there were many privileged and omitted. The speech will show both the positive aspects of Folkhemmet in Sweden, among others the housing and demographic policy, as well as its negative aspects manifested in the tax system, and above all through the policy of forced sterilization, which was in place throughout the rule of the Swedish Social Democratic Workers' Party (1932-1976). The speech will also be the beginning of a discussion on the consequences of the idea of Folkhemmet for today's Sweden.

Keywords: Folkhemmet, Sweden, Social Democracy, Utopia

Celem wystąpienia jest przybliżenie w jaki sposób i w jakich warunkach kształtowała się (utopijna?) wizja idei Folkhemmet – dobrego szwedzkiego domu ludu, idei sformułowanej w 1928 roku przez premiera Szwecji Pera Albina Hanssona. Wystąpienie wskaże jakie były jej założenia, co chciano poprzez nią osiągnąć i jak bardzo była utopijna. Była to idea mówiąca o „dobrym domu w którym nie ma uprzywilejowanych i pominiętych...” Praktyka 44 lat rządów partii

Socjaldemokratycznej w Szwecji (1932-1976) pokazuje jednak, że uprzywilejowanych i pominiętych nie zabrakło. Wystąpienie wskaże zarówno na pozytywne aspekty istnienia Folkhemmet w Szwecji, między innymi dla ówczesnej polityki mieszkaniowej i demograficznej, a także jego negatywne aspekty przejawiające się między innymi w systemie podatkowym, a przede wszystkim poprzez politykę przymusowej sterylizacji, obowiązującej przez cały okres rządów Socjaldemokratów. Wystąpienie będzie także stanowiło początek do dyskusji na temat konsekwencji idei Folkhemmet dla dzisiejszego państwa szwedzkiego.

Słowa kluczowe: Folkhemmet, Szwecja, socjaldemokracja, utopia

Bogusz Charkiewicz: doktorant I roku Szkoły Doktorskiej Politechniki Koszalińskiej w dyscyplinie Nauki o Polityce i Administracji. Jego promotorem jest prof. Jacek Knopek.

Zainteresowania badawcze doktoranta: polityka szwedzka, historia Szwecji, szwedzki system partyjny, język szwedzki.

E-mail: bogusz.charkiewicz@gmail.com

Dr Justyna Olędzka, Uniwersytet w Białymstoku, Białystok

Od utopii do dystopii. Białoruś w latach 1994–2022

From utopia to dystopia. Belarus in 1994–2022

Trzydziestoletnie rządy Aleksandra Łukaszenki to stopniowy, ale systematyczny geopolityczny, polityczny, gospodarczy i kulturowy regres Białorusi. Pomimo tego, dzięki sprawnej i skutecznej propagandzie oraz rosyjskiemu wsparciu udzielonemu białoruskiemu modelowi gospodarczemu, zarówno w białoruskim społeczeństwie, jak i w przestrzeni międzynarodowej udało się stworzyć i utrwalić wizerunek państwa utopijnego, które wbrew politycznej i ekonomicznej logice jest w stanie nieustannie balansować między Wschodem i Zachodem a niedemokratyczne przywództwo przez całe lata miało być w nim legitymizowane bez względu na obniżający się poziom życia obywateli i ich polityczną oraz kulturową alienację. Zbudowano utopijne łukaszenkowskie imaginarium, które władza przez wiele lat współdzieliła zarówno ze swoimi zaangażowanymi zwolennikami, jak i politycznie zubożenymi obywatelami. Jakie były jego fundamenty? Przez dekady nieustannie przekonywano Białorusinów, że ze względu na specyfikę geopolitycznego położenia państwa i dramatyczną historię narodu, zarówno władza, jak i społeczeństwo powinny dążyć do stworzenia własnej, właściwej jedynie dla Białorusi drogi rozwoju według własnych zasad politycznych, ekonomicznych i społecznych. Stworzenie białoruskiej drogi okazało się jednak niemożliwe, a fiasko tego utopijnego projektu przypieczętowały wydarzenia z sierpnia 2020 roku, kiedy to utopia zamieniła się w dystopię a opresywne państwo uznało za największego wroga część obywateli, kontestujących dotychczasowy „system Białoruś”.

Słowa kluczowe: Białoruś, autorytaryzm, Aleksander Łukaszenka, dystopia, utopia

Dr Justyna Olędzka – Katedra Stosunków Międzynarodowych i Historii Współczesnej, Wydział Historii i Stosunków Międzynarodowych, Uniwersytet w Białymstoku.

E-mail: j.oledzka@uwb.edu.pl

Dr hab. Dariusz Kondrakiewicz, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej,
Lublin

Utopijne wizje ładu międzynarodowego po zimnej wojnie

Utopian visions of the international order after the Cold War

The aim of the presentation will be to present and critically analyze the most important, in the author's opinion, utopian visions of the international order that were undertaken after the end of the Cold War, namely: religious concepts of universal order, ecological global village, feminist (re)vision of international relations, idealistic international order, global collective security system and world government.

Keywords: utopia, system międzynarodowy, stosunki międzynarodowe

Celem wystąpienia będzie prezentacja i krytyczna analiza najważniejszych, zdaniem autora, utopijnych wizji ładu międzynarodowego, jakie były podejmowane po zakończeniu zimnej wojny a mianowicie: religijne koncepcje ładu uniwersalnego, ekologiczna wioska globalna, feministyczna (re)wizja stosunków międzynarodowych, idealistyczny ład międzynarodowy, globalny system bezpieczeństwa zbiorowego oraz rząd światowy.

Słowa kluczowe: utopia, international system, international relations

Dariusz Kondrakiewicz – doktor habilitowany, Katedra Stosunków Międzynarodowych, Instytut Nauk o Polityce i Administracji, Wydział Politologii i Dziennikarstwa UMCS.

E-mail: dariusz.kondrakiewicz@mail.umcs.pl

Mgr Jakub Sromecki, Uniwersytet Łódzki, Łódź

System parlamentarny oparty na demokracji bezpośredniej – pożądana utopia czy realny konstrukt ustrojowy

A parliamentary system based on direct democracy – a desirable utopia or a real systemic construct

The process of decision-making by the nation is an essential element of the functioning of any parliamentary democracy. For organizational reasons, in practice the intermediate variant dominates, in which citizens elect their representatives to deal with matters. In this case, the influence of citizens on decision making is low. The solution is the mechanisms of direct democracy, which turn citizens into real decision makers. For this reason, the process of extending the instruments enabling the exercise of direct power by citizens is desirable. This is expressed in J.J. Rousseau's concept, according to which a nation behaves like a human being – at the beginning a minor needs a guardian (representative), but when it matures, it should decide about its own affairs. Nevertheless, the analysis of the assumptions of parliamentarism and the systemic practice of the countries applying this system leads to different conclusions. Prominence of a representative body in the structure of authorities, creation of law by its members and usually the impossibility of dismissing them before the end of their term of office are factors that significantly undermine the theory of the possibility of direct civic authority. Therefore, the question can be asked whether basing the parliamentary system on direct democracy is not a systemic utopia – desirable but unrealistic to be realized in practice.

Keywords: parliamentary system, indirect democracy, direct democracy

Proces podejmowania decyzji przez naród to istotny element funkcjonowania każdej demokracji parlamentarnej. Z przyczyn organizacyjnych, w praktyce

dominuje wariant pośredni, w którym obywatele wybierają swoich przedstawicieli, którzy zajmują się rozstrzyganiem spraw. W tym przypadku wpływ obywateli na podejmowanie decyzji jest niewielki. Rozwiązaniem są mechanizmy demokracji bezpośredniej, które czynią z obywateli realnych decydentów. Z tego względu pożądanym jest proces poszerzania instrumentów umożliwiających sprawowanie władzy przez obywateli, kosztem wybranych przez nich przedstawicieli. Wyraz temu daje koncepcja J.J. Rousseau, zgodnie z którą naród zachowuje się jak człowiek – na początku niepełnoletni, potrzebuje opiekuna (reprezentanta), natomiast kiedy dojrzeje, powinien sam decydować o swoich sprawach. Niemniej, analiza założeń parlamentaryzmu oraz praktyki ustrojowej państw stosujących ten system prowadzi do odmiennych wniosków. Wyeksponowanie organu przedstawicielskiego w strukturze władz, kreowanie prawa przez jego członków oraz przeważnie brak możliwości ich odwołania przed upływem kadencji to czynniki, w istotny sposób podważające teorię o możliwości istnienia bezpośredniej władzy obywatelskiej. Dlatego też można zadać pytanie, czy oparcie systemu parlamentarnego na demokracji bezpośredniej, nie stanowi ustrojowej utopii – pożądanej lecz nierealnej do urzeczywistnienia w praktyce.

Słowa kluczowe: system parlamentarny, demokracja pośrednia, demokracja bezpośrednia

Jakub Sromecki – magister, Szkoła Doktorska Nauk Społecznych Uniwersytetu Łódzkiego.

E-mail: kubasromecki@gmail.com

Dr Marcin Polakowski, Akademia Mazowiecka, Płock

Populizm jako koncepcja reprezentacji politycznej

Populism as a concept of political representation

The lecture will be an attempt to present populism primarily as a concept of political representation. The starting point will be an attempt to compare the proposed interpretation of populism with others that classify this phenomenon as i.e. ideology or (political) discourse. It will be pointed out that the concept of populism as a type of political representation allows to describe this phenomenon in a precise way and not reduce its internal diversity. However, presenting populism as one of the form of political representation will serve, above all, to show in a more complete and nuanced way the critical dimension of populism aimed primarily at contemporary democracies and especially at the liberal-democratic understanding of the principle of democratic representation.

Keywords: populism, political representation, critic of democracy, ideology, political discourse

Referat będzie próbą przedstawienia populizmu przede wszystkim jako koncepcji reprezentacji politycznej. Punktem wyjścia wystąpienia będzie próba zestawienia proponowanej interpretacji populizmu z innymi, klasyfikującymi to zjawisko jako m.in. ideologię lub formę dyskursu politycznego. Wskazane zostanie, że przedstawienie populizmu jako koncepcji reprezentacji politycznej pozwala ująć to zjawisko w sposób bardziej precyzyjny, a jednocześnie nieredukujący wewnętrznego spektrum różnorodności tego fenomenu społeczno-politycznego. Zaprezentowanie populizmu jako jednej z wizji reprezentacji politycznej posłuży jednak przede wszystkim do pełniejszego i bardziej zniuansowanego przedstawienia krytycznego wymiaru populizmu, wymierzonego przede wszystkim we współczesne demokracje, a ściślej we współczesne rozumienie zasady demokratycznej reprezentacji (przedstawicielstwa).

Słowa kluczowe: populizm, reprezentacja polityczna, krytyka demokracji, ideologia, dyskurs polityczny

Marcin Polakowski – politolog, doktor nauk społecznych z zakresu nauk o polityce, wykładowca akademicki. Specjalizuje się w problematyce funkcjonowania współczesnych państw demokratyczno-liberalnych ze szczególnym uwzględnieniem tematyki populizmu, wielokulturowości, antysystemowości i globalizmu/antyglobalizmu. Nieobce są mu kwestie konfliktów kulturowych we współczesnych społeczeństwach demokratycznych (w tym tematyka tzw. wojen kulturowych i ich konsekwencje w sferze polityki i funkcjonowania demokracji), jak również współczesna teoria i filozofia polityki oraz myśl polityczna.

E-mail: polakowski.m@gmail.com

Dr hab. Rafał Włodarczyk, prof. UW, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław

Utopia i imaginarium populizmu

Utopia and the populist imaginary

The properties of the contemporary crisis of liberal democracy, whose specific syndrome is the increase in the importance and strength of populist movements, can also be studied in the dimension of social imagination and its political imaginary. For example, in the eyes of the critics of populism, the suspicion of populism is sometimes seen as tantamount to recognising that a particular movement, political party or organisation poses a significant threat to the proper functioning of Western liberal democracies, contrary to how the leaders of these movements, parties or organisations and their members or supporters perceive and portray themselves as well as the state of democracy in particular countries. Populists proclaim, among other things, that they are devoted ordinary citizens of the states which are only nominally democratic. For the fundamental ideas of democracy have been distorted, squandered or simply not realised. This state of affairs is – populist claim – primarily due to socially alienated elites, especially political and intellectual, and state institutions, especially those that are bureaucratic, the other culprits are often found among the strangers – migrants or foreign capital. In turn, critics of such a way of understanding the democratic, political and social reality and the crisis of democracy seem to first of all recognize this populist way of thinking as naive, misleading, and emotionally polarizing and particularistic. Moreover, they consider the self-identification of populists with the people – a sovereign deprived of its proper place in democracies – as a usurpation that distorts the fundamental ideas of democracy. Politicians and the media who identify themselves with one of the sides of the dispute over the state of democracy and society, develop in the public sphere an image of the opponent, themselves and the crisis in line with these antagonistic images, thus trying to influence the social imagination and politics of a given state.

This is one of the reasons why researchers of populist movements devote much attention to the imagery that populists have and their political and social meanings. It might therefore seem that due to the role played by utopia in the social imagination and its political function, researchers of populism will pay attention to it proportionately to its importance. However, this is not the case, probably because, firstly, it is difficult for researchers to determine the identity of populism, and secondly, in the political imagination of populism, utopia is not revealed directly. Therefore, in my presentation, I would like to pose the question of what forms can utopia take in the populist imaginary? In response to this question, referring to the perspectives developed within utopian studies, I would like to focus on three figures of utopia in the populist imaginary: as part of political ideology (Roger Eatwell and Matthew Goodwin), as an heartland (Paul A. Taggart), and as a promise of democratic renewal (Margaret Canovan).

Keywords: populism, social imaginary, democracy, utopia, ideology, heartland, promise of democratic renewal

Właściwości współczesnego kryzysu demokracji liberalnej, za którego szczególny syndrom uznaje się wzrost znaczenia i siły ruchów populistycznych, daje się badać również w wymiarze wyobraźni społecznej oraz jej politycznego imaginarium. Przykładowo w oczach krytyków populizmu podejrzenie o populizm bywa postrzegane jako równoznaczne z uznaniem, że dany ruch, partia polityczna czy organizacja stanowi istotne zagrożenie dla właściwego funkcjonowania zachodnich demokracji liberalnych, wbrew temu, jak sami siebie oraz stan demokracji w poszczególnych państwach postrzegają i przedstawiają liderzy tych ruchów, partii czy organizacji oraz ich członkowie i zwolennicy. Populiści głoszą między innymi, że państwa, których są oddanymi, zwykłymi obywatelami, demokratyczne są jedynie nominalnie. Zasadnicze idee demokracji zostały bowiem wypaczone, zaprzepaszczone lub po prostu niezrealizowane. Za ten stan rzeczy odpowiadają przede wszystkim wyobcowane społecznie elity, zwłaszcza polityczne i intelektualne, oraz instytucje państwa, zwłaszcza te zbiurokratyzowane, a niejednokrotnie także obcy – migranci czy kapitał. Z kolei krytycy takiego sposobu rozumienia rzeczywistości demokratycznej, politycznej i społecznej oraz kryzysu demokracji zdają się przede wszystkim uznawać ten sposób rozumowania za naiwny, mylny oraz biegunowo emocjonalny i partykularny, a autoidentyfikację z ludem jako właściwym, ale pozbawionym przysługującego mu miejsca w demokracjach, suwerenem za uzurpację wypaczającą zasadnicze

idee demokracji. Zgodnie z tymi antagonistycznymi wyobrażeniami politycy czy media utożsamiający się z jedną ze stron sporu o stan demokracji i społeczeństwa rozwijają w sferze publicznej obraz oponenta, siebie i kryzysu, próbując w ten sposób oddziaływać na wyobraźnię społeczną i politykę danego państwa.

Jest to jedna z przyczyn, dla których badacze ruchów populistycznych wiele uwagi poświęcają właściwym populistom wyobrażeniom oraz ich politycznym i społecznym znaczeniom. Mogłoby się zatem wydawać, że w związku z rolą, jaką odgrywa utopia w wyobraźni społecznej, oraz jej funkcją polityczną badacze populizmu poświęcą jej proporcjonalną do jej znaczenia uwagę. Tak się jednak nie dzieje prawdopodobnie dlatego, że po pierwsze, badaczom trudno ustalić tożsamość populizmu, po drugie, w imaginarium politycznym populizmu utopia nie ujawnia się wprost. Stąd w swoim wystąpieniu chciałbym postawić pytanie, jakie postaci może przybierać utopia w imaginarium populizmu? W odpowiedzi, nawiązując do perspektyw rozwijanych w ramach utopian studies, chciałbym skupić uwagę na trzech postaciach utopii w imaginarium populizmu: jako części ideologii politycznej (Roger Eatwell i Matthew Goodwin), jako rdzennej krainy (Paul Taggart) i jako obietnicy odnowy demokracji (Margaret Canovan).

Słowa kluczowe: populizm, wyobraźnia społeczna, demokracja, utopia, ideologia, rdzenna kraina, obietnica odnowy demokracji

Rafał Włodarczyk – doktor habilitowany, polski filozof, pedagog, literaturoznawca i kulturoznawca, specjalizuje się w filozofii edukacji i pedagogice ogólnej. Wydział Nauk Historycznych i Pedagogicznych Uniwersytetu Wrocławskiego.

E-mail: rafal.wlodarczyk@uwr.edu.pl

Dr Marcin Pomarański, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin

Utopijna doktryna polityczna Herberta George'a Wellsa The Utopian Political Doctrine of Herbert George Wells

W dziejach utopii twórczość brytyjskiego pisarza Herberta George'a Wellsa (1866–1946) zajmuje miejsce szczególne. W dorobku niekwestionowanego „ojca literatury fantastyczno-naukowej”, obejmującym ponad 50 powieści, niemalże 100 opowiadań i jeden podręcznik do biologii, znalazło się bowiem miejsce także dla dzieł utopijnych. Przedmiotem wystąpienia chciałbym uczynić wyłaniającą się z tych utworów charakterystyczną doktrynę polityczną pisarza, którą rozwijał konsekwentnie przez większość swojego życia. Jej istotą było przekonanie, że trwały pokój na świecie może zapanować dopiero w wyniku odrzucenia wszelkich podziałów politycznych czy kulturowych i „połączenia narodowych suwerenności w funkcjonalny organizm ponadnarodowy”, który nazywał Kosmopolis. W wizji tej Wells nie tylko prezentował swoje nadzieje na rozpoczynający się XX wiek, ale starał się również przekuć je w aktywny ruch polityczny. W tym celu postulował między innymi odrzucenie idei państwa narodowego, jak również wszelkich ideologicznych skrajności na czele z komunizmem czy liberalnym indywidualizmem. Tragiczna historia XX stulecia skłania do żalu, że doktryna ta skończyła tylko jako nieco zapomniana utopijna mrzonka.

Słowa kluczowe: Herbert George Wells, utopia polityczna, Kosmopolis

Marcin Pomarański, politolog i filozof; doktor nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce; autor publikacji naukowych podejmujących problematykę współczesnych doktryn i ruchów politycznych w USA, relacji polityki i religii, partycypacji obywatelskiej, a także form współczesnej utopii politycznej.

E-mail: marcin.pomaranski@mail.umcs.pl

Dr Marta Jaskulska, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz

Urban regeneration – in search of a utopia or an ideal city?

In the history of social thought, there have been (and still are) various projects to improve the world. Some of them can be called utopia, some reforms. Concepts of utopia often refer to cities. One of the modern ideas for repairing cities is urban regeneration. Urban regeneration assumes that the social, spatial and economic crises inherent in the city can be solved, it is a kind of public policy based on facts.

Proposals for changes in the city are also included in the programs of ideal cities. Contrary to utopias whose aim was to establish a new social order, the creators of ideal cities focus on the spatial structure. It is possible to pursue both a utopia and an ideal city. Under the right conditions and with the right means, utopias can be realized, just like an ideal city. The ideal city is an urban and aesthetic whole, not a community. However, this does not rule out the impact of space on social structure and organization. But this is not the overriding goal.

Urban regeneration, as a process of social revival and spatial renewal, is also a form of disagreement with the status quo and a kind of social change agenda. So the questions arise, is urban regeneration a utopia? Or is it just a program of an ideal city? Does urban regeneration shape the spirit (utopia) or is it limited only to the body (ideal city)?

The author seeks an answer to this question by analyzing urban regeneration programs in five Polish cities (Kraków, Łódź, Wrocław, Poznań, Gdańsk), focusing on ideological assumptions hidden in urban regeneration programs, urban regeneration goals and methods of their implementation (taking into account the passive or active role of citizens).

Keywords: urban regeneration, city, utopia, ideal city, urban policy

Dr Marta Jaskulska – Katedra Socjologii Kultury i Komunikowania, Instytut Komunikacji Społecznej i Mediów UKW.

E-mail: martajas@ukw.edu.pl

Dr Łukasz Perlikowski, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń

Is Political Stability a Utopian Ideal? Towards Multifaceted Approach to Stability

In one of the most famous dystopian elaborations Aldous Huxley enumerates main principles of social (dis)order. These are: community, identity and stability. Although each of these principles seems to be quite neutral or rather positive the one that is identified as stability deserves a profound investigation. How is it possible that the principle which is commonly recognized as desired and worth all political efforts in fact co-constitutes an order that is dystopian in its essence? On the other hand, taking an opposite view, one can ask the question: is stability a utopian ideal? Both questions presuppose that political stability is a purely normative ideal that is to be implemented on political ground. Main hypothesis which we are going to examine (taking empirical examples of functioning systems into account) is that the political stability understood as political principle leads to contradiction: increasing the degree of stability does not necessarily bring the wellbeing of a given political system. On the contrary, actions undertaken for the purpose of stability might be heading toward instability. To explain this paradox and investigate the phenomenon of political stability we are going to take a multifaceted approach to analysing political stability. According to this approach stability should be perceived as a feature of many different layers of political dimensions. Taking that into account one should regard stability not as a single ideal principle but rather as an indicator of many different objects. Moreover, the stability of these objects are not necessarily interconnected or coordinated. In a multifaceted approach we can obtain a clear perspective which shows us how the political system works by managing and controlling stabilities and instabilities. What at the first glance seems to be an instability can stimulate the whole system and provide the enhancements for political institutions, rules of the regime, patterns of procedures, etc. On the other hand, emphasising the stability as an ideal and utopian principle brings out an outcome that is contrary to the intended purpose. Uniformization of stability

and constituting it as an universal principle instead of a feature of a given object or indicator of some phenomena is the thing that blurs the thin line between utopian and dystopian view. The main conclusion is that instability is something which is supposed to be at least tolerated as an inextricable element of politics. Moreover, it can be considered as an incentive for a positive change in a given political system. Facing challenges and dealing with instabilities are more desirable attitudes in politics than evading the issues by falling into utopian escapism. In the presentation we are going to support this thesis referring to comparative politics and system analysis approaches. Empirically oriented political theory is a main branch at which we will establish our research.

Keywords: political stability, utopia, system analysis approach, instability, political philosophy, comparative politics

Łukasz Perlikowski – adiunkt w Katedrze Filozofii i Teorii Polityki, Instytut Nauk o Polityce. Uniwersytet Mikołajka Kopernika w Toruniu.

E-mail: lukasz.perlikowski@umk.pl

ROZDZIAŁ VII • CHAPTER VII

**Utopie i dystopie a wartość umiaru
w polityce i życiu społecznym**

**Utopias and dystopias and the value
of moderation in politics and social life**

Dr hab. Wojciech Ziętara, prof. UMCS, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin

***Nowy wspaniały świat* Aldousa Huxleya odczytywany na nowo**

***Brave New World* by Aldous Huxley re-read in modern times**

The novel *Brave New World* was written by Aldous Huxley in 1931 and was published in 1932 a dystopian novel versus an utopian novel *Men as Gods* by Herbert George Wells (published in 1923). Today, both novels are a canon of utopian literature that inspires new generations of readers. The aim of the speech during the conference is to present an analysis of contemporary inspirations and interpretations of the novel *Brave New World*. There are examples like comic book based on a screenplay by Fred Fordham, the music album *Soma 0.5 mg* by Taconafide or performance directed by Piotr Ratajczak in Juliusz Osterwa Theater in Lublin. Huxley also tried to re-read his novel by writing and publishing new book *Brave New World – 30 Years Latee Revisited*.

Keywords: dystopia, Aldous Huxley, contemporary inspirations

Powieść *Nowy wspaniały świat* została napisana przez Aldousa Huxleya w 1931 roku, a opublikowana w 1932 roku jako antyutopia wobec powieści utopijnej *Ludzie jak Bogowie* Herberta George'a Wellsa (opublikowana w 1923 roku). Obie powieści stanowią dzisiaj kanon literatury utopijnej inspirującej nowe pokolenia czytelników. Celem wystąpienia podczas konferencji jest przedstawienie analizy współczesnych inspiracji i interpretacji powieści *Nowy wspaniały świat*. Do takich przykładów można zaliczyć m.in.: powieść graficzna na podstawie scenariusza Freda Fordhama, album *Soma 0,5 mg* duetu Taconafide czy spektakl Teatru Juliusza Osterwy w Lublinie w reżyserii Piotra Ratajczaka. Także Huxley

spróbował odczytać swoją powieść na nowo pisząc i publikując *Nowy wspaniały świat – 30 lat później. Raport rozbieżności*.

Słowa kluczowe: dystopia, Aldous Huxley, współczesne inspiracje

Wojciech Ziętara – Doktor habilitowany nauk społecznych w zakresie nauk o polityce, prof. UMCS. Dziekan Wydziału Politologii i Dziennikarstwa UMCS. Jego zainteresowania badawcze koncentrują się wokół takich zagadnień, jak: historia i współczesność doktryn i ruchów politycznych; Międzynarodowe organizacje ruchów politycznych; Miejsce i znaczenie think tanków i fundacji politycznych we współczesnym świecie; Fundacje polityczne jako przykład think tanków stowarzyszonych z partiami politycznymi.

E-mail: wojciech.zietara@mail.umcs.pl

Dr hab. Paweł Malendowicz, prof. UKW, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego,
Bydgoszcz

Estetyka w myśleniu utopijnym

Aesthetics in utopian thinking

The subject of the paper is aesthetics in utopian thinking. The aim of the research is to verify the hypothesis: a feature of utopian thinking is the creation of ideal visions of society. These visions are similar to the value of beauty. The features of beauty are: harmony, good proportions and sensory comfort. Ugliness is the lack of harmony and proper proportions as well as sensory discomfort. The author used a qualitative analysis of the source texts. He analyzed ideal visions (beauty) and critiques of modern times (ugliness) in eight trends of contemporary political thought: primitivism, tribalism, national anarchism, anarchism, libertarian municipalism, legitimism, Third Position and neo-Nazism. He supplemented the analysis with selected examples of “utopian personalities” and their struggle for utopian goals.

Keywords: aesthetics, political thought, radicalism, beauty, utopias

Przedmiotem referatu jest estetyka w myśleniu utopijnym. Celem badań jest weryfikacja hipotezy, zgodnie z którą właściwością myślenia utopijnego jest tworzenie idealnych wizji społeczeństwa, tożsamy z wartością piękną – harmonią, właściwymi proporcjami i komfortem sensorycznym, w oparciu o odrzucenie tego, co jest, bo jest tożsamy z wartością brzydoty – brakiem harmonii i właściwych proporcji oraz dyskomfortem sensorycznym. Autor zastosował jakościową analizę tekstów źródłowych. Przeanalizował wizje idealne (piękno) i krytyki współczesności (brzydotę) w ośmiu nurtach współczesnej myśli politycznej. Są nimi: prymitywizm, trybalizm, narodowy anarchizm, anarchizm, wolnościowy muncypalizm, legitymizm, Trzecia Pozycja i neonazizm. Analizę uzupełnił o wybrane przykłady „utopijnych osobowości” i ich walki o utopijny cel.

Słowa kluczowe: estetyka, myśl polityczna, utopia, radykalizm, piękno, utopie

Paweł Malendowicz – Doktor habilitowany nauk społecznych w zakresie nauk o polityce. Profesor uczelni na Wydziale Nauk o Polityce i Administracji Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Kierownik Katedry Myśli Politycznej i Ruchów Społecznych.

E-mail: p.malendowicz@ukw.edu.pl

Mgr Sandra Banas, Uniwersytet w Zagrzebiu, Chorwacja

Wątki dystopijne w twórczości Jacka Dukaja

Dystopian elements in the selected novels by Jacek Dukaj

Over the past couple of years, on the Polish publishing market there have been quite a few books whose authors in various ways thematized the phenomenon of dystopia, mainly through futurological presentations of alternative realities. According to some researchers, the return of dystopian fiction may be related to the political and social crises that many countries are currently faced with. In that way, a sentence spoken a few years ago by Margaret Atwood could seem oddly prophetic: *Utopias we dream of, dystopias we live*. While concepts of utopia and dystopia are most often interpreted through the prism of political identity, the newly coined notion of “ustopia” simultaneously represents the idea of an imagined perfect society and its complete opposite. In my presentation I will focus on novels by Jacek Dukaj, who is one of the most important Polish science-fiction writers and, according to many, the successor of Stanisław Lem. I will attempt to analyse the selected Dukaj’s novels by taking into account the aforementioned concepts as well as the distinction between dystopian, post-apocalyptic and speculative fiction.

Keywords: apocalyptic fiction, Jacek Dukaj, utopias, dystopias

Na polskim rynku wydawniczym w ciągu ostatnich kilku lat pojawiło się wiele dzieł autorów, którzy na różnorodne sposoby rozpatrywali fenomen dystopii, w głównej mierze poprzez futurologiczne przedstawienie alternatywnych rzeczywistości. Zdaniem niektórych badaczy, powrót dystopijnej fikcji może być związany z kryzysami politycznymi i społecznymi, z którymi aktualnie musi uporać się wiele krajów. Pojawiły się także głosy, że zdanie wypowiedziane przez Margaret Atwood przed kilkoma laty stanowiło swoiste proroctwo: *Utopias*

we dream of, dystopias we live. Podczas gdy konstrukcje utopii i dystopii najczęściej interpretuje się przez pryzmat tożsamości politycznej, nowo ukute pojęcie „ustopii” reprezentuje wyobrażenie doskonałego społeczeństwa, a jednocześnie stanowi jego przeciwieństwo. W swoim referacie skupię się na twórczości Jacka Dukaja jako jednego z najważniejszych polskich pisarzy prozy science-fiction i zdaniem wielu badaczy kontynuatora tradycji Stanisława Lema. Podejmę próbę przeanalizowania wybranych powieści Dukaja biorąc pod uwagę wspomniane wcześniej wyznaczniki, a także rozróżnienia między literaturą dystopijną, postapokaliptyczną i fikcją spekulatywną.

Słowa kluczowe: apokaliptyczna fikcja, Jacek Dukaj, utopie, dystopie

Sandra Banas studiowała na Uniwersytecie w Zagrzebiu na kierunkach filologia polska i filologia angielska. W 2018 r. obroniła pracę magisterską pt. „Oblicza zła w powieściach Joanny Bator”. Od 2022 r. pracuje jako asystentka w Katedrze polonistyki Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu w Zagrzebiu. Prowadzi zajęcia dotyczące literatury polskiej i jest w trakcie studiów doktoranckich. Do jej zainteresowań naukowych należy współczesna literatura polska, a przyszła rozprawa doktorska będzie dotyczyła polskiej literatury faktu i reportażu literackiego.

E-mail: banas.sandra@gmail.com

Mgr Barbara Hac-Rosiak, Uniwersytet Łódzki, Łódź

Autodeprawacja – dystopia jako gatunek literacki

Autodepravation – dystopia as a literary genre

Dystopia is a literary genre that shows a negative future of some society. The source of such a creation is the author's critical approach to the current reality. The author of the dystopian vision observes disturbing tendencies and designs their development, by hiding a warning in the artistic vision. Unfortunately, dystopia has still not been fully recognized as an autonomous literary genre. Despite their fundamental difference, dystopia and anti-utopia are often mistakenly treated as synonyms. Both of these genres come from utopia, a literary story about the fate of an ideal society. Although both anti-utopia and dystopia stand in opposition to a positive utopian vision, they must be distinguished. Anti-utopia presents a negative image of the future society, uses similar to dystopian artistic expression, but it arises directly from the criticism of the utopian vision and does not refer to reality. A negative vision of possible human fates, which is also a reflection of the current condition of society, should be called a dystopia.

Keywords: utopias, dystopias, genealogy

Dystopia jest gatunkiem literackim, ukazującym negatywną wizję przyszłości danego społeczeństwa. Źródłem takiej kreacji jest krytyczna postawa autora wobec aktualnej rzeczywistości. Autor wizji dystopijnej obserwujący, choćby w postaci załazkowej, niepokojące tendencje, projektuje ich rozwój, ukrywając przestrozę w wizji artystycznej. Niestety dystopia nadal nie doczekała się pełnego uznania jako autonomiczny gatunek literacki. Pomimo zasadniczej różnicy dystopia i antyutopia są często błędnie traktowane jako pojęcia synonimiczne. Oba te gatunki wywodzą się z utopii, literackiej opowieści o losach idealnego społeczeństwa. Choć zarówno antyutopia jak i dystopia stoją w opozycji do pozytywnej wizji utopijnej, wymagają rozróżnienia. Antyutopia przedstawia negatywny obraz

przyszłego społeczeństwa, posługuje się środkami podobnymi do obrazowania dystopijego, ale wynika wprost z krytyki wizji utopijnej, nie odnosi się zaś do rzeczywistości. Negatywna wizja możliwych do spełnienia losów ludzkich, będąca jednocześnie refleksją nad aktualną kondycją społeczeństwa, powinna być określana mianem dystopii.

Słowa kluczowe: utopia, dystopia, genologia

Barbara Hac-Rosiak – filolożka, absolwentka polonistyki. Od 2021 roku kształci się w Szkole Doktorskiej Nauk Humanistycznych UŁ na kierunku literaturoznawstwo, jest doktorantką w Zakładzie Literatury Pozytywizmu i Młodej Polski. Swoją dysertację poświęca badaniom nad widmami bolszewickiego zwycięstwa w polskich powieściach dystopijnych pocz. XX wieku. Rozprawę pisze pod opieką prof. dr hab. Doroty Samborskiej-Kukuć.

Zainteresowania naukowe obejmują genologię dystopii, utopii i antyutopii, literackie historie i światy alternatywne, widmontologię i gotycyzm. W ramach praktyk dydaktycznych prowadziła zajęcia poświęcone analizie dzieła literackiego oraz literaturze światowej XIX i XX w.

E-mail: barbara.hac.rosiak@edu.uni.lodz.pl

Prof. Grzegorz Radomski, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń

Utopia nowego otwarcia? Kryzys jako impuls do zmiany ładu społecznego

The utopia of a new opening? Crisis as an impulse to change the social order

In classical political thought, political crisis was considered the impulse to design changes to the political system. The proposed scale of these changes depended on the symptoms of the crisis. A small dimension of it generated concepts of correction and dealt with issues peripheral to a given doctrine. Comprehensive visions of a new order arose in situations of breakdown of the existing normative order. They were always accompanied by proposals for charting new paths of social thinking. The dynamic changes of the first decades of the 21st century, such as the crisis of liberal democracy, the crisis of the institutions of political parties or the coronavirus pandemic, for example, provoked political thinkers and politicians to formulate the thesis of the need to redefine the principles of political order. The ideas that have emerged or the political party reforms that have been implemented have not revolutionized the political world. The paper seeks answers to the questions:

- Is it reasonable to conclude, then, that the concept of a new opening has a contemporary utopian character?
- Should inspiring answers be sought in marginal currents of political thought?
- Why the initially attractive mechanisms of political parties based on participation rather than representation ultimately failed to gain acceptance?

Keywords: political thought, utopias, political parties

W klasycznej myśli politycznej kryzys polityczny uznawany był za impuls do projektowania zmian systemu politycznego. Proponowana skala tych przemian uzależniona była od symptomów kryzysu. Niewielki jego wymiar generował

koncepcje korekty i dotyczył kwestii pobocznych dla danej doktryny. Całościowe wizje nowego ładu powstawały w sytuacji załamania dotychczasowego ładu normatywnego. Zawsze towarzyszyły im propozycje wytyczenia nowych dróg społecznego myślenia. Dynamiczne przemiany pierwszych dziesięcioleci dwudziestego pierwszego wieku, jak przykładowo kryzys demokracji liberalnej, instytucji partii politycznych czy pandemia koronawirusa sprowokowały twórców myśli politycznej i polityków do sformułowania tezy o konieczności określenia na nowo zasad ładu politycznego. Powstałe idee czy wdrażane w życie reformy partii politycznych nie zrewolucjonizowały świata polityki.

W referacie poszukuję odpowiedzi na pytania:

- Czy można zasadnie wnioskować, że koncepcja nowego otwarcia ma więc współcześnie charakter utopijny?
- Czy inspirujących odpowiedzi należy szukać w marginalnych nurtach myśli politycznej?
- Dlaczego atrakcyjne początkowo mechanizmy działania partii politycznych oparte na zasadzie partycypacji zamiast reprezentacji ostatecznie nie uzyskały akceptacji?

Słowa kluczowe: myśl polityczna, utopie, partie polityczne

Grzegorz Radomski – doktor habilitowany, profesor UMK. Politolog i historyk. Autor kilku monografii i współredaktor licznych opracowań zbiorowych. Opublikował kilkadziesiąt artykułów zamieszczonych w pracach zbiorowych i czasopismach naukowych. Jego zainteresowania badawcze koncentrują się wokół współczesnej polskiej myśli politycznej, nacjonalizmu, samorządu terytorialnego.

E-mail: gradom@umk.pl

Mgr Iana Levinskaia, Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN, Kraków

Ideologiczny dyskurs współczesnej Rosji przez pryzmat antyutopii

Ideological discourse of contemporary Russia through the prism of anti-utopia

The problem of ideology is one of the most topical and debated topics in 20th-century philosophy. This has to do, above all, with a reflection on the experience of totalitarianism. Ideology aims to create an artificial worldview through various mechanisms: logicity, imagery, history reference, and so on. All of this is necessary to ensure that the message is convincing and the ideas, meet the expectations of power and reach the public. Contemporary Russia is an example of a state where a de facto process of re-ideologization is evident. Images of *big brother*, *thought police*, *newspeak*, etc. have become entrenched in the media space as a reaction to ideological pressure from the state. Every year, the number of bans and proportionately the number of political persecutions in Russia increases. The paper will attempt to analyze Russian ideology and look at it through the lens of the classic anti-utopias of the 20th century. Using literary works as a basis will help to draw up a description of ideological discourse in contemporary Russia. Philosophical-linguistic methods will be used to analyze and reveal logical tricks in political rhetoric. As a whole, they will allow us to subject the newspeak of contemporary Russia to analysis.

Keywords: ideology, political discourse, today's Russia, anti-utopia

Problem ideologii to jeden z najbardziej aktualnych i omawianych tematów w filozofii XX wieku. Ma to związek przede wszystkim z refleksją nad doświadczeniem totalitaryzmu. Celem ideologii jest stworzenie sztucznego światopoglądu, osiąganego za pomocą różnych mechanizmów: logiczności, obrazowości,

powoływania się na historię itd. Wszystko to jest niezbędne, aby przekaz był przekonujący a idee, spełniały oczekiwania władzy i docierały do społeczeństwa. Współczesna Rosja to przykład państwa, w którym de facto widoczny jest proces „reideologizacji”. W przestrzeni medialnej utrwały się obrazy „wielkiego brata”, „policji myśli”, nowomowy itd., jako reakcja na nacisk ideologiczny ze strony państwa. Z każdym rokiem w Rosji rośnie liczba zakazów, a proporcjonalnie do nich – liczba prześladowań politycznych. Referat będzie próbą analizy ideologii rosyjskiej, a także próbą spojrzenia na nią przez pryzmat klasycznych antyutopii XX wieku. Wykorzystanie dzieł literackich jako podstawy pomoże sporządzić opis dyskursu ideologicznego we współczesnej Rosji. W celu analizy i ujawnienia chwytów logicznych w politycznej retoryce zostaną wykorzystane metody filozoficzno-lingwistyczne. Jako całość pozwolą na poddanie analizie nowomowy współczesnej Rosji.

Słowa kluczowe: ideologia, dyskurs polityczny, współczesna Rosja, antyutopia

Iana Levinskaia – doktorantka w dyscyplinie filozofia – Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN.

E-mail: iana.levinskaia@doktorant.up.krakow.pl

Dr Rafał Jakub Pastwa, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Lublin

Świat bez przestępstw – kres mediów? Między utopią a dystopią

A world without crime – the end of the media? Between utopia and dystopia

The phenomenon of crime, including the phenomenon of violence, will be analyzed in relation to the activities of the Center for Assistance to Victims of Crime in Lublin, as well as the content of the selected website of the local Internet medium in the context of content in terms of content related to crime. This will allow to examine the quantitative and qualitative content of publications concerning crime against the background of other content published on the examined website. This will make it possible to signal the problem in terms of the media's attitude to the phenomenon of crime, including counteracting violence; whether this topic serves education, prevention and counteraction or is it only a product aimed at generating views and keeping the attention of media consumers. In addition, a reference to cultural texts is proposed, showing a world without violence and a way to reach such a reality (e.g. the film "Equilibrium"). The analysis of the entire material will allow to answer the question whether the actions of the state (authority as defined by J. Habermas) aimed at reducing the phenomenon of crime and violence (OPOPP) are justified in the modern world and how far should the authorities go in building a better world (fewer crimes and reducing violence).

Keywords: utopias, dystopias, new media, crime

Wystąpienie oparte będzie na analizie zjawiska przestępstw, w tym zjawiska przemocy w odniesieniu do działalności Ośrodka Pomocy Osobom Pokrzywdzonym Przystępstwem w Lublinie, a także na analizie wybranych serwisów mediów internetowych w kontekście ich zawartości pod względem treści dotyczących

przestępstw. Pozwoli to na zbadanie ilościowej i jakościowej zawartości publikacji dotyczących przestępstw na tle innych publikowanych treści w badanych serwisach. Pozwoli to na zdiagnozowanie kondycji mediów pod kątem stosunku do zjawiska przestępstw, w tym przeciwdziałania przemocy; czy tematyka ta służy edukacji, prewencji i przeciwdziałaniu czy wyłącznie stanowi ona produkt mający na celu generowanie odsłon i utrzymywanie uwagi konsumentów mediów. Dodatkowo proponuje się odniesienie do tekstów kultury, ukazujących świat bez przemocy i sposób do dochodzenia do takiej rzeczywistości (np. film „Equilibrium”). Analiza całości materiału pozwoli to na odpowiedź na pytanie czy działania państwa (władzy w ujęciu J. Habermasa) mające na celu ograniczenie zjawiska przestępstw i przemocy (OPOPP) mają uzasadnienie we współczesnym świecie i jak daleko powinna posuwać się władza w budowaniu lepszego świata (mniejsza liczba przestępstw i ograniczenie zjawiska przemocy).

Słowa kluczowe: Utopia, dystopia, nowe media, przeciwdziałanie przemocy, przestępstwo, OPOPP

Rafał Jakub Pastwa, adiunkt w Katedrze Języka, Retoryki i Prawa Mediów na Wydziale Nauk Społecznych KUL. Dziennikarz, medioznawca, członek Polskiego Towarzystwa Komunikacji Społecznej; Interdyscyplinarnego Zespołu ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie przy prezydencie miasta Lublin; Stowarzyszenia Pomocy Potrzebującym „Agape”.

W obszarze zainteresowań badawczych koncentruje się na procesach mediatyzacji życia społecznego, komunikowaniu religijnym i cancel culture. Pracę naukową łączy z praktyką dziennikarską, aktywnością literacką oraz zaangażowaniem społecznym. Jest autorem m.in.: *An individual in the world of total communication – in other words, every-day reality of the contemporary nomads in the reality based on distrust* oraz współautorem książki: *Pedagogiczne i medioznawcze aspekty przeciwdziałania przemocy*.

E-mail: rafal.pastwa@kul.pl

Dr hab. Joanna Zajkowska, prof. UKSW, Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa

Kobiece dystopie – współczesna polska proza young adult. Rekonesans

Feminine dystopias – contemporary Polish young adult prose. Reconnaissance

The subject of the speech will be contemporary Polish and foreign dystopian novels for young adults. Dystopia will be shown both as a currently fashionable type of science-fiction novel, but at the same time as a diagnosis of the condition of today's humanity. Researchers of the subject have no doubt that dystopias are created from the critical observation of contemporary reality: the latest technologies (including the rapid progress of AI), capitalism, politics and ecology. Literary works create dystopian worlds presenting possible, usually pessimistic, visions of the future, dominated by post-apocalyptic catastrophism and totalitarian images of state systems. The overarching issue in this type of narratives are penetrating insights into the freedom of the individual in the oppressive society of the future, the breakdown of interpersonal ties, the crisis of trust of a young person towards society. At the same time, this type of literature allows us to ask questions regarding the field of axiological experiences and moral judgments.

Keywords: dystopian literature, young adult fantasy, women's hero

Tematem wystąpienia będą współczesne polskie i obce dystopijne powieści dla młodzieży (*young adult*). Dystopia zostanie ukazana zarówno jako modna obecnie odmiana powieści *science-fiction*, ale jednocześnie, jako diagnoza kondycji człowieka i społeczeństwa. Dziś badacze tematu nie mają wątpliwości, że dystopie powstają z krytycznej obserwacji współczesnej rzeczywistości: najnowszych technologii (w tym – rozwoju AI), kapitalizmu, polityki, ekologii. W utworach literackich kreowane są dystopijne światy przedstawiające możliwe, zazwyczaj

pesymistyczne, wizje przyszłości, w których dominuje postapokaliptyczny katastrofizm oraz totalitarne obrazy systemów państwowych. Kwestią nadrzędną w tego typu narracjach są przenikliwe rozpoznania dotyczące wolności jednostki w opresyjnym społeczeństwie przyszłości, rozkład więzi międzyludzkich, kryzys zaufania młodego człowieka względem społeczeństwa. Jednocześnie tego typu literatura pozwala na stawianie ważnych pytań dotyczących pola doświadczeń aksjologicznych i ocen moralnych.

Słowa kluczowe: literatura dystopijna; young adult fantasy; kobiece bohaterki

Dr hab. Joanna Zajkowska prof. UKSW – polska literaturoznawczyni, doktor habilitowana nauk humanistycznych, Prodziekan ds. kształcenia Wydziału Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.

E-mail: j.zajkowska@uksw.edu.pl

Lic. Julia Iwanicka, Uniwersytet Wrocławski, Wrocław

Punkty zapalne rzeczywistości w dystopiach feministycznych – *Voxie* Christiny Dalcher i *Wściekłych* Ewy Podsiadły-Natorskiej

Flashpoints of reality in feminist dystopias – *Voxie* by Christina Dalcher and Ewa Podsiadły-Natorska's *The Furious*

The focus of the presentation is to describe the ways in which certain aspects of modern societies have influenced the shape of two dystopias, created in the novels *Vox* by Christina Dalcher and *Furious* by Ewa Podsiadły-Natorska. These books were written at a similar time (2018-2019), but in different socio-cultural settings (in the United States and Poland). Both authors were inspired by feminist thought, hence the talk will present the connections between those texts and the waves of women's movements. The books were also influenced by the political and social events, which the authors observed – regarding *Furious*, the inspiration came from the Family 500+ program, while for *Vox*, similar sources can be found in the #MeToo movement and the 19th-century *culture of domestication of women* (as the author herself calls it in an interview), treated as a negative tradition.

The problems raised in this presentation are intended to show that feminist dystopia is a genre which in its negative social vision combines socio-political and literary discourses, thus referring to the educational function of literature, aiming at increasing the social awareness of readers.

Keywords: feminist dystopian novels, society, social science-fiction, women's rights, patriarchy, feminism

Tematem referatu ma być przedstawienie sposobów, w jaki wybrane prądy współczesności wpłynęły na kształt dwóch dystopii, zawartych w powieściach

Vox Christiny Dalcher oraz *Wściekłych* Ewy Podsiadły-Natorskiej. Utwory te powstały w podobnym czasie (2018-2019), ale w odmiennych uwarunkowaniach społeczno-kulturowych (w Stanach Zjednoczonych i w Polsce). Obie autorki czerpały z myśli feministycznej, stąd w referacie przedstawione zostaną powiązania między tekstami a założeniami kolejnych fal ruchów kobiecych. Wpływ na powstanie książek miały także zachodzące w rzeczywistości wydarzenia polityczne i społeczne, które obserwować mogły autorki tekstów – w przypadku *Wściekłych* inspiracją był program Rodzina 500+, jeśli zaś chodzi o amerykańską dystopię, owych źródeł można doszukiwać się w ruchu #MeToo oraz, traktowanej jako tradycja negatywna, XIX-wiecznej *kulturze udomowienia kobiet* (jak w jednym z wywiadów nazywa ją sama autorka).

Omawiane problemy mają ukazać, że dystopia feministyczna jest gatunkiem, który w swojej negatywnej wizji łączy dyskurs społeczno-polityczny i fikcję literacką, odwołując się jednocześnie do dydaktycznej funkcji literatury, co doprowadzić ma do wzrostu świadomości czytelników.

Słowa kluczowe: dystopia feministyczna, społeczeństwo, social science-fiction, prawa kobiet, patriarchy, fale feminizmu

Lic. Julia Iwanicka

E-mail: 315249@uwr.edu.pl

Mgr Kacper Andruszczak, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin

Utopie Alexandra McQueena: symptomy mody

Alexander McQueen's Utopias: symptoms of fashion

Alexander McQueen is one of the most iconic British fashion designers, who redefined the idea of fashion as an autonomous area, which does not focus only on selling clothes, but presenting specific ideas: societal, political, economic. The designer was the first to propose looking at fashion through the perspective of contemporary issues, and his shows became part of the social discussion. In my proposed speech I would like to present selected shows of Alexander McQueen, full of utopian themes and social diagnosis of the West, the end of the 20th century. The lecture will provide a pretext for a broader description of fashion as a barometer of fear, social mood and cultural change. In psychoanalytic terms, symptoms are any behavior or bodily symptoms that deviate from normality. They appear as a consequence of culturally repressed content in the individual, mainly desires and sexual phantasms.

Keywords: fashion studies, fashion, fashion history, McQueen, 90's

Alexander McQueen to jeden z najbardziej znanych brytyjskich projektantów mody, który zdefiniował myślenie o modzie jako niezależnej dziedzinie, która nie skupia się jedynie na sprzedaży ubioru, lecz prezentowania konkretnych idei: społecznych, politycznych, ekonomicznych. Projektant jako pierwszy zaproponował patrzenie na modę przez pryzmat współczesnych problemów, a jego pokazy stawały się częścią społecznej dyskusji. W proponowanym wystąpieniu chciałbym zaprezentować wybrane pokazy Alexandra McQueena, pełnych utopijnych treści i diagnozy społecznej Zachodu, końca XX wieku. Wystąpienie będzie stanowić pretekst do szerszego opisanie mody jako barometru strachu, nastrojów społecznych i zmian kulturowych. W ujęciu psychonalitycznym symptomami

są wszelkie zachowania albo objawy cielesne odchodzące od normalności. Pojawiają się one jako konsekwencja represjonowanych u jednostki przez kulturę treści, głównie pożądań i fantazmatów seksualnych.

Słowa kluczowe: fashion studies, moda, historia mody, lata 90, McQueen

Kacper Adruszczak – Szkoła Doktorska Nauk Humanistycznych UMCS w Lublinie.

E-mail: kacperlew@gmail.com

Dr hab. Joanna Szczutkowska, prof. UKW, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego, Bydgoszcz

Kino science fiction w PRL

Science fiction cinema in the People's Republic of Poland

The subject of the paper are film representations of utopias and dystopias. The main aim is to consider various visions of the world in Polish science fiction (SF) cinema in the post-war period (until 1989). Some of them are inspired by the prose of Stanisław Lem. Although the first attempts in this genre were made in the People's Republic of Poland as early as the 1950s, a noticeable development will only be seen in the 1980s. The work of selected Polish directors (including Piotr Szulkin), which is very diverse in terms of themes, will be analyzed, as well as its political contexts.

Keywords: politics, communism, film, science-fiction, Poland

Przedmiotem referatu są filmowe reprezentacje utopii i dystopii. Głównym celem rozważań jest próba zastanowienia się nad różnymi wizjami świata w polskim kinie science fiction po II wojnie światowej (do 1989). Część z nich stanowi efekt inspiracji prozą Stanisława Lema. Choć pierwsze próby realizowania filmów tego gatunku podejmowano w PRL już w latach 50. to zauważalny rozwój przyniosą dopiero lata 80. Analizie zostanie poddana twórczość wybranych polskich reżyserów (m.in. Piotra Szulkina), bardzo zróżnicowana pod względem tematyki, a także jej konteksty polityczne.

Słowa kluczowe: polityka, komunizm, film, science-fiction, Polska

Joanna Szczutkowska – historyczka, doktor habilitowana nauk humanistycznych, prof. uczelni, Jej zainteresowania badawcze koncentrują się wokół

problematyki polityki kulturalnej PRL, współpracy kulturalnej (zwłaszcza filmowej) PRL z zagranicą w latach 70. XX wieku, współczesnych obrazach konfliktów zbrojnych w filmach, kultury filmowej w regionie kujawsko-pomorskim.

E-mail: historyk@ukw.edu.pl

Mgr Kinga Wyskiel, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin

Płeć utopii, płeć w utopii. O obrazie kobiecości i męskości w literackich światach utopijnych

Gender of utopia, gender in utopia. About the image of femininity and masculinity in literary utopian worlds

The speech will concern the issue of gender in literary utopian worlds. The way of presenting femininity and masculinity in modern utopias – Thomas More's *Utopia*, Francis Bacon's *New Atlantis* and Tommaso Campanella's *City of the Sun* will be examined. In the analysis, not only Polish research on utopia (for example, the conclusions by Jerzy Szacki or Andrzej Juszczyk) will be taken into account, but also the Western ways of perceiving utopia, that are typical of such researchers as: Ernst Bloch, Fredric Jameson, Lyman Tower Sargent, Ruth Levitas and Jay Winter. An important point of reference will also be the findings of Caitríona Ní Dhúill on the way of perceiving gender in utopias. This will allow to consider whether utopian worlds, which by definition contain critical and speculative potential, rearrange the sexual order or recreate it in an alternative reality. Adoption of the optics appropriate for utopian studies will also allow Dariusz Trzeźniowski to extend his findings on the issue of the family in utopia. Do utopian worlds become the signs of the times they are produced by, portraying the social, historical and cultural context that brought them to life? Are they the testimonies of a "state of mind of a given society" (J. Szacki, *Spotkania z utopią*, Warszawa 1980, p. 208)? Do they express hope for change in social relations, or are they based on the division into "the own" and "the alien"? Can we talk about the gender of utopia, and not just about gender in utopia?

Keywords: *utopian studies*, gender, masculinity, femininity

Referat będzie dotyczył zagadnienia płci w literackich światach utopijnych. Prześladowany zostanie sposób prezentowania kobiecości i męskości w utopiach nowożytnych – *Utopii* Thomasa More'a (Morusa), *Nowej Atlantydy* Francisa Bacona oraz *Mieście Słońca* Tommaso Campanelli. W analizie wezmę pod uwagę nie tylko polskie badania nad utopią (choćby ustalenia Jerzego Szackiego czy Andrzeja Juszczaka), ale również zachodnie sposoby ujmowania utopii właściwe dla takich badaczy jak: Ernst Bloch, Fredric Jameson, Lyman Tower Sargent, Ruth Levitas czy Jay Winter. Ważnym punktem odniesienia będą dla mnie również ustalenia Cairríony Ní Dhúill nad sposobem ujmowania płci w utopiach. Pozwoli to na rozpatrzenie, czy światy utopijne, w które z definicji wpisany jest potencjał krytyczny i spekulacyjny, rearanżują porządek płciowy, czy też odtwarzają go w alternatywnej rzeczywistości. Przyjęcie optyki właściwej dla badań *utopian studies* pozwoli ponadto na poszerzenie ustaleń Dariusza Trzeźniowskiego nad zagadnieniem rodziny w utopii. Czy utopijne światy stają się tym samym znakami czasów, których wytwór stanowią, wskazując na kontekst społeczny, historyczny i kulturowy, który powołał je do życia? Czy są to świadectwa „stanu ducha danego społeczeństwa” (J. Szacki, *Spotkania z utopią*, Warszawa 1980, s. 208)? Czy wyrażają one nadzieję na zmianę stosunków społecznych, czy mimo wszystko u ich podłoża leży podział na „swoich” i „obcych”? Czy możemy mówić o płci utopii, a nie tylko o płci w utopii?

Słowa kluczowe: *utopian studies*, płeć, gender, kobiecość, męskość

Kinga Wyskiel – absolwentka filologii polskiej oraz e-edytorstwa i technik redakcyjnych na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej. Doktorantka w Szkole Doktorskiej Nauk Humanistycznych UMCS. Zainteresowania badawcze: awangarda, literatura i publicystyka XX wieku, związki między literaturą a ideologią, fantastyka naukowa, badania nad utopią, badania feministyczne. Publikowała między innymi w: „*Artes Humanae*”, „*Akcencie*”, „*Annales UMCS Sectio FF – Philologiae*” oraz „*Annales UMCS Sectio N – Educatio Nova*”.

E-mail: kingawyskiel@gmail.com

Mgr Małgorzata Kafel, Uniwersytet Jagielloński, Kraków

Lęk jako Stimmung nowoczesności – funkcja światotwórcza nastroju w literackich dystopiach (Nowym wspaniałym świecie A. Huxleya oraz Roku 1984 G. Orwella)

Anxiety as Stimmung of modernity: world-building function of mood/atmosphere in literary dystopias (A. Huxley's *Brave New World* and G. Orwell's *1984*)

The role of mood or atmosphere (described also by the term *Stimmung*) – understood as proposed by a German literary scholar H.U. Gumbrecht – in the process of world-building seems to be just as significant as its ability to make present existing, although historically or culturally remote worlds. This is possible due to physical and affective influence of a text on a reader, which takes place in the short interval preceding the moment of culturally-conditioned habit of ascribing meaning. Proposal to read two well-known, repeatedly analysed twentieth-century dystopias comparatively, “with *Stimmung* in mind”, seems promising mostly because of the assumed social function of this genre: evoking fear, that is supposed to motivate readers to take or cease certain actions. This paper is aimed to demonstrate that the role of *Stimmung* is crucial for the reception of dystopias and determines their social and political effectiveness.

Keywords: anxiety, modernity, literary dystopias, Aldous Huxley

Rola nastroju (określanego także terminem *Stimmung*) – rozumianego w sposób, jaki proponuje niemiecki literaturoznawca H.U. Gumbrecht – w procesie konstruowania światów, wydaje się nie mniej doniosła niż jego zdolność do uobecniania świata realnie istniejącego, choć odległego z perspektywy historycznej i/lub kulturowej. Dzieje się tak za sprawą fizycznego i afektywnego oddziaływania tekstu literackiego na czytelnika w krótkim interwale czasowym

poprzedzającym moment, w którym uruchamia się kulturowo uwarunkowany odruch przypisywania sensów. Propozycja porównawczej „lektury ze względu na nastrój” dwóch dobrze znanych, poddanych licznym analizom dwudziestowiecznych dystopii wydaje się obiecująca pod względem badawczym głównie z uwagi na funkcję społeczną, jaką z założenia pełnią utwory tego gatunku – generowania lęku motywującego do podjęcia lub zaprzestania określonych działań. W niniejszym wystąpieniu zamierzam wykazać, że w odbiorze dystopii rola nastroju jest kluczowa i decyduje o ich społeczno-politycznej skuteczności.

Słowa kluczowe: lęk, nowoczesność, dystopie literackie, Aldous Huxley

Małgorzata Kafel – doktorantka na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego. Ukończyła z wyróżnieniem komparatystykę literacką na Wydziale Polonistyki UJ, studium przekładu literackiego w Katedrze UNESCO do Badań nad Przekładem i Komunikacją Międzykulturową UJ oraz Międzynarodowe Stosunki Gospodarcze i Polityczne na Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie. Interesuje się zagadnieniami z obszaru korespondencji sztuk, geopoetyki (w szczególności literackimi reprezentacjami miasta), a także relacji człowieka z przyrodą oraz wytworami cywilizacji. Przygotowuje rozprawę doktorską poświęconą kategorii nastroju w komparatystycznych badaniach literaturoznawczych na przykładzie XX – i XXI-wiecznych narracji o mieście.

E-mail: malgorzata.kafel@doctoral.uj.edu.pl

Dr hab. Jakub Lipski, prof. UKW, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego,
Bydgoszcz

The Eighteenth-Century English Novel in the Age of Trump (2016–2020)

This paper offers an insight into the most recent uses of eighteenth-century fiction in socio-political contexts against the background of the so-called Age of Trump (2016–2020). By studying material that ranges from political newspaper articles to satirical cartoons, it evaluates the potential of Daniel Defoe's *Robinson Crusoe*, Jonathan Swift's *Gulliver's Travels*, Samuel Richardson's *Pamela* and Olaudah Equiano's *The Interesting Narrative* to respond to the topical issues of the here and now. It also ponders the more general question of why to read the eighteenth-century novel today and how to contemporise its utopian and dystopian undertones.

Keywords: 18th-century English fiction, utopian/dystopian thinking, Age of Trump, adaptation

Jakub Lipski – filolog angielski, doktor habilitowany w zakresie literaturoznawstwa, profesor uczelni. Laureat licznych nagród oraz stypendiów dydaktycznych, organizacyjnych i naukowych, kierownik Katedry Literatur Anglojęzycznych Wydziału Literaturoznawstwa Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.

E-mail: j.lipski@ukw.edu.pl

Dr Karel Střelec, Bc. Markéta Korandová, University of Ostrava, Czechy

Role and Function of Contemporary European Literature in the Reflection and Propagation of Current Utopian and Dystopian Concepts

Since the first social and political utopias emerged in the early modern period, literature has become a very common medium for their formulation and dissemination – canonical works such as Thomas More's *Utopia*, Thomas Campanella's *The City of the Sun*, or Cyrano de Bergerac's *The Other World: Comical History of the States and Empires of the Moon*, to name a few. Although the phenomenon of utopia, and subsequently also dystopia, is conceptually broad (and its research touches the fields of cultural sciences, political science, sociology or historiography), it is obvious that the expected, feared or desired development of the real world is projected through fiction even in modern times. The first two decades of the 21st century, moreover, appear to be a renewed golden age of utopian, but more often dystopian, thinking. The totality of coexisting factors, such as the radicalization of both sides of the political spectrum, geopolitical tensions, media-protected progressivist ideologies such as environmentalism or neo-Marxism, the issue of the relationship between information, disinformation and so-called cancel culture, the failed doctrine of multiculturalism, including the consequences of religious terrorism, and many others, have contributed to this current clear trend in the Euro-Atlantic context. In the light of the above, and in consideration of the thematic focus of the conference, our comparative paper attempts to explore the mechanisms by which dystopian or utopian literature enters the current wider discourse. Using a sample of selected works of three national literatures (French, Czech and Spanish), we trace and analyse their social or critical responses, political commentaries and their connection to public opinion and events. The paper further considers whether and how the literary works contribute to the promotion of certain utopian/dystopian concepts or, on the contrary, retrospectively reflect more generally felt ideas and fears about

future developments. Last but not least, we also compare and interpret the similarities, differences or variations of the anticipated fictional worlds with regard to the current political, demographic and economic situation of the European countries in question.

Keywords: literary reflection on politics, dystopia and utopia in literature, comparative studies, dystopian discourse

Karel Střelec, pracuje w Katedrze Romanistyki (Wydział Artystyczny) oraz Katedrze Języka Angielskiego z Dydaktyką (Wydział Pedagogiczny) na Uniwersytecie w Ostrawie (Czechy).

E-mail: Karel.Strelec@osu.cz

UNIWERSYTET
KAZIMIERZA WIELKIEGO
W BYDGOSZCZY

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego
Bydgoszcz 2023

UNIVERSITÀ DEGLI STUDI
DI PERUGIA

Ministerstwo
Edukacji i Nauki

ISBN 978-83-8018-577-7

ISBN 978-83-8018-578-4 [e-book]